

CONSILIUL RAIONAL
ȘTEFAN VODĂ

STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ A RAIONULUI ȘTEFAN VODĂ 2025-2030

*Elaborarea acestui document a fost realizată cu sprijinul partenerilor de dezvoltare din România,
Agenția de Dezvoltare Durabilă a Județului Brașov.
Responsabilitatea pentru conținutul materialului revine Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică,
constituit prin Dispoziția președintelui nr. 71 din 18.11.2024.*

INTRODUCERE	4
Prezentare generală a raionului Ștefan Vodă	4
Geografie și localizare	4
Structura administrativ-teritorială	4
Istorie	4
Populație	5
Economie	5
Infrastructură și transport	5
Educație și Cultură	5
Turism	5
Rolul strategiei de dezvoltare durabilă a raionului Ștefan Vodă	6
Metodologia de elaborare a strategiei de dezvoltare durabilă a raionului Ștefan Vodă	7
PARTEA I. ANALIZA SITUAȚIEI EXISTENTE	8
1. PROFIL SOCIO-DEMOGRAFIC AL RAIONULUI	8
1.1 Structura demografică	8
1.2 Mișcarea naturală și migratorie a populației	11
2. PROFILUL ECONOMIC AL RAIONULUI	12
2.1 Agricultură	13
2.2 Industrie	17
2.3 Construcții	18
2.4 Comerț și servicii	19
2.5 Turism și atracțiile turistice	21
2.6 Mediul și dinamica antreprenorială	23
2.7 Piața forței de muncă	25
2.8 Infrastructura suport pentru afaceri și potențialul investițional	27
3. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT ȘI MOBILITATE	29
3.1 Accesibilitate rutieră	29
3.2 Acces la infrastructura feroviară, aeriană și maritimă	30
3.3 Transportul pasagerilor și siguranța în trafic	30
4. ECHIPAREA TEHNICO-EDILITARĂ	32
4.1 Rețeaua de alimentare cu apă potabilă, canalizare și epurare	32
4.2 Rețeaua de energiei electrică, gaze naturale și sisteme de încălzire a locuințelor	33
4.3 Fondul locativ și calitatea locuirii la nivel urban și rural	34
5. SERVICII PUBLICE	34
5.1 Infrastructura și serviciile de educație	34
5.2 Infrastructura de sănătate, serviciile medicale	36

5.3 Infrastructura și serviciile de asistență socială	37
5.4 Patrimoniul, infrastructura și serviciile culturale.....	39
5.5 Infrastructura și serviciile pentru tineret, sport și agrement	40
6. MEDIU ȘI SCHIMBĂRI CLIMATICE	41
6.1 Rezervații naturale și arii protejate	41
6.2 Calitatea factorilor de mediu și poluarea	43
6.3 Managementul deșeurilor	44
6.4 Schimbări climatice și riscuri de mediu.....	45
7. PROFIL ȘI CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ.....	45
7.1 Administrația publică locală.....	45
7.2 Resurse umane și materiale.....	46
7.2 Servicii publice digitale și relația cu cetățenii	48
7.3 Bugetul local.....	48
7.4 Relații internaționale și structurile asociative existente	50
Analiza SWOT	52
PARTEA II.	56
1. STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ	56
1.1 Contextul strategic – angajamente internaționale și Corelarea cu strategiile naționale, regionale și locale	56
1.2 Viziune, misiune, direcții strategice, obiective și măsuri de dezvoltare.....	61
2. CADRUL PENTRU IMPLEMENTAREA STRATEGIEI	62
2.1 Mecanismul de implementare a strategiei.....	62
2.2 Planul de acțiune pentru implementarea strategiei.....	62
2.3 Portofoliul de proiecte	63
2.4 Instrumente de finanțare.....	63
2.5 Managementul riscurilor	64
3. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA SDD	65
3.1 Metodologia de monitorizare și evaluare a SDD	65

Anexe:

Anexa A. Lista patrimoniului natural și cultural al Raionului Ștefan Vodă

Anexa B. Cartografierea donatorilor

Anexa 1. Planul de acțiune pentru implementarea SDD Ștefan Vodă 2025-2030

Anexa 2. Lista ideilor de proiecte a SDD Ștefan Vodă 2025-2030

Anexa 2.1. Lista propunerilor de proiecte Satul European 2, Raionul-Ștefan-Vodă

Anexa 3. Fișele ideilor de proiecte a SDD Ștefan Vodă 2025-2030

Anexa 4. Lista indicatorilor de monitorizare și evaluare a SDD Ștefan Vodă 2025-2030

GEOGRAFIE ȘI LOCALIZARE

Raionul Ștefan Vodă se află în sud-estul Republicii Moldova, la aproximativ 100 km de Chișinău, între coordonatele 29°24' - 30°09' longitudine estică și 46°34' - 46°24' latitudine nordică. Altitudinea maximă în raion este de 194 metri, în satul Ermoclia, iar cea minimă este de 0 metri în lunca râului Nistru (conform sistemului de altitudini Marea Baltică).

Suprafața raionului constituie 998 km².

Raionul se învecinează la nord-vest cu raionul Căușeni, la nord-est cu raionul Slobozia și Ucraina, iar la sud cu Ucraina. Lungimea totală a hotarului raionului este de 277,56 km, din care 166,65 km sunt cu Ucraina, 42,81 km cu raionul Căușeni și 68,1 km cu raionul Slobozia. De-a lungul râului Nistru, hotarul raionului măsoară 126,82 km.

STRUCTURA ADMINISTRATIV-TERRITORIALĂ

Din punct de vedere administrativ-teritorial, raionul Ștefan Vodă este alcătuit din 23 de unități administrative de nivelul I, care includ 26 de localități: o localitate urbană și 25 de localități rurale (19 sate și 3 comune).

Raionul Ștefan Vodă este clasificat ca unitate administrativ-teritorială de nivelul II.

ISTORIE

Istoria localității Ștefan Vodă începe în 1909, când a fost întemeiată colonia germană Kizil. În 1884, pe o hartă realizată la Akkerman (astăzi Belgorod-Dnestrovsc), era indicată localitatea Chizil, care a fost mai târziu cunoscută sub diferite denumiri: Biruința (până în 1964) și Suvorov (până în 1990). În 1930, Chizil era o colonie germană cu o populație majoritară de nemți. După al Doilea Război Mondial, coloniștii germani au fost nevoiți să emigreze, iar în locul coloniei a fost înființat sovhozul „Pobeda”, specializat în creșterea culturilor medicinale și subordonat Ministerului Ocrotirii Sănătății al URSS. Din 1952, au început construcțiile de locuințe individuale, iar pe 23 decembrie 1964, printr-un decret al Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, s-a înființat raionul Suvorov, având centrul în fostul sat Kizil (Biruința).

Între 1965 și 1984, raionul a înregistrat o dezvoltare rapidă: au fost construite 56 blocuri locative, 26 școli, 24 grădinițe, 14 case de cultură, două fabrici avicole și mai multe complexe agricole. În 1981, gazele naturale au ajuns în centrul raional și au fost extinse treptat în alte localități.

Industria raională a crescut semnificativ, de la o producție de 18 milioane ruble în 1965 la 47 milioane ruble în 1984, vinificația fiind un sector important. Agricultură a cunoscut de asemenea o dezvoltare, producția globală crescând de cinci ori între 1965 și 1984.

Sistemul educațional a inclus 35 de școli și peste 14.000 de elevi, iar domeniul cultural s-a extins cu numeroase instituții și activități folclorice.

Până la 22 mai 1990 s-a numit Suvorov (în memoria lui Aleksandr Suvorov). Din anul 1990 raionul poartă numele de Ștefan Vodă.

POPULAȚIE

La sfârșitul anului 2023, raionul Ștefan Vodă avea o populație de 46.807 persoane, caracterizată prin diversitate etnică și culturală. Majoritatea populației este de naționalitate moldovenească (90%), dar există și comunități de români (5%), ucraineni (2,5%), ruși (2,1%), găgăuzi, romi și alte etnii (0,4%). Populația este predominant rurală, cu mai multe sate și comune dispersate pe teritoriul raionului.

ECONOMIE

Economia raionului este bazată în principal pe agricultură. Datorită solurilor fertile și climatului favorabil, agricultura este bine dezvoltată, cu culturi de cereale, legume, fructe și viță de vie. De asemenea, există activități de creștere a animalelor și o industrie alimentară în dezvoltare. În orașul Ștefan Vodă și în alte localități mai mari, se găsesc diverse întreprinderi mici și mijlocii, care contribuie la economia locală.

INFRASTRUCTURĂ ȘI TRANSPORT

Raionul Ștefan Vodă dispune de o infrastructură de transport bine dezvoltată, cu drumuri care conectează principalele localități între ele și cu alte regiuni ale țării. Lungimea drumurilor naționale este de 169,5 km, iar cea a drumurilor locale este de 86,3 km. Transportul public este asigurat de autobuze și microbuze, facilitând mobilitatea locuitorilor. În plus, raionul beneficiază de infrastructură pentru educație, sănătate și servicii sociale, incluzând școli, licee, centre medicale și alte facilități comunitare.

EDUCAȚIE ȘI CULTURĂ

Sistemul educațional din raionul Ștefan Vodă cuprinde mai multe școli primare, gimnaziile și licee, asigurând accesul la educație pentru copii și tineri din toată regiunea. Culturile tradiționale sunt păstrate prin diverse manifestări folclorice, festivaluri și evenimente culturale, care promovează tradițiile locale. Biblioteca publică și diverse case de cultură sunt centre importante pentru activitățile culturale.

TURISM

Raionul Ștefan Vodă oferă oportunități turistice datorită peisajelor sale naturale impresionante, precum și a numeroaselor obiective de interes istoric, cultural, gastronomic

și vinicol. Datorită apropierii de Nistru, există posibilități pentru activități de agrement pe malul râului, cum ar fi pescuitul și plimbările cu barca.

De asemenea, turismul rural și ecologic sunt în creștere, oferind vizitatorilor ocazia de a experimenta viața la țară și tradițiile locale.

Raionul Ștefan Vodă este o zonă cu un potențial semnificativ în agricultură și turism, susținută de o comunitate diversă și dinamică. Cu o infrastructură în dezvoltare și o cultură bogată, care contribuie la diversitatea și bogăția culturală a Republicii Moldova.

ROLUL STRATEGIEI DE DEZVOLTARE DURABILĂ A RAIONULUI ȘTEFAN VODĂ

Elaborarea unei strategii reprezintă un aspect esențial în sprijinul proceselor de dezvoltare locală, deoarece clarifică direcțiile și domeniile în care comunitatea raionului dorește să își concentreze eforturile pe termen mediu și lung pentru a le îmbunătăți. Acest document strategic, realizat de administrația publică raională cu suportul grupului de lucru, are ca obiectiv să susțină eforturile viitoare de dezvoltare a raionului prin identificarea unor direcții strategice bazate pe analiza nevoilor locale și oportunităților de finanțare.

Strategia reprezintă un instrument de politică publică cu caracter programatic ce poate fi ajustat, de câte ori este nevoie, în intervalul de timp acoperit, permițându-se, astfel, permanenta focalizare și ajustarea continuă a eforturilor administrației publice locale, orientate către satisfacerea nevoilor locuitorilor raionului Ștefan Vodă, către creșterea calității vieții acestora, bazate pe promovarea identității locale și principiilor de dezvoltare durabilă.

Strategia de dezvoltare durabilă (SDD) a raionului Ștefan Vodă servește drept ghid pentru implementarea obiectivelor strategice stabilite, prevenind abaterile cauzate de unele situații neprevăzute și oferind direcții clare pentru proiectele viitoare ale administrației publice locale în perioada anilor 2025-2030.

Procesul de consultare a comunității din raion asigură adaptarea propunerilor de acțiuni pentru a reflecta aspirațiile locuitorilor și pentru a obține consensul în realizarea strategiei de dezvoltare durabilă. Această implicare a comunității este importantă pentru implementarea eficientă a strategiei și pentru asumarea acesteia de către toți actorii implicați.

Raionul Ștefan Vodă se evidențiază prin trăsături distincte care necesită luarea în considerare în procesul de planificare strategică.

Viziunea de dezvoltare a raionului are în vedere atât situația prezentă, cât și potențialul său de creștere. Raionul prin acțiunile sale strategice urmărește să atingă standarde europene în diverse domenii cheie, precum infrastructura, economia, turismul și cultura, serviciile publice, resursele umane, asistența socială, educația, sănătatea și siguranța cetățeanului, de asemenea să-și valorifice resursele la nivel regional prin atragerea de fonduri publice și private. Astfel, raionul Ștefan Vodă poate deveni un actor local important în regiune și țară.

METODOLOGIA DE ELABORARE A STRATEGIEI DE DEZVOLTARE DURABILĂ A RAIONULUI ȘTEFAN VODĂ

Metodologia de elaborare a strategiei de dezvoltare durabilă (SDD) a raionului Ștefan Vodă este un proces complex ce urmărește corelarea obiectivelor locale cu contextul socio-economic și cu politicile strategice la nivel național, regional și local (sate și comune). Aceasta implică etape precum colectarea și analiza datelor, consultarea stakeholderilor și formularea unei strategii bazate pe nevoile și oportunitățile de dezvoltare identificate.

În cadrul acestui proces, s-au respectat principiile fundamentale ale documentelor de politică, cum ar fi **consecvență**, **participativitate** și **transparență**. Consecvența a fost asigurată prin corelarea strategiei locale cu documentele strategice la nivel național, regional și local. Participativitatea a fost promovată prin implicarea actorilor locali în procesul de elaborare a strategiei și prin identificarea ideilor de proiecte. Transparența a fost garantată prin promovarea și asigurarea transparenței decizionale, bazată pe analiza diagnostică socio-economică și analiza SWOT.

Metodologia aplicată în elaborarea SDD a raionului Ștefan Vodă pentru perioada 2025-2030 a implicat următoarele etape:

- Colectarea și analiza datelor la nivel de raion și țară, incluzând consultarea surselor de informații disponibile la nivel local, regional și național:
 - consultarea surselor de informații disponibile (rapoarte cu rezultatele monitorizărilor anterioare, informații reflectate în studii și publicații etc.);
 - colectarea datelor statistice de la Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova, alte instituții publice din raion și țară, precum și colectarea de date de la APL-urile din raion, în baza unei *fișe locale*;
 - analizarea strategiilor europene, naționale, regionale și locale.
- Consultarea și implicarea principalilor stakeholderi pentru identificarea situației reale și a nevoilor locale, prin interviuri cu reprezentanții autorităților publice locale, directori de instituții publice, consultări cu experți și consultarea locuitorilor din raion.
- Crearea grupului de lucru pentru elaborare a SDD a raionului Ștefan Vodă pentru perioada 2025-2030, componența căruia a fost aprobată prin Dispoziția președintelui nr. nr. 71 din 18.11.2024, unde au fost implicați reprezentanți ai mediului asociativ, reprezentanți ai serviciilor publice și APL, instituțiilor specializate, reprezentanți ai mediului academic, antreprenori din raion etc.
- Elaborarea Analizei situației socio-economice a raionului Ștefan Vodă și a Analizei SWOT pentru fiecare domeniu prioritar.
- Formularea viziunii de dezvoltare, direcțiilor și obiectivelor strategice în concordanță cu nevoile locale și obiectivele strategice naționale și regionale.
- Pregătirea portofoliului de proiecte și elaborarea fișelor de proiecte în urma întâlnirilor GL și consultării comunității. Desfășurarea vizitelor în teren după caz.
- Elaborarea planului de acțiune de implementarea a SDD a raionului Ștefan Vodă pentru perioada 2025-2030.
- Stabilirea mecanismului de implementare, monitorizare și evaluare a SDD a raionului Ștefan Vodă și Planului de acțiuni.
- Transpunerea rezultatelor într-un document de lucru pus la dispoziția cetățenilor pentru consultare și feedback.
- Finalizarea proiectului SDD a raionului Ștefan Vodă și supunerea acestuia la dezbatere și vot în ședința Consiliului raional Ștefan Vodă.

Implicarea și participarea activă a diverselor părți interesate în procesul de planificare strategică reprezintă un element fundamental pentru garantarea unei dezvoltări durabile și eficiente a raionului Ștefan Vodă. Prin acest proces deschis și participativ, comunitatea din raionul Ștefan Vodă poate identifica și prioritiza nevoile și aspirațiile locuitorilor, adaptându-se la contextul socio-economic și la oportunitățile existente.

1. PROFIL SOCIO-DEMOGRAFIC AL RAIONULUI

1.1 STRUCTURA DEMOGRAFICĂ

Potrivit datelor furnizate de Biroul Național de Statistică (BNS) populația raionului la începutul anului 2023 constituia 46.807 locuitori cu reședința obișnuită, ceea ce reprezintă circa 1,9% din totalul populației țării, sau 10,3% din totalul populației Regiunii de Dezvoltare Sud (RDS).

Tabelul. Evoluția Numărul populației cu reședința obișnuită, în profil teritorial, la începutul anilor 2019-2023

Regiuni de dezvoltare / UAT	2019	2020	2021	2022	2023
Total RM	2.684,8	2.643,7	2.626,6	2.565,0	2.512,8
RDS	375,7	365,5	360,2	467,7	455,5
Ștefan Vodă	53,0	51,3	50,4	48,4	46,8

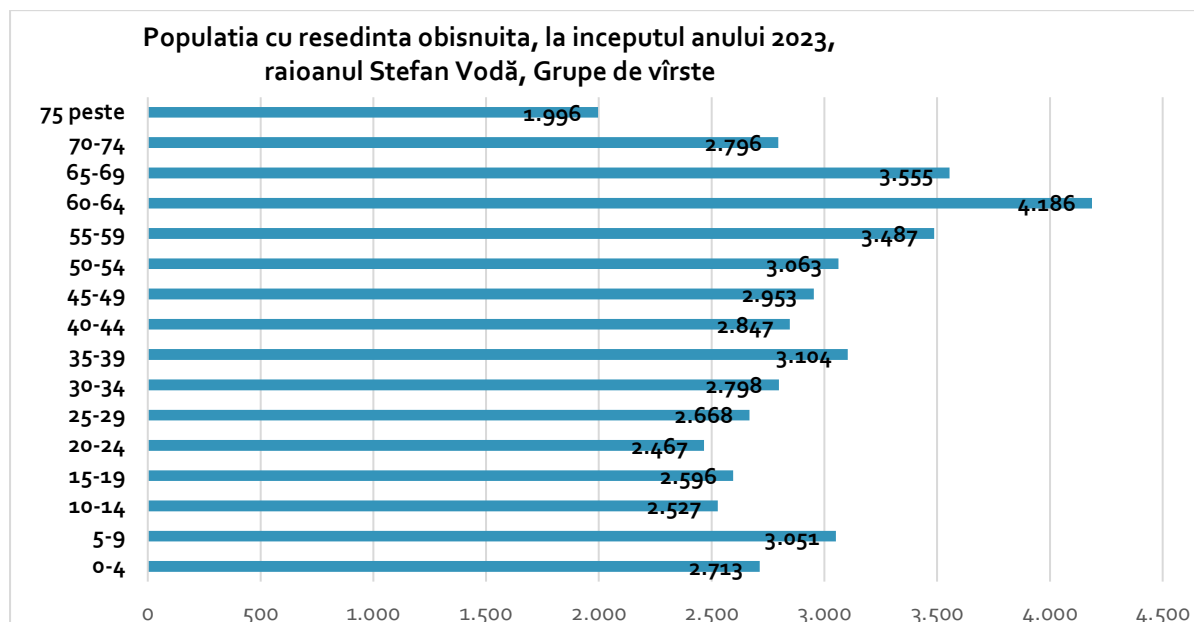
Sursa: BNS

În ultimii 5 ani (2019-2023) populația raionului a înregistrat constant o scădere a populației de circa -3% anual, tendință negativă atestată la nivel local, regional și național. Astfel, în anul 2023 populația raionului a scăzut cu ~11,6% (6.200 persoane) față de anul 2019,.

Din numărul total al populației înregistrate în raionul Ștefan Vodă în anul 2023 - 48,7% (22.800) erau bărbați, iar 51,3% (24.000) erau femei, reprezentând o repartizare aproape echilibrată a populației în funcție de gen.

La începutul anului 2023 densitatea populației în raion constituia circa 47 locuitori per km², sub media națională, care era de 82,8 locuitori per km².

În ce privește structura pe grupe de vârstă a locuitorilor ce își au reședința în raionul Ștefan Vodă, aceasta se încadrează în tendințele înregistrate la nivel regional și național.

Sursa: BNS

Din graficul de mai sus se observa ca distribuția populației pe grupe de vârstă este relativ echilibrată la nivelul raionului Ștefan Vodă. Cu toate acestea, se observă că numărul copiilor sub 5 ani (2.713 persoane) este mai mic decât cel al copiilor din grupa de vârstă 5-9 ani (3.051

persoane), indicând o scădere a natalității în ultimii ani. Grupa de vârstă 15-34 ani include o scădere constantă. Totodată, se evidențiază o creștere ușoară pentru populația din segmentul 25-34 ani comparativ cu segmentul 15-24 ani. Populația activă rămâne relativ constantă, cu ușoare variații, ceea ce este pozitiv pentru piața muncii din raion. De asemenea, se observă o creștere semnificativă a populației în vârstă de 60-64 ani (4.186 persoane), ceea ce indică un număr mare de persoane care se apropie de vârsta de pensionare.

Tabelul. Evoluția numărului populației din raionul Ștefan Vodă în anul 2023 comparativ cu anul 2019

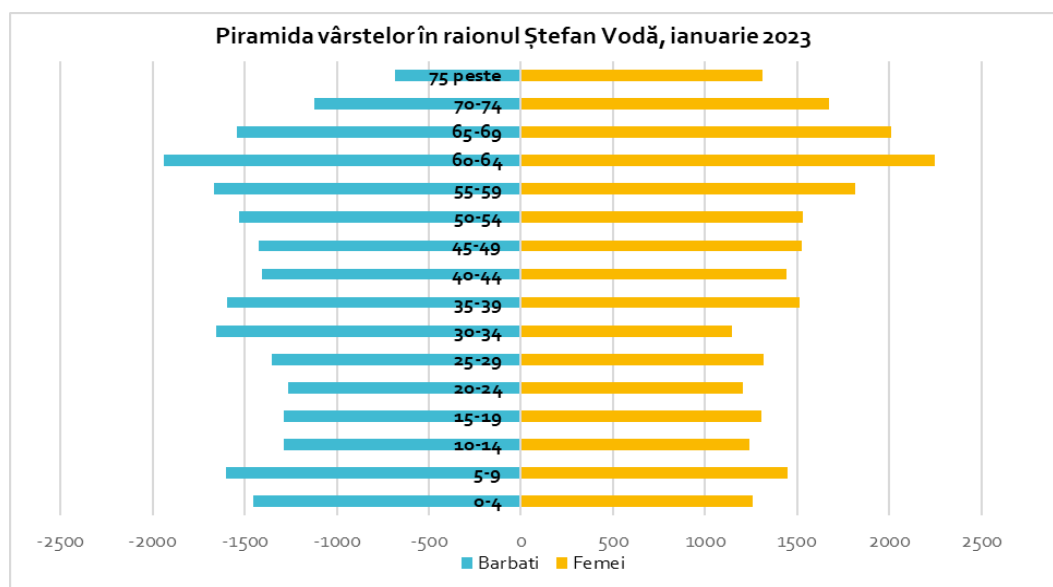
	2019		2020		2021		2022		2023		Diferența 2023-2019	
	Număr	Pondere	Număr	Pondere	Număr	Pondere	Număr	Pondere	Număr	Pondere	Absolută	Relativă
0-14 ani	9.990	19%	9.507	19%	9.145	18%	8.694	18%	8.291	18%	-1.699	-1%
15-34 ani	13.621	26%	12.886	25%	12.408	25%	11.448	24%	10.529	22%	-3.092	-3%
35-64 ani	21.853	41%	21.211	41%	20.896	41%	20.173	42%	19.640	42%	-2.213	1%
65 ani +	7.498	14%	7.743	15%	7.921	16%	8.093	17%	8.347	18%	849	4%
TOTAL	52962	100%	51347	100%	50370	100%	48408	100%	46.807	100%	-6.155	

Sursa: BNS

Analiza tabelului privind evoluția demografică în raionul Ștefan Vodă în perioada anilor 2019 și 2023 arată schimbări semnificative în structura populației pe grupe de vârstă. Numărul copiilor și adolescenților (0-14 ani) a scăzut cu 1.699 persoane, reprezentând o scădere relativă de 1% din totalul populației. Grupa de vârstă 15-34 ani a înregistrat o scădere semnificativă, atât absolută, cât și relativă, pierzând 3.092 persoane și scăzând cu 3% din ponderea totală a populației. Deși numărul persoanelor din grupă de vârstă 35-64 ani a scăzut cu 2.213 persoane, procentul lor din totalul populației a crescut cu 1%. Numărul persoanelor vârstnice (65 ani+) a crescut cu 849 persoane, iar ponderea lor în totalul populației a crescut semnificativ cu 4%.

Grupa de vârstă 60-64 ani este cea mai numeroasă, ceea ce sugerează o tendință de îmbătrânire a populației. Acest lucru poate pune presiune pe sistemul de pensii și pe serviciile de asistență socială în viitor.

Reducerea numărului de copii și adolescenți poate indica probleme pe termen lung pentru forța de muncă și creșterea economică. Aceste tendințe subliniază necesitatea unei planificări strategice orientate către sprijinirea familiilor tinere, stimularea natalității, atragerea tinerilor și menținerea unei populații active și productive. De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a asigura servicii adecvate pentru o populație în curs de îmbătrânire.

Sursa: BNS

Piramida vârstelor reprezintă o cronică a generațiilor, evidențiind disproporțiile care pot apărea în structura populației. Efectele evoluțiilor demografice se fac resimțite în perioade lungi de timp și atrag schimbări în structura populației. Piramida este o „radiografie” a populației și evidențiază tendințele pe termen lung ale fertilității și mortalității, precum și efectele pe termen scurt și mediu ale migrațiilor, în care fiecare vârstă se regăsește în propria sa istorie.

Astfel, din analiza piramidei vârstelor în raionul Ștefan Vodă la nivelul anului 2023, se observă un dezechilibru între numărul de bărbați și femei în aproape toate grupele de vârstă, cu un număr mai mare de femei în majoritatea categoriilor, mai ales în grupele de vârstă mai înaintate. Diferența este semnificativă în special în rândul persoanelor de peste 60 de ani, unde femeile sunt mult mai numeroase decât bărbații.

Populația de sex masculin este ușor mai numeroasă decât cea de sex feminin în grupele de vârstă 0-14 ani. Numărul relativ mare de copii sugerează o bază solidă pentru viitorul populației, deși comparativ cu alte grupe, aceștia reprezintă un procent mai mic din totalul populației.

Pentru populația în vârstă de muncă (15-64 ani), există un echilibru relativ între bărbați și femei în această categorie, cu mici variații. Vârsta de 30-34 ani la bărbați (1.654) și femei în grupa de vârstă 55-59 ani (1.818) sunt cele mai numeroase subgrupe în această categorie.

Cât privește populația vârstnică (65+ ani), femeile domină această categorie în mod semnificativ, în special în grupa de vârstă 60-64 ani și peste 75 ani. Acest lucru reflectă speranța de viață mai mare a femeilor comparativ cu bărbații. Proporția mare a persoanelor în vârstă, în special femei, indică un trend de îmbătrânire a populației. Aceasta necesită ajustări în politicile sociale și de sănătate pentru a răspunde nevoilor unei populații în vârstă.

Populația în vârstă de muncă este relativ echilibrată între sexe, dar este crucial să se mențină și să se atragă tineri în această categorie pentru a susține dezvoltarea economică. Dezechilibrul de gen, în special în rândul vârstnicilor, ar putea influența structura familială și nevoile sociale specifice.

Potrivit datelor furnizate de BNS, vârsta medie a populației din raionul Ștefan Vodă în anul 2023 constituia 41,7 de ani, peste media națională de 40,3 de ani.

Tabelul. Indicii sarcinii demografice, în profil teritorial

	2023			2018		
	Total	0-14 ani	65 și peste	Total	0-14 ani	65 și peste
Total pe țară	51,7	27,4	24,4	46,8	27,4	19,4
RD Sud	54,8	27,4	27,4	48,2	28,5	19,7
Ștefan Vodă	55,1	27,5	27,7	47,8	28,3	19,5

Sursa: BNS

Analizând datele BNS privind evoluția valorii indicelui sarcinii demografice, se observă că în raionul Ștefan Vodă, indicele total a crescut de la 47,8 în 2018 la 55,1 în 2023, iar indicele pentru grupa de vârstă 0-14 ani a scăzut ușor de la 28,3 în 2018 la 27,5 în 2023. Indicele pentru grupa de vârstă 65 și peste a crescut semnificativ de la 19,5 în 2018 la 27,7 în 2023.

Creșterea indicilor de sarcină demografică totală la nivel național și în regiunile analizate indică o presiune demografică sporită, în principal datorită creșterii semnificative a populației vârstnice (65 și peste). În timp ce proporția copiilor (0-14 ani) a rămas relativ constantă, sporirea populației vârstnice sugerează un îmbătrânire demografică.

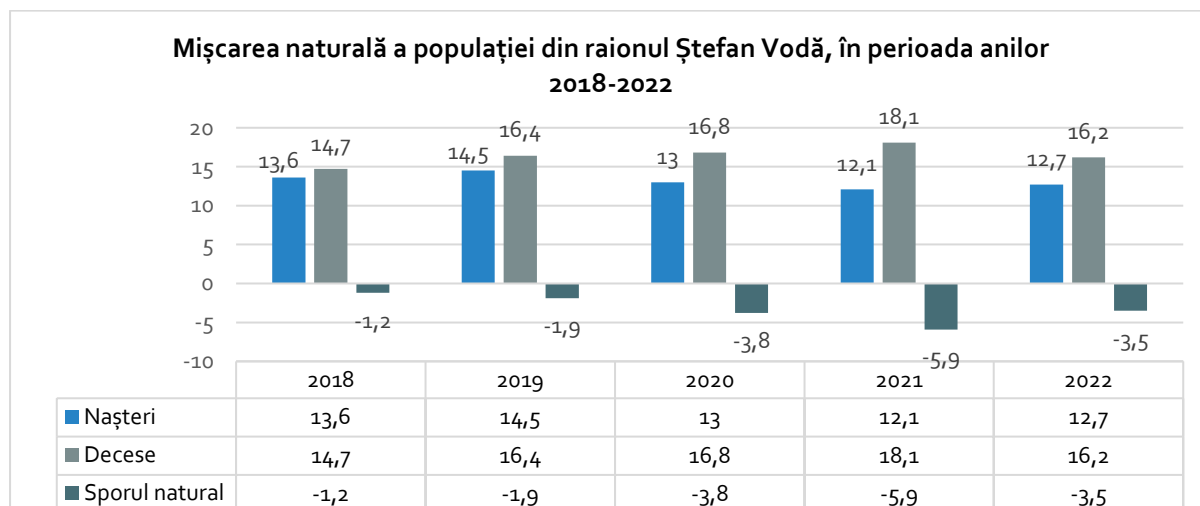
1.2 MIȘCAREA NATURALĂ ȘI MIGRATORIE A POPULAȚIEI

Sporul natural. Potrivit datelor Biroul Național de Statistică, evoluția populației este în strânsă legătură cu factorii demografici, sporul natural și soldul migrației. Sporul natural al populației este un indicator care măsoară diferența algebrică între numărul născuților vii și numărul morților din rândul populației, într-o anumită perioadă de timp.

Tabelul. Evoluția sporului natural la 1000 de locuitori, la nivel raional, regional și național, 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Ștefan Vodă	-1,2	-1,9	-3,8	-5,9	-3,5
RD Sud	-2,1	-3	-4,8	-6,9	-5,1
Total pe țară	-1	-1,5	-3,8	-6,2	-3,6

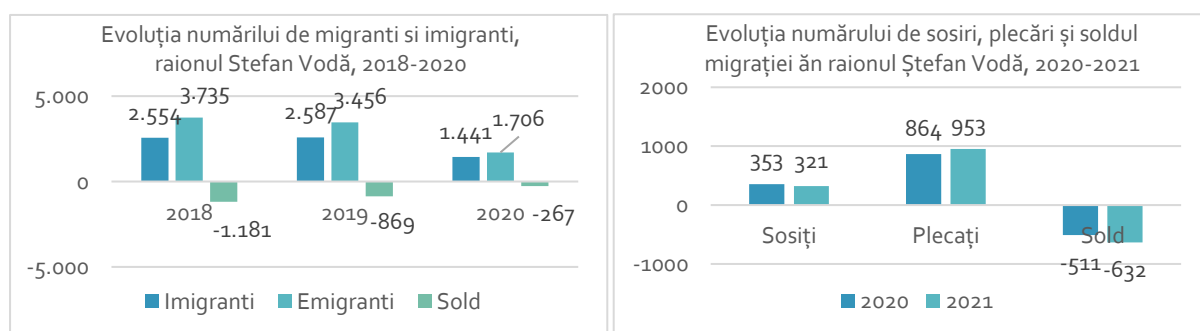
Sursa: BNS

Sursa: BNS

În perioada anilor 2018-2022 în raionul Ștefan Vodă sporul natural a avut o evoluție negativă, acest trend se regăsește atât la nivel regional, cât și național.

Soldul migrației reprezintă diferența dintre numărul persoanelor care și-au stabilit domiciliul în localitate și cel al persoanelor care au plecat din localitate în decursul unui an (inclusiv migrația externă).

Sursa: BNS

Analizând datele privind migrația din perioada 2018-2021, putem observa un trend constant de pierdere a populației în raionul Ștefan Vodă, atât în termeni de imigrație și emigrație, cât și în ceea ce privește sosirile și plecările.

În fiecare an, numărul emigranților depășește numărul imigranților, rezultând un sold negativ constant. Aceasta sugerează că mai mulți locuitori părăsesc regiunea decât cei care se stabilesc acolo.

În 2020, numărul atât al imigranților cât și al emigranților a scăzut considerabil, probabil din cauza restricțiilor de circulație și a incertitudinilor legate de pandemia COVID-19. Totuși, soldul a rămas negativ (-267), indicând că impactul negativ asupra populației a persistat.

În 2020 și 2021, datele detaliate despre sosiri și plecări arată o continuare a pierderii nete de populație. În 2021, de exemplu, soldul a fost de -632, mai mare decât în 2020 (-511), sugerând o agravare a situației, unele din cauze ale migrației fiind insuficiența locurilor de muncă și veniturile mici ale populației.

2.PROFILUL ECONOMIC AL RAIONULUI

Raionul Ștefan Vodă face parte din Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova. O regiune preponderent agricolă, fapt evidențiat în formarea structurii PIB pe activități economice, unde cota parte a agriculturii, silviculturii și pescuitului constituie circa o treime. Conform datelor statistice în anul 2021 această activitate a contribuit cu 33,7% la nivelul regiunii și cu 22,1% la nivel de țară. Acest fapt se evidențiază și în particular. Conform autorilor Profilului investițional al raionului Ștefan Vodă, cele mai importante ramuri ale economiei raionului sunt agricultura și industria prelucrătoare. (Consiliul Raional Ștefan Vodă, 2019, p. 9)

Tabelul. Activitatea și poziția financiară a agenților economici după activități economice

	Venituri din vânzări, milioane lei					Pondere,%
	2019	2020	2021	2022	2023	
Total pe activitati	1388,82	1315,07	1868,62	2287,31	2377,45	
A Agricultură, silvicultură și pescuit	484,74	360,34	641,15	870,33	717,26	30,2
B Industria extractivă
C Industria prelucrătoare	382,16	404,56	571,44	644,84	701,17	29,5
D Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	63,89	69,15	68,10	61,54	56,58	2,4
E Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	11,99	13,92	15,81	17,79	23,51	1,0
F Construcții	58,86	65,83	93,67	116,04	240,91	10,1
G Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	264,97	267,72	320,84	362,31	391,82	16,5
H Transport și depozitare	23,35	24,27	22,87	40,19	39,30	1,7
I Activități de cazare și alimentație publică	6,26	3,37	9,03	20,74	33,38	1,4
J Informații și comunicații	1,85	4,02	3,11	5,31	4,35	0,2
K Activități financiare și asigurări	0,09	0,13	0,06	0,08	0,06	0,0
L Tranzacții imobiliare	0,89	0,68	1,36	8,09	4,26	0,2
M Activități profesionale, științifice și tehnice	5,34	3,69	4,48	6,19	10,90	0,5
N Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	3,65	8,36	8,59	13,56	14,66	0,6
O Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii
P Învățământ	11,32	10,03	9,67	11,64	12,47	0,5
Q Sănătate și asistență socială	68,72	78,20	96,88	106,11	122,68	5,2
R Artă, activități de recreere și de agrement	0,04	..	0,02	0,09	0,24	0,0
S Alte activități de servicii	0,70	0,81	1,53	2,47	3,91	0,2

Sursa: BNS

Analizând veniturile totale din activități economice în raion observăm că acestea au crescut semnificativ de la 1.388,82 milioane lei în 2019 la 2.377,45 milioane lei în 2023. Aceasta reflectă o expansiune semnificativă a activității economice în regiune, cu un vârf notabil în 2022, când veniturile din vânzări au atins 2.287,31 milioane lei. Creșterea continuă în majoritatea sectoarelor economice denotă o dezvoltare constantă și diversificare a economiei raionului. Sectorul agricol reprezintă un pilon important în economia raionului, înregistrând venituri de 717,26 milioane lei în 2023, ceea ce reprezintă 30,2% din veniturile totale ale raionului. După o creștere semnificativă până în 2022 (870,33 milioane lei), sectorul a înregistrat o ușoară scădere în 2023. Totuși, agricultura continuă să fie cel mai mare contribuitor la veniturile totale ale raionului.

Industria prelucrătoare este al doilea cel mai important sector, cu o pondere de 29,5% în veniturile din 2023, înregistrând venituri de 701,17 milioane lei. Sectorul a înregistrat o creștere constantă începând din 2019, ceea ce reflectă o dezvoltare și o cerere în creștere

pentru produsele industriale prelucrate. Acest lucru poate fi asociat cu modernizarea infrastructurii industriale și diversificarea producției.

Comerțul, care include întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor, ocupă locul trei în economia raionului, cu o pondere de 16,5% în 2023 și venituri de 391,82 milioane lei. Acest sector a înregistrat o creștere constantă în ultimii ani, indicând o creștere a consumului și a activității comerciale în regiune.

Sectorul construcțiilor a înregistrat o creștere impresionantă, de la 58,86 milioane lei în 2019 la 240,91 milioane lei în 2023, ceea ce reprezintă 10,1% din veniturile totale ale raionului. Creșterea poate fi explicată prin investițiile în infrastructură și dezvoltarea imobiliară, sugerând o expansiune semnificativă a activităților de construcții.

Astfel, putem remarca că în raion predomină o economie rurală, având o populație majoritară care locuiește în sate și un sector agricol bine dezvoltat.

2.1 AGRICULTURĂ

Agricultura reprezintă pilonul central al economiei raionului Ștefan Vodă, contribuind semnificativ la bunăstarea locală și la ocuparea forței de muncă. Majoritatea gospodăriilor din raion sunt implicate în activități agricole, fie la nivel de subsistență, fie la nivel comercial, ceea ce subliniază importanța acestui sector pentru locuitorii din raion.

Regiunea beneficiază de condiții naturale propice pentru agricultură, având un sol fertil și un climat adecvat. Precipitațiile suficiente și temperatura medie anuală creează un mediu optim pentru cultivarea diverselor culturi agricole, inclusiv cereale, legume, fructe și viță-de-vie. Aceste condiții naturale favorizează producții agricole variate și de calitate, care stau la baza economiei locale.

CULTURI AGRICOLE

Raionul Ștefan Vodă este cunoscut pentru producția sa de cereale, în special grâu, porumb boabe și floarea soarelui. Acestea sunt printre cele mai cultivate plante în regiune, având un rol crucial în asigurarea securității alimentare și în generarea veniturilor. Din tabelul *Producția globală în chintale pe culturi agricole în întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) pe culturi agricole*, se poate observa că în anii 2019 -2023 raionul Ștefan Vodă a contribuit în mod variabil la producția totală pe țară pentru fiecare cultură și an analizat. În 2019, în raionul Ștefan Vodă s-a produs 455.608 chintale de grâu dintr-un total național de 10.358.319 chintale, ceea ce reprezintă aproximativ 4,4%. În 2023, contribuția raionului este de 679.847 chintale dintr-un total de 14.746.025, adică 4,6% din producția totală de grâu. Producția de porumb boabe este relativ mică în comparație cu producția totală. În 2019, s-a produs 288.273 chintale dintr-un total de 9.768.065 (aproximativ 3%), iar în 2023, a contribuit cu 189.954 chintale din 7.332.751 (aproximativ 2,5%). Situație similară este și în cazul producției de floarea soarelui în comparație cu produsul total, unde pe parcursul anilor analizați se observă o contribuție constantă de circa 2,9 % la produsul total pe țară.

Tabelul. Producția globală în chintale pe culturi agricole în întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) pe culturi agricole

	2019		2020		2021		2022		2023	
	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda
Culturi cerealiere si leguminoase - total	22.443.776	812.895	8.478.115	205.937	34.730.984	1.514.890	13.830.496	618.979	24.831.736	970.929
Griu - total (de toamna si de primavara)	10.358.319	455.608	4.682.247	122.873	14.363.493	680.424	7.873.205	380.775	14.746.025	679.847
Orz - total (de toamna si de primavara)	1.476.287	47.885	926.855	17.735	2.354.958	106.205	1.189.209	51.225	2.268.209	86.537
Ovaz	5.176	-	7.709	-	13.302	897	5.645	705	7.198	42
Porumb boabe	9.768.065	288.273	2.597.519	62.389	17.076.853	691.842	4.456.374	177.627	7.332.751	189.954
Hrisca	174	-	35	-	47	-	30	-	3	-
Culturi leguminoase - total	320.381	19.624	113.439	1.423	223.188	6.903	142.436	5.583	222.899	12.613
Sfecla de zahar	5.880.763	-	4.095.476	-	7.371.291	-	4.723.186	-	4.236.899	-
Tutun	4.365	186	4.320	-	4.978	-	665	-	2.933	-
Floarea soarelui	7.057.028	203.285	4.257.572	123.085	8.926.452	379.541	5.759.809	262.610	6.847.704	199.909
Soia	485.389	-	209.549	-	368.004	622	229.504	570	279.269	183
Rapita total (de toamna si de primavara)	772.485	60.092	471.278	14.511	923.554	13.375	773.353	30.611	2.109.493	116.779
Cartofi	212.504	3.554	299.121	7.771	330.810	5.701	198.570	3.295	172.656	3.044
Legume de cimp	559.974	74.796	624.483	89.717	589.900	86.478	622.459	112.329	856.331	150.187
Varza diferita	61.135	3.265	72.673	500	54.048	450	67.425	540	77.919	716
Castraveti	44.284	533	17.688	568	28.506	1.676	15.802	999	29.292	397
Tomate	61.573	9	51.250	12	58.238	1.915	100.520	2.218	106.930	1.235
Sfecla de masa	24.680	4.690	17.915	700	23.878	355	31.515	400	31.088	-
Morcovi	91.397	29.933	99.811	38.356	100.190	42.313	115.670	51.254	162.685	71.941
Ceapa uscata	133.501	29.787	198.957	44.993	141.813	36.207	166.294	51.986	277.033	71.149
Usturoi	462	-	655	-	956	5	769	-	1.032	-
Mazare verde	35.447	4.140	49.937	2.323	42.985	466	30.004	-	24.252	280
Bostani	8.255	30	3.006	156	2.044	422	289	114	3.915	964
Dovlecei	10.394	539	13.567	22	4.083	-	8.244	830	13.311	1.921
Ardei dulce	16.535	1.292	26.961	1.948	20.565	1.760	24.792	3.988	22.845	1.584
Vinete	9.535	537	7.786	-	8.203	768	12.542	-	12.080	-
Gogosari	1.101	-	957	-	583	141	1.409	-	557	-
Verzaturi	988	-	1.507	-	1.504	-	1.182	-	1.088	-
Culturi bostanoase alimentare	38.234	110	21.485	173	51.832	2.995	31.123	238	65.093	652
Radacinoase pentru nutret	4.551	-	74	-	3.991	-	310	-	1.129	-
Porumb pentru siloz, masa verde si finaj	875.650	-	953.561	500	1.315.425	-	700.476	-	994.766	-

Sursa: BNS

Producția de legume este un alt sector semnificativ în agricultură, cu recolte care sunt fie consumate local, fie vândute pe piețele regionale. Astfel, producția de legume de câmp din raionul Ștefan Vodă a crescut constant în acești cinci ani, de la 74.796 chintale în 2019 la 150.187 chintale în 2023. Contribuția procentuală a raionului Ștefan Vodă la producția națională a fost relativ constantă, oscilând între 13,3% și 18%. Anul 2022 a marcat cel mai ridicat procent de contribuție al raionului (18%), în timp ce anul 2019 a avut cea mai mică pondere (13,3%) privind aceste culturi.

Într-un fel sau altul, contribuția raionului Ștefan Vodă la producția agricolă totală pe țară variază în funcție de cultură și an. În unele cazuri, contribuția este mai mare (ex. legume de câmp), iar în altele, mai modestă (ex. grâu și porumb boabe).

După o analiză a dinamicii economice a culturilor cerealiere, care evidențiază fluctuațiile și contribuția raionului Ștefan Vodă în acest sector, este important să ne îndreptăm atenția și către plantările multianuale, un alt pilon esențial al agriculturii locale, care include producția de fructe și viță de vie, cu un impact relevant asupra economiei raionului și a pieței naționale.

Tabelul. Producția globală a plantațiilor multianuale la întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) pe culturi agricole, Ani, Chintale

	2019		2020		2021		2022		2023	
	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda	Total pe tara	..Stefan Voda
Total plantatii pomicole (total fructe si pomusoare)	4.405.910	142.470	3.160.995	120.620	4.939.506	131.691	3.486.336	151.526	4.254.046	121.915
Fructe samtoase	3.411.226	70.379	2.402.669	60.566	3.900.120	64.845	2.563.174	61.603	2.980.396	40.590
Fructe samburoase	912.493	71.314	695.871	59.848	949.491	65.844	834.442	89.516	1.197.832	80.172
Nucifere (nuci, migdale si altele)	63.331	319	47.441	16	65.890	892	66.968	367	51.993	983
Arbusti fructiferi	18.860	458	15.014	190	24.005	110	21.752	40	23.825	170
Vii total	1.866.717	122.567	1.238.558	107.246	1.751.089	96.169	2.011.542	132.822	2.043.864	144.646
..vii soiuri de masa	433.630	53.949	339.881	46.762	490.593	45.047	551.768	63.972	585.594	61.192
..vii soiuri tehnice	1.433.087	68.618	898.677	60.484	1.260.496	51.122	1.459.774	68.850	1.458.270	83.454

Sursa: BNS

Producția națională a plantațiilor pomicole a variat între 3,16 milioane chintale (2020) și 4,93 milioane chintale (2021), în timp ce contribuția raionului Ștefan Vodă a fost relativ constantă, oscilând între 120.620 și 151.526 chintale. În 2023, contribuția raionului a reprezentat aproximativ 2,8% din producția națională. Cultivarea fructelor sâmburoase, sămânțoase și a viței de vie reprezintă activitatea de bază în acest domeniu. La fructele sâmburoase, înregistrând cea mai mare pondere în 2022 (aproximativ 10,7%) din producția națională. Cât privește cele sămânțoase, deși se observă o descreștere în ultimi doi ani din perioada analizată producția acestora rămâne destul de importantă pentru economia locală.

În perioada analizată se observă că contribuția locală în producția de struguri a fost semnificativă, atingând **144.646** chintale în 2023, ceea ce reprezintă circa **7,1%** din producția națională, iar viile tehnice domină producția, comparativ cu soiurile de masă. Viile din raionul Ștefan Vodă sunt recunoscute pentru strugurii de înaltă calitate, folosiți atât în producția de vinuri locale, cât și pentru export, consolidând astfel renumele raionului în industria vinului. Aceste ramuri ale agriculturii asigură diversificarea producției și contribuie la veniturile gospodăriilor.

ZOOTEHNIE

Pe lângă cultivarea plantelor, există și activități de creștere a animalelor, deși acestea sunt mai puțin dezvoltate comparativ cu producția vegetală. Gospodăriile din raion cresc bovine, porcine, ovine și păsări, însă ponderea acestora în economia agricolă este mai redusă.

Tabelul. Efectivul de animale, la 1 ianuarie pe Specii de animale, Categoriile de gospodării și Ani

	2020		2021		2022		2023		2024	
	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă
Bovine	123.713	2.507	108.954	2.245	104.074	2.076	102.368	2.069	101.030	1.890
Porcine	396.652	5.367	339.560	4.378	347.888	3.821	340.079	3.690	350.717	4.299
Ovine și caprine	676.865	9.116	616.894	9.168	577.890	7.497	558.647	7.460	549.929	7.917
Cabaline	26.020	246	22.640	223	19.581	179	17.715	156	16.268	229
Iepuri	329.702	10.098	319.172	8.754	384.975	9.006	303.055	7.005	289.055	6.499
Familii de albine-bucati	182.063	5.614	184.911	5.725	190.900	6.299	200.289	6.709	207.082	5.827

Sursa: BNS

Analizând datele statistice privind efectivul de animale, se observă o scădere generală a numărului de animale pe parcursul celor cinci ani, cu unele fluctuații specifice în anumite categorii. Efectivul de bovine a înregistrat o scădere constantă, atât la nivel național, cât și în raionul Ștefan Vodă. În 2020, numărul de bovine în Republica Moldova era de 123.713, iar în 2024 acesta a ajuns la 101.030, ceea ce reprezintă o reducere de aproximativ 18%. În Ștefan Vodă, numărul de bovine a scăzut de la 2.507 în 2020 la 1.890 în 2024, marcând o scădere similară cu cea de la nivel național. Această reducere poate fi explicată prin diminuarea cererii pentru produse lactate sau carne de vită, precum și prin schimbările în structura gospodăriilor.

Sectorul porcinelor prezintă o evoluție oscilantă. În 2020, efectivul de porcine era de 396.652 la nivel de republică și 5.367 în Ștefan Vodă. În 2024, efectivul național a crescut ușor la 350.717, iar cel din Ștefan Vodă a urmat o tendință ascendentă, ajungând la 4.299 după o scădere în 2021 și 2022. Aceasta reflectă probabil o redresare a producției de carne de porc și o stabilizare a pieței după dificultățile întâmpinate în anii anteriori.

Numărul de ovine și caprine a scăzut semnificativ la nivel național, de la 676.865 în 2020 la 549.929 în 2024. Această reducere de aproximativ 19% indică o posibilă schimbare în preferințele pieței sau în condițiile economice care afectează crescătorii. În Ștefan Vodă, efectivul s-a menținut relativ constant în primii ani, cu mici variații, scăzând ușor de la 9.116 în 2020 la 7.917 în 2024.

Efectivul de cabaline a scăzut semnificativ la nivel național, de la 26.020 în 2020 la 16.268 în 2024, indicând o reducere de aproximativ 37%. În Ștefan Vodă, această scădere este mai mică în termeni absoluți, de la 246 în 2020 la 229 în 2024, dar în ansamblu, trendul este similar. Aceasta reflectă, probabil, o diminuare a utilizării cailor în agricultură și transport, pe măsură ce mecanizarea devine mai accesibilă.

Sectorul iepurilor a cunoscut o fluctuație majoră. La nivel național, efectivul a scăzut de la 329.702 în 2020 la 289.055 în 2024, după o creștere semnificativă în 2022, când s-au înregistrat 384.975 de capete. În Ștefan Vodă, efectivul a urmat o traiectorie similară, scăzând de la 10.098 în 2020 la 6.499 în 2024, după o creștere în 2022. Aceste variații ar putea fi determinate de cererea inconstantă pentru carne de iepure și dificultățile de întreținere a acestor animale.

Numărul familiilor de albine a înregistrat o creștere constantă la nivel național, de la 182.063 în 2020 la 207.082 în 2024, indicând o revitalizare a sectorului apicol. În Ștefan Vodă, numărul de familii de albine a crescut moderat, de la 5.614 în 2020 la 6.299 în 2023, însă a scăzut ușor la 5.827 în 2024. Aceasta arată că sectorul apicol rămâne important în regiune, dar este supus unor variații climatice și de piață.

Cât privește producția animală, în ansamblu la nivel național, a înregistrat o creștere constantă în producția de lapte și o variabilitate moderată în ce privește creșterea animalelor și sacrificarea acestora, în raionul Ștefan Vodă se observă o scădere semnificativă a acestor indicatori, cu excepția producției de lapte.

Tabelul. Producția animală la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) pe Indicatori și Ani

	2019		2020		2021		2022		2023	
	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă	Total pe republica	..Ștefan Vodă
Cresterea animalelor (în masa vie), chintale	849.463	1.616	941.008	1.603	932.830	1.380	945.733	1.019	940.723	901
Vânzarea pentru sacrificare a animalelor (în greutate vie), chintale	856.941	1.531	955.188	683	894.911	313	992.193	332	941.359	322
Lapte de vaca, chintale	234.743	93	230.274	57	278.663	79	376.177	57	421.879	1.365

Sursa: BNS

La nivel național, creșterea animalelor în masa vie a urmat un trend general stabil, cu mici fluctuații. În 2019, la nivelul întregii republici s-au înregistrat 849.463 chintale, cu o creștere până la 945.733 chintale în 2022. În 2023, această cifră a scăzut ușor la 940.723 chintale. În raionul Ștefan Vodă, însă, creșterea animalelor a cunoscut un declin semnificativ, de la 1.616 chintale în 2019 la doar 901 chintale în 2023. Aceasta indică o reducere constantă a producției animale în această regiune, posibil din cauza factorilor economici, demografici sau a reducerii numărului de ferme funcționale.

Vânzarea animalelor pentru sacrificare în Republica Moldova a urmat un trend variabil. În 2019, vânzările erau la 856.941 chintale, crescând până la un vârf de 992.193 chintale în 2022, pentru ca în 2023 să scadă la 941.359 chintale. Această variabilitate poate reflecta schimbările în cererea de carne pe piața internă și externă, precum și influențele prețurilor și costurilor de producție. În Ștefan Vodă, se observă o scădere accentuată, de la 1.531 chintale în 2019 la 322 chintale în 2023. Această scădere semnificativă poate fi rezultatul unei reduceri a numărului de ferme care cresc animale pentru carne sau dificultățile economice întâmpinate de crescători.

Producția de lapte de vacă în Republica Moldova a crescut considerabil în perioada analizată. De la 234.743 chintale în 2019, producția a atins 421.879 chintale în 2023, marcând o creștere de aproximativ 80%. Această creștere indică o potențială îmbunătățire a productivității fermelor de vaci pentru lapte, precum și o cerere crescută de produse lactate. În raionul

Ștefan Vodă, deși producția era nesemnificativă în primii ani, cu doar 93 chintale în 2019 și 57 chintale în 2022, în 2023 s-a înregistrat o creștere notabilă, ajungând la 1.365 chintale. Aceasta sugerează că fermierii din regiune au început să se axeze mai mult pe producția de lapte, beneficiind probabil de subvenții sau investiții în acest sector.

O parte din producția agricolă este prelucrată local, în unități mici și mijlocii, care adaugă valoare produselor agricole.

Deși sectorul agricol din raionul Ștefan Vodă are o bază solidă, acesta se confruntă cu numeroase provocări. Fluctuațiile climatice, lipsa tehnologiilor moderne, infrastructura de irigație insuficient dezvoltată și dificultățile în accesarea piețelor externe sunt obstacole majore care limitează dezvoltarea acestui sector.

Cu toate acestea, există un potențial semnificativ de creștere, care poate fi realizat prin modernizarea tehnologiilor agricole, îmbunătățirea infrastructurii și accesarea fondurilor europene pentru dezvoltare rurală. Investițiile în sisteme de irigație și în infrastructura logistică ar putea crește productivitatea și competitivitatea agriculturii locale.

2.2 INDUSTRIE

Industria în raion este mai puțin dezvoltată comparativ cu agricultura. Există câteva întreprinderi mici și mijlocii, care sunt implicate în prelucrarea produselor agricole, dar și în alte domenii precum fabricarea de produse alimentare, băuturi și confecții. Totuși, industrializarea nu este un pilon major al economiei locale, ceea ce reflectă un grad scăzut de urbanizare și infrastructură industrială limitată. O mare parte din industria raionului este legată de prelucrarea cerealelor, a fructelor și legumelor, precum și de producția de conserve și alte produse alimentare.

Tabelul. Producția principalelor produse industriale în Raionul Ștefan Vodă, pe produse industriale și ani

	2019	2020	2021	2022	2023
Carne, inclusiv carne de pasare, tone	0,6	1,1	0,8	0,6	0,7
Faina, tone	9418,4	8652,4	12841,0	9847,2	12957,6
Piine si produse de panificatie, tone	321,8	284,3	351,6	489,9	662,1
Produse de cofetarie, tone	22,0	21,2	22,2	35,8	55,8
Paste fainoase, tone	138,4	137,9	133,0	164,0	116,1
Vin spumant, mii dal	12,0	2,4	19,8	-	53,0
Vinuri naturale din struguri, mii dal	676,2	419,5	671,4	544,8	752,5
Vinuri tari cu o concentratie de alcool peste 15%, mii dal	4,8	6,0	15,9	1,8	10,1

Sursa: BNS

Raionul are o tradiție vinicolă puternică, cu mai multe unități de producție care procesează struguri locali pentru a produce vinuri. Aceasta este una dintre cele mai reprezentative ramuri ale industriei locale, având potențial pentru export.

În acest sens datorită unei tradiții îndelungate în vinificație, viticultura joacă un rol esențial în economia raionului. Vinificația, este un sector bine reprezentat, cu crame locale care produc vinuri de calitate, contribuind la diversificarea și consolidarea economiei rurale. După cantitatea vinului produs, vinăriile raionului poziționează Ștefan Vodă pe primele 5 locuri în scor național.

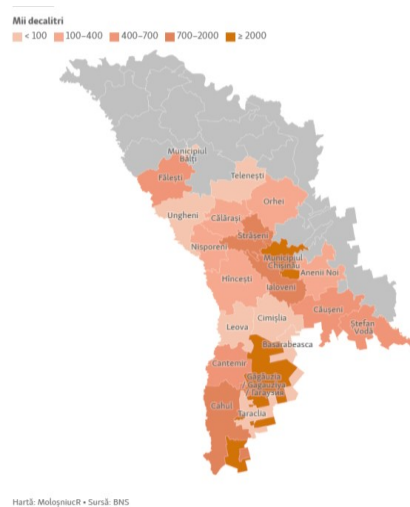

Figura. Producția de vinuri în raioane și municipii, 2021

Producția de vinurilor naturale din struguri a atins un maxim de 752,5 mii dal în 2023. Producția de vinuri tari a variat semnificativ, în timp ce vinul spumant a înregistrat o creștere puternică în 2023, atingând 53 mii dal. Printre cele mai renumite vinării din raion se numără: „Purcari”, „Et Cetera Wine”, „Good Season”, SRL „Suvorov-Vin”, „Anfepur”, „Mezalipme”, „VitisVin – Volintiri”, „Equinox-Crama Domnească”, „Domeniile Pripa” și altele.

Industria din raion este caracterizată de prezența întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), care activează în diverse domenii, inclusiv producția de produse alimentare, confecții, și alte bunuri de consum. Aceste întreprinderi sunt adesea de familie și contribuie la economia locală prin crearea de locuri de muncă și prin deservirea pieței locale.

Sectorul industrial angajează de circa 3 ori mai puține de persoane comparativ cu agricultura, care constituie în anul 2023 – 371 persoane. Totuși, acesta oferă locuri de muncă specializate în domenii precum prelucrarea alimentelor, vinificație, și producția de confecții. Calificarea forței de muncă din sector este variabilă, cu un mix de lucrători calificați și necalificați.

Formarea profesională a tinerilor din raionul Ștefan Vodă este realizată în mare parte la Chișinău, care reprezintă cel mai important centru universitar din țară sau alte centre universitare din apropiere, precum Tiraspol și Odessa. În raionul Ștefan Vodă există oportunități de formare profesională la Școala Profesională Ștefan Vodă, care furnizează în medie câte 218 specialiști noi pe an pe piața raională a forței de muncă. Specialitățile, pentru care școala profesională oferă instruire, acoperă principalele activități ale economiei locale.

Sectorul industrial din raionul Ștefan Vodă se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv lipsa de investiții, infrastructura insuficient dezvoltată, accesul limitat la piețe și lipsa forței de muncă calificate. Totodată dezvoltarea industriei poate fi stimulată prin investiții în modernizarea infrastructurii, atragerea capitalului privat și public, și promovarea produselor locale pe piețele internaționale. De asemenea, colaborările cu sectorul agricol pentru dezvoltarea de produse cu valoare adăugată pot reprezenta o direcție de creștere.

2.3 CONSTRUCȚII

Sectorul construcțiilor din raionul Ștefan Vodă, deși nu reprezintă un segment major al economiei locale, joacă un rol esențial în dezvoltarea infrastructurii și în sprijinirea altor sectoare economice, cum ar fi agricultura, industria și serviciile. Construcțiile reprezintă a patra ramură ca pondere în economia locală a raionului. Activitatea în acest sector include construcția și renovarea clădirilor rezidențiale, comerciale și publice, precum și lucrări de infrastructură, cum ar fi drumuri și utilități.

În acest sens se prezintă interesantă analiza evoluției autorizațiilor eliberate pentru construirea clădirilor noi.

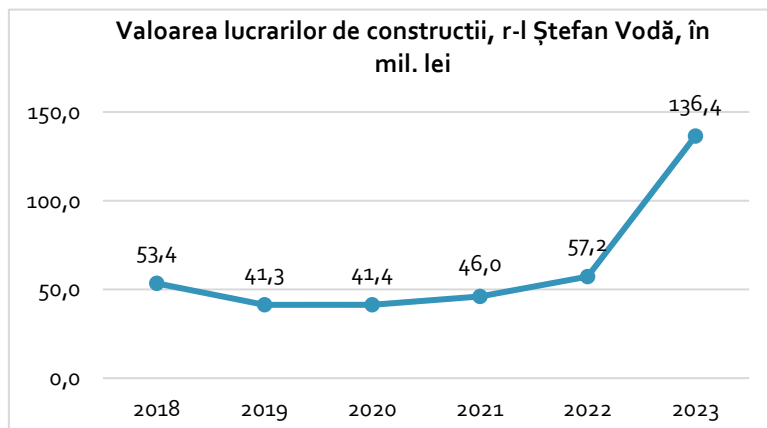
Tabelul. Autorizații de construire eliberate pentru construcția clădirilor noi

	2020	2021	2022	2023
Cladiri rezidentiale (blocuri locative)	-	2	-	-
Case de locuit individuale	4	15	7	15
Cladiri rezidentiale pentru colectivitati	-	-	-	-
Cladiri administrative	-	-	1	-
Hoteluri si cladiri similare	-	-	-	-
Cladiri pentru comert cu ridicata si amanuntul	1	5	3	4
Alte cladiri	14	6	5	34

Sursa: BNS

În ceea ce privește construcția de case de locuit individuale, numărul autorizațiilor a variat semnificativ de la an la an. În 2020, au fost eliberate doar 4 autorizații, însă în 2021 se observă o creștere bruscă, cu 15 autorizații. În 2022, numărul scade la 7, dar revine la 15 în 2023, semn că cererea pentru locuințe individuale rămâne constant ridicată.

Un segment notabil este cel al „altor clădiri,” care înregistrează o creștere spectaculoasă în 2023, cu 34 de autorizații, comparativ cu 14 în 2020 și doar 5 în 2022. Acest lucru ar putea sugera o diversificare a proiectelor de construcție în această categorie, care include probabil clădiri de uz mixt sau alte tipuri de construcții specifice. În plus, clădirile destinate comerțului au avut un număr constant de autorizații, cu variații minore între 3 și 5 autorizații pe an.

Sursa: BNS

În ultimii ani, sectorul construcțiilor din raionul Ștefan Vodă a fost influențat de proiecte de dezvoltare locală, finanțate atât din surse publice, cât și private. Aceste proiecte au vizat, în special, modernizarea infrastructurii educaționale și de sănătate, precum și dezvoltarea zonelor rezidențiale pentru a răspunde cererii locale.

Totuși, sectorul se confruntă cu provocări legate de accesul limitat la tehnologii moderne, resurse financiare și forță de muncă calificată. În plus, fluctuațiile economice și instabilitatea pieței imobiliare pot influența negativ ritmul și amploarea activităților de construcție.

2.4 COMERȚ ȘI SERVICII

SECTORUL COMERȚULUI

Comerțul în raionul Ștefan Vodă este dominat de activitățile de retail, cu o rețea de magazine mici, piețe locale și puncte de vânzare en-gros care deservește atât populația locală, cât și întreprinderile din raion. În satele raionului, comerțul este concentrat pe produse de bază, alimente, bunuri de consum zilnic și materiale pentru agricultură.

Analiza datelor disponibile privind evoluția cifrei de afaceri în comerțul cu amănuntul în funcție de formele de proprietate pentru perioada 2018-2020, ne prezintă o creștere constantă a cifrei de afaceri totale, de la 115.247,6 milioane lei în 2018, la 151.381,9 milioane lei în 2019 și până la 172.457,5 milioane lei în 2020. Atragem atenție că în perioada imediat următoare acesteia, indicii macro economici au arătat că în plan național economia țării s-a diminuat pe anumite segmente ceea ce presupune că creșterea înregistrată în perioada anilor 2018-2020 la fel a încetinit și în raionul Ștefan Vodă. Totuși, pornind de la date disponibile observăm că în această perioadă sectorul privat domină comerțul cu amănuntul, înregistrând valori foarte apropiate de totalul general în fiecare an. Cifra de afaceri pentru formele de proprietate private a crescut constant, de la 114.556,1 milioane lei în 2018, la 150.743,6 milioane lei în 2019, și atingând 172.457,5 milioane lei în 2020. Această creștere subliniază o tendință ascendentă a activității economice în sectorul privat.

Tabelul. Cifra de afaceri în comerțul cu amănuntul pe forme de proprietate și ani

	2018	2019	2020
Forme de proprietate -total	115247,6	151381,9	172457,5
Publică	-	-	-
Privată	114556,1	150743,6	172457,5
Mixt (public și privat)	-	-	-
A întreprinderilor mixte și străine	691,5	638,3	-

Sursa: BNS

În schimb, întreprinderile mixte și cele cu capital străin au avut o contribuție relativ mică, cu o scădere a cifrei de afaceri de la 691,5 milioane lei în 2018 la 638,3 milioane lei în 2019, și dispariția lor din datele raportate pentru 2020. Aceasta sugerează o scădere a relevanței acestor întreprinderi în sectorul comerțului cu amănuntul sau o posibilă reorganizare a acestora.

Piețele și târgurile joacă un rol deosebit în comerțul local, fiind locuri unde producătorii agricoli locali își vând produsele direct consumatorilor. Acestea contribuie semnificativ la veniturile gospodăriilor și la susținerea economiei locale. Datorită importanței agriculturii, o mare parte a comerțului este axată pe vânzarea și distribuția produselor agricole. Aceste produse sunt fie vândute pe piața locală, fie exportate către alte regiuni sau țări.

Comerțul din raionul Ștefan Vodă se confruntă cu provocări legate de infrastructura insuficient dezvoltată, limitarea accesului la piețele externe și concurența cu produse importate mai ieftine. Dezvoltarea comerțului local poate fi stimulată prin modernizarea infrastructurii, îmbunătățirea accesului la finanțare pentru afacerile mici și promovarea produselor locale prin diverse canale de distribuție, inclusiv online.

SECTORUL SERVICIILOR

Sectorul serviciilor în raionul Ștefan Vodă este important pentru susținerea economiei locale și îmbunătățirea calității vieții locuitorilor. Ponderea totală a serviciilor din activitatea și poziția financiară a agenților economici din raionul Ștefan Vodă după venituri din vânzări urcă până la 10%. Deși se confruntă cu provocări semnificative, aceste sectoare oferă oportunități pentru creștere prin investiții strategice și dezvoltare continuă.

Sectorul serviciilor în raionul Ștefan Vodă este destul de diversificat, incluzând servicii publice (educație, sănătate), servicii financiare, transport, telecomunicații și servicii comerciale. Un rol important îl au serviciile oferite de administrația publică și de diverse instituții educaționale și medicale, care sunt esențiale pentru populația locală. Sănătatea și asistența socială deține ponderea cea mai mare din veniturile din vânzări. Din cele 10% procente ale sectorului servicii, peste 5 % le deține activitatea sănătate și asistență socială.

În clasamentul enunțat mai sus, transportul public și privat reprezintă o componentă importantă a sectorului serviciilor, facilitând mobilitatea populației și transportul mărfurilor și contribuind la economia raionului cu circa 2% din cifra veniturilor din vânzări. Raionul este traversat de cinci drumuri naționale, iar conectivitatea cu alte regiuni este un aspect esențial pentru comerț și servicii.

Sectorul telecomunicațiilor include furnizarea de servicii de telefonie mobilă, internet și televiziune, esențiale pentru conectivitatea și dezvoltarea economică a raionului.

2.5 TURISM ȘI ATRACȚIILE TURISTICE

Turismul ca parte integrată a sectorului servicii dispune în raionul Ștefan Vodă de un potențial semnificativ datorită peisajelor naturale atractive, patrimoniului cultural și tradițiilor locale. Ponderea activităților de cazare și alimentație publică este de circa 1,5 % în cifra veniturilor din vânzări realizată în Raionul Ștefan Vodă.

Raionul beneficiază de peisaje pitorești, inclusiv dealuri, râuri și păduri, care oferă un cadru ideal pentru activități recreative și ecoturism. Aceste peisaje sunt atractive pentru turiștii care caută liniște și conexiune cu natura. În raion există arii naturale protejate care sunt de interes pentru turiștii pasionați de natură și drumeții. Aceste zone oferă oportunități pentru ecoturism și activități de recreere în aer liber.

Raionul are câteva situri istorice și monumente care reflectă bogata sa istorie și tradiții culturale. Acestea includ biserici vechi, monumente de război și alte structuri de patrimoniu care pot atrage turiștii interesați de istorie și cultură. Cultura și tradițiile locale, inclusiv festivaluri, meșteșuguri și gastronomie, constituie un punct de atracție pentru turiști. Festivalurile și sărbătorile locale pot oferi experiențe autentice celor care vizitează raionul.

Potrivit datelor oferite de către CR Ștefan Vodă în raion își desfășoară activitatea 5 hoteluri și 6 pensiuni turistice.

Vinificația joacă un rol important în economia raionului, iar turismul vinicol are un potențial considerabil. Există vinării care pot organiza tururi și degustări pentru turiști, oferindu-le o experiență unică de a descoperi vinurile locale și tradițiile vinicole. Organizarea de festivaluri și evenimente dedicate vinului poate atrage turiști din alte regiuni și din străinătate, contribuind astfel la dezvoltarea turismului local.

În raionul Ștefan Vodă activează un punct de informare turistică, localizat în s. Planca, creat prin fonduri nerambursabile. Infrastructura turistică în raionul Ștefan Vodă este încă în dezvoltare, cu un număr limitat de hoteluri, pensiuni și restaurante. Îmbunătățirea și extinderea acestor facilități sunt necesare pentru a sprijini creșterea sectorului turistic.

Din informațiile furnizate de către CR Ștefan Vodă, în raion sunt amenajate câteva rute turistice pentru drumeției și rute pentru bicicliști care traversează localitățile: s. Cioburciu, s. Răscăieți, s. Talmaza. Aceste rute au fost amenajate cu suportul financiar în cadrul Programului de Granturi Mici GEF, implementat de PNUD Moldova. Proiectul având ca scop consolidarea managementului în Zona Ramsar "Nistrul de Jos".

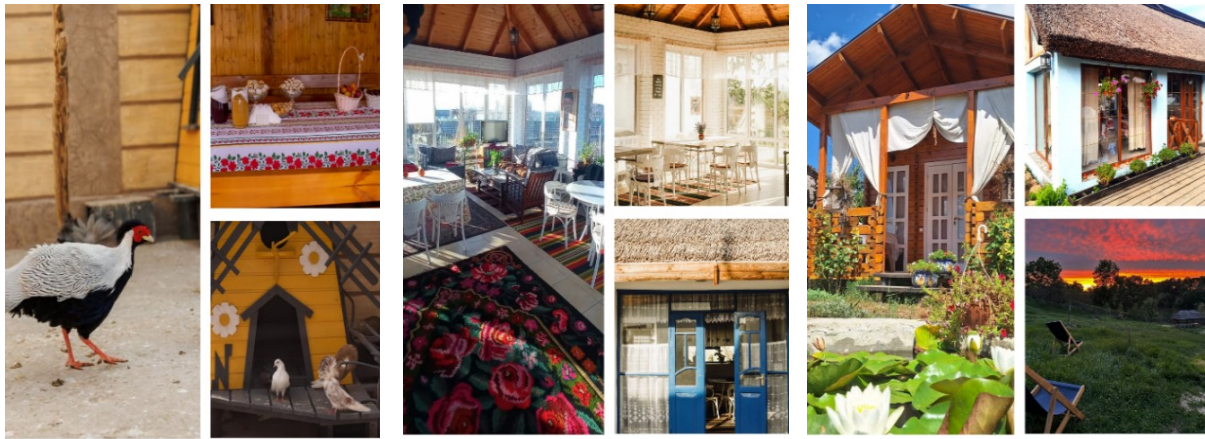
Deși raionul este conectat prin drumuri naționale, accesul la unele atracții turistice poate fi dificil din cauza infrastructurii rutiere insuficient dezvoltate. Investițiile în infrastructura de transport pot facilita accesul turiștilor și pot îmbunătăți experiența lor.

Raionul are potențialul de a dezvolta turismul, în special prin promovarea ecoturismului, turismului cultural și turismului vinicol. Cooperarea cu sectorul privat și atragerea de investiții în infrastructura turistică pot stimula creșterea acestui sector.

Printre provocările majore se numără infrastructura turistică insuficientă, lipsa unei strategii integrate de dezvoltare turistică și promovarea insuficientă a atracțiilor locale la nivel național și internațional.

Sectorul turismului în raionul Ștefan Vodă are un potențial considerabil, dar este încă subdezvoltat. Cu toate acestea, investițiile în infrastructură, promovarea atracțiilor naturale și culturale, și dezvoltarea turismului vinicol ar putea transforma raionul într-o destinație turistică atractivă, contribuind astfel la diversificarea economiei locale și la creșterea veniturilor comunității.

Figura. Pensiunile turistice din raion - atracții turistice la nivel regional

CURTEA
PORUMBEILOR

CASA VECHÉ

LA TUDORA

CASA PESCARULUI

POȘILE RAIULUI

MEȘTER FAUR

Sursa datelor: Ghid turistic. Ștefan Vodă: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/Ghid-turistic-Stefan-Voda-site.pdf>

2.6 MEDIUL ȘI DINAMICA ANTREPRENORIALĂ

Sectorul antreprenorial din raionul Ștefan Vodă este caracterizat printr-o prezență semnificativă a întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), activități economice diversificate, dar și provocări legate de infrastructură și accesul la resurse financiare și piețe.

În raionul Ștefan Vodă, economia locală este susținută în principal de IMM-uri, care reprezintă coloana vertebrală a activităților antreprenoriale. Aceste întreprinderi sunt active în diverse domenii, inclusiv agricultură, comerț, producție, servicii și prelucrarea produselor agroalimentare. Majoritatea acestor afaceri sunt de tip familial și sunt orientate spre piața locală sau regională, cu un focus pe deservirea nevoilor comunității locale.

Antreprenoriatul din raion acoperă o gamă largă de activități economice, de la agricultură și prelucrarea produselor agricole, la comerț cu amănuntul, servicii și chiar activități turistice.

Agricultura este un sector dominant, iar multe afaceri sunt legate de producția și prelucrarea produselor agricole, cum ar fi vinificația, procesarea fructelor și legumelor, precum și producția de produse alimentare.

DINAMICA ANTREPRENORIALĂ

În ultimii ani, mediul antreprenorial din raionul Ștefan Vodă a cunoscut o anumită dinamică, cu noi afaceri înființate în special în domeniile legate de agricultură și servicii. Totuși, ritmul de creștere a noilor inițiative antreprenoriale este moderat, fiind influențat de provocările economice și sociale ale regiunii.

Mediul antreprenorial din raionul Ștefan Vodă este caracterizat de un sector al IMM-urilor activ și diversificat, dar care se confruntă cu provocări semnificative legate de infrastructură, finanțare și acces la piețe. Cu toate acestea, există oportunități considerabile pentru dezvoltare, în special prin valorificarea fondurilor disponibile, diversificarea activităților economice și îmbunătățirea promovării produselor locale. Investițiile în infrastructură și susținerea antreprenorilor locali sunt esențiale pentru a dinamiza și diversifica economia raionului. Tinerii antreprenori din raion încearcă să valorifice oportunitățile locale, inclusiv accesarea fondurilor europene și naționale pentru dezvoltarea rurală și susținerea IMM-urilor.

Tabelul. Activitatea întreprinderilor din raionul Ștefan Vodă, 2020-2021

2020				2021			
Numărul de întreprinderi raportoare	Numărul mediu de salariați	Venituri din vânzări, mil. lei	Profit(+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei	Numărul de întreprinderi raportoare	Numărul mediu de salariați	Venituri din vânzări, mil. lei	Profit(+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei
408	3.858	1.315,1	183,2	425	3.999	868,6	343,4

Sursa: BNS

În anul 2020, în raion au fost raportate 408 întreprinderi, cu un număr mediu de 3.858 de salariați. În 2021, numărul întreprinderilor raportoare a crescut ușor la 425, însoțit de o creștere a numărului mediu de angajați, care a ajuns la 3.999. Această evoluție reflectă o tendință pozitivă în domeniul activității economice, ceea ce indică o dezvoltare a sectorului întreprinderilor din raion. Creșterea numărului de angajați este un semn al unei posibile extinderi a activității întreprinderilor sau al apariției unor noi companii în regiune. Totodată ținem să menționăm că conform Registrul de stat al unităților de drept privind întreprinderile

înregistrate în Republica Moldova, în Ștefan Vodă în luna septembrie 2024 sunt menționate doar 304 întreprinderi.

Veniturile din vânzări au înregistrat o creștere semnificativă de la 1.315,1 milioane lei în 2020 la 1.868,6 milioane lei în 2021, ceea ce reprezintă o majorare de aproximativ 42%. Această creștere semnificativă a veniturilor sugerează o îmbunătățire a performanței economice a întreprinderilor din raion, ceea ce poate fi rezultatul unor strategii de extindere pe piețe noi sau al creșterii cererii de produse și servicii la nivel local sau național.

Un aspect notabil al analizei este evoluția profitului înainte de impozitare, care a crescut considerabil, de la 183,2 milioane lei în 2020 la 343,4 milioane lei în 2021. Această dublare a profitului sugerează o eficiență crescută a întreprinderilor, o îmbunătățire a managementului resurselor sau o creștere a cererii și prețurilor produselor și serviciilor oferite de aceste întreprinderi.

Un alt indicator distinct pentru economia locală este valoarea producției fabricate care identifică beneficiul de care se bucură cei implicați în sector.

Tabelul. Evoluția valorii producției fabricate și livrate în raionul Ștefan Vodă, între anii 2018 și 2023

Raionul Ștefan Vodă	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Valoarea producției fabricate, milioane lei	523,2	605,7	390,7	602,0	512,2	876,6
Structura valorii producției fabricate, %	0,9	1,0	0,6	0,9	0,6	1,0
Valoarea producției livrate, milioane lei	347,7	422,3	452,3	590,3	663,5	710,8
Ponderele producției livrate pe piața externă, în total livrări, %	39,2	45,4	56,1	54,3	54,4	61,2

Sursa: BNS

Analiza statistică a acestui indicator reprezintă o variație semnificativă între anii 2018 și 2023. În 2018, valoarea producției fabricate era de 523,2 milioane lei, iar în 2019 a crescut la 605,7 milioane lei, ceea ce reprezintă o creștere importantă. Totuși, în 2020 se observă o scădere bruscă la 390,7 milioane lei, probabil din cauza impactului pandemiei COVID-19 și a restricțiilor economice impuse la nivel global și național.

În 2021, economia locală și-a revenit, iar valoarea producției fabricate a urcat din nou la 602,0 milioane lei, revenind la nivelul din 2019. Această tendință de recuperare continuă și în 2022, când valoarea atinge 512,2 milioane lei, dar nu reușește să depășească nivelul din 2021. Însă, cel mai impresionant salt este înregistrat în 2023, când valoarea producției fabricate ajunge la 876,6 milioane lei, indicând o redresare și expansiune puternică a activității economice în raion.

În ceea ce privește structura valorii producției fabricate, se observă o stabilitate în această perioadă. Procentul rămâne constant, între 0,6% și 1,0%, ceea ce sugerează că structura producției nu a suferit modificări majore în această perioadă. Totuși, valorile relativ mici pot reflecta un caracter predominant regional sau național al producției, cu o creștere ușoară în funcție de cererea pe piețele externe.

Pe de altă parte, valoarea producției livrate a crescut în mod constant în această perioadă. În 2018, valoarea era de 347,7 milioane lei, urcând la 422,3 milioane lei în 2019, și ulterior la 452,3 milioane lei în 2020. Acest trend ascendent continuă în 2021 cu 590,3 milioane lei și în 2022 cu 663,5 milioane lei. În 2023, valoarea producției livrate ajunge la 710,8 milioane lei, reflectând o creștere continuă a cererii pentru produsele din raionul Ștefan Vodă, atât pe piața internă cât și pe cea externă.

Un aspect important este orientarea crescândă a producției livrate către piețele externe. În 2018, 39,2% din producția livrată era destinată exportului, procent care a crescut constant până la 61,2% în 2023. Această tendință sugerează o deschidere din ce în ce mai mare a producătorilor locali către piețele internaționale, ceea ce poate fi un semn al competitivității crescute a produselor fabricate în raionul Ștefan Vodă.

Per ansamblu, antreprenoriatul local generează o economie în dezvoltare, cu fluctuații cauzate de evenimente globale, dar care reușește să se redreseze și să crească substanțial. În special, expansiunea producției fabricate în 2023 și creșterea ponderii exporturilor indică o integrare mai puternică a raionului Ștefan Vodă în economia națională, sugerând o viitoare creștere economică și o diversificare a piețelor.

Antreprenorii din raion se confruntă cu provocări legate de accesul limitat la piețe mai mari, atât naționale, cât și internaționale. Promovarea produselor locale și îmbunătățirea rețelelor de distribuție sunt necesare pentru a sprijini creșterea vânzărilor.

Lipsa unei infrastructuri adecvate, inclusiv drumuri, facilități de depozitare și logistică, reprezintă o barieră pentru dezvoltarea afacerilor. Îmbunătățirea infrastructurii ar putea stimula semnificativ creșterea economică și ar facilita accesul la piețele externe. Antreprenorii locali se confruntă adesea cu dificultăți în accesarea creditelor și a altor forme de finanțare. Lipsa capitalului poate limita expansiunea și inovația în sectorul IMM-urilor.

2.7 PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

Volumul forței de muncă disponibile în raionul Ștefan Vodă este determinat de structura populației analizată prin prisma implicării acesteia în activitatea economică. Din populația totală de aproximativ 45.136 de locuitori, 82,5% (în jur de 37.243 de persoane) au depășit vârsta de 15 ani, fiind eligibili la finele anului 2023 pentru a participa la activități economice. Din acest grup, 63% (aproximativ 28.499 de persoane) formează populația activă din punct de vedere economic, reprezentând potențialul forței de muncă din raion. Restul de 37% constituie populația inactivă, care include pensionari, studenți, persoane cu dizabilități, și persoane apte de muncă, dar care nu sunt implicate în activități economice și nu caută un loc de muncă.

	Numarul mediu anual al salariaților, persoane														
	2018			2019			2020			2021			2022		
	Total pe tara	Sud	..Stefan Voda	Total pe tara	Sud	..Stefan Voda	Total pe tara	Sud	..Stefan Voda	Total pe tara	Sud	..Stefan Voda	Total pe tara	Sud	..Stefan Voda
Total	387.205	23.686	2.202	396.331	22.820	1.970	385.825	23.679	1.901	397.619	24.527	2.016	397.884	24.604	2.175
B+C Industria extractiva si prelucratoare	100.965	6.376	571	103.007	6.005	399	98.230	6.374	399	97.204	6.759	380	93.708	6.541	447
D+E Energia electrica si termica, gaze si apa	18.895	2.167	440	18.682	1.971	228	18.498	2.007	274	18.672	2.055	284	18.222	1.978	283
F Construcii	27.773	1.551	162	28.904	1.459	170	28.624	1.492	135	29.953	1.461	130	28.187	1.538	128
G Comert cu ridicata si cu amanuntul; intretinerea si repararea autovehiculelor si a motocicletelor	119.504	7.471	613	120.971	7.584	693	121.113	7.598	637	125.630	7.952	695	122.939	7.794	712
H Transport si depozitare	42.040	4.032	220	43.191	3.711	214	39.893	3.911	219	41.700	3.871	214	40.241	4.022	207
I Activitati de cazare si alimentatie publica	15.343	462	31	16.829	485	39	13.642	436	44	14.213	510	59	15.293	534	57
J Informatii si comunicatii	17.308	345	36	19.602	363	32	20.411	387	38	23.026	397	34	29.097	669	89
L Tranzactii imobiliare	13.485	400	22	13.194	377	15	14.276	387	24	13.534	418	27	16.642	375	27
M Activitati profesionale stiintifice si tehnice	12.351	193	27	12.209	232	33	11.804	189	24	12.651	211	20	13.011	245	31
N Activitati de servicii administrative si activitati de servicii suport	14.390	425	55	14.711	414	123	14.352	607	86	15.878	709	145	14.558	610	131
S Alte activitati de servicii	4.167	195	7	4.230	180	10	4.069	188	17	4.212	122	18	4.262	167	34
Alte activitati care nu fac obiectul cercetarii	982	70	20	801	39	13	911	101	4	947	64	11	1.722	132	28

Sursa: BNS

Analiza tabelului referitor la numărul mediu anual al salariaților în diverse sectoare economice, atât la nivel național, cât și în regiunea Sud și raionul Ștefan Vodă, oferă o imagine detaliată a evoluției forței de muncă în perioada 2018-2022. Această analiză subliniază fluctuațiile, tendințele și particularitățile specifice fiecărui sector în parte și în special cele care se referă la raionul Ștefan Vodă, un raion mai puțin industrializat și cu o economie predominant agrară.

În perioada 2018-2022, numărul mediu anual al salariaților la nivel național a oscilat între aproximativ 385.000 și 397.000 de persoane. La nivelul regiunii Sud, acest număr a rămas relativ stabil, variind între 22.820 și 24.604 persoane. În ceea ce privește raionul Ștefan Vodă, numărul mediu anual al salariaților a scăzut de la 2.202 în 2018 la 1.970 în 2019, iar ulterior a înregistrat o creștere ușoară până la 2.175 în 2022. Această tendință indică o ușoară redresare economică la nivel local, în ciuda fluctuațiilor economice globale, însă arată și limitările economiei locale în a atrage și reține forța de muncă.

Numărul mediu anual al salariaților din industria extractivă și prelucrătoare a scăzut semnificativ în raionul Ștefan Vodă, de la 571 în 2018 la 447 în 2022. Această scădere reflectă dificultăți în menținerea locurilor de muncă în acest sector, posibil din cauza lipsei de investiții sau a competitivității reduse a acestei industrii în comparație cu alte regiuni sau sectoare. La nivel național, acest sector a cunoscut o ușoară scădere, de la 100.965 salariați în 2018 la 93.708 în 2022, în timp ce regiunea Sud a avut o fluctuație mai mică, menținându-se între 6.005 și 6.541 salariați.

Sectorul de energie electrică, termică, gaze și apă din raionul Ștefan Vodă a avut o scădere a numărului mediu anual al salariaților, de la 440 în 2018 la 283 în 2022. Aceasta poate fi o consecință a modernizării infrastructurii energetice sau a optimizării proceselor de furnizare a serviciilor. La nivel național, numărul salariaților în acest sector a scăzut, de asemenea, dar într-o măsură mai mică, de la 18.895 în 2018 la 18.222 în 2022.

Sectorul construcțiilor a înregistrat o scădere constantă a numărului de salariați în raionul Ștefan Vodă, de la 162 în 2018 la 128 în 2022. Această scădere poate reflecta o încetinire a activităților de construcții din raion, care ar putea fi legată de nivelul redus al investițiilor în infrastructură sau dezvoltare imobiliară. În schimb, la nivel național, acest sector a cunoscut o creștere ușoară, de la 27.773 salariați în 2018 la 29.953 în 2021, urmată de o scădere în 2022.

Comerțul cu ridicata și cu amănuntul reprezintă un sector important în raionul Ștefan Vodă, numărul mediu anual al salariaților crescând de la 613 în 2018 la 712 în 2022. Aceasta sugerează o stabilitate relativă și poate indica o cerere constantă pentru bunuri și servicii la nivel local, în special în contextul regiunilor mai puțin dezvoltate. La nivel național, acest sector a crescut în mod constant, ajungând la 125.630 salariați în 2021, înainte de o ușoară scădere la 122.939 în 2022.

Sectorul transporturilor și depozitării din raionul Ștefan Vodă a avut o evoluție relativ stabilă, cu o ușoară scădere a numărului mediu anual al salariaților de la 220 în 2018 la 207 în 2022. La nivel național, acest sector a cunoscut fluctuații mai mari, însă numărul total al salariaților a rămas relativ constant, între 39.893 și 43.191 persoane.

Activitățile de cazare și alimentație publică a fost unul dintre cele mai afectate sectoare la nivel național în perioada pandemiei de COVID-19. La nivelul raionului Ștefan Vodă, numărul salariaților a crescut de la 31 în 2018 la 57 în 2022, în ciuda fluctuațiilor din anii anteriori. Această creștere poate reflecta o revenire treptată a sectorului ospitalității pe măsură ce restricțiile impuse de pandemie au fost ridicate. La nivel național, numărul salariaților a scăzut în 2020, dar și-a revenit în 2021 și 2022.

Sectorul de informații și comunicații a cunoscut o creștere semnificativă la nivel național, numărul mediu anual al salariaților crescând de la 17.308 în 2018 la 29.097 în 2022. În raionul Ștefan Vodă, deși numărul salariaților a fost relativ mic, acesta a crescut de la 36 în 2018 la 89 în 2022, ceea ce poate indica o digitalizare în creștere și o dezvoltare a serviciilor IT&C în regiune.

Numărul de salariați din sectorul tranzacțiilor imobiliare a rămas relativ constant în raionul Ștefan Vodă, variind între 15 și 27 de persoane în perioada analizată. La nivel național, acest sector a înregistrat o ușoară creștere, de la 13.485 salariați în 2018 la 16.642 în 2022. Aceasta poate reflecta o intensificare a activităților imobiliare pe fondul cererii de locuințe și spații comerciale.

În raionul Ștefan Vodă, sectorul activităților profesionale, științifice și tehnice a avut o evoluție modestă, cu un număr mediu anual de salariați care a variat între 24 și 33 de persoane. La nivel național, acest sector a cunoscut o creștere, atingând un maxim de 13.011 salariați în 2022.

Sectorul serviciilor administrative și de suport a înregistrat o creștere la nivel național și regional. În raionul Ștefan Vodă, numărul mediu anual al salariaților a crescut de la 55 în 2018 la 131 în 2022, ceea ce indică o extindere a serviciilor administrative și de suport în raion. La nivel național, numărul salariaților a crescut de la 14.390 în 2018 la 15.878 în 2021, urmată de o ușoară scădere în 2022.

Analiza sectorială a numărului mediu anual al salariaților în perioada 2018-2022 arată o evoluție mixtă a forței de muncă în raionul Ștefan Vodă. Deși unele sectoare au înregistrat o creștere a numărului de salariați, altele au suferit scăderi semnificative. Per total, în raionul Ștefan Vodă, numărul total de salariați a crescut ușor, de la 2.202 în 2018 la 2.175 în 2022. Această tendință reflectă atât provocările economice cu care se confruntă regiunea, cât și oportunitățile emergente din anumite sectoare, în special în comerț, servicii administrative și IT&C. Totuși, rămâne de văzut cum va evolua piața muncii în anii următori, având în vedere incertitudinile economice globale și potențialele schimbări structurale în economie.

Forța de muncă este în mare parte concentrată în sectorul agricol, dar și în domeniul educației și altor servicii publice. Aproximativ 30% din salariați lucrează în instituții de învățământ, iar un sfert dintre angajați sunt ocupați în agricultură sau alte servicii. De asemenea, un procent semnificativ al populației active este implicat în activități neformale sau în gospodării.

2.8 INFRASTRUCTURA SUPT PENTRU AFACERI ȘI POTENȚIALUL INVESTIȚIONAL

Infrastructura de sprijin pentru afaceri din raion este formată din Incubatorul de Afaceri din Ștefan Vodă și Subzona Ștefan Vodă a Zonei Economice Libere „Bălți”. Ambele organizații, situate în centrul raional, sunt destinate unor categorii diferite de antreprenori. Incubatorul de Afaceri oferă consultanță și spații comerciale pentru antreprenorii aflați la început de drum, în timp ce Zona Economică Liberă asigură condiții avantajoase pentru întreprinderile mari și mijlocii de producție, orientate către export.

Figura. I.A. din Ștefan Vodă

Incubatorul de Afaceri din Ștefan Vodă, care activează din anul 2012 în centrul raional, sprijină antreprenorii în lansarea și dezvoltarea afacerilor. Acesta oferă o gamă variată de servicii și facilități, printre care:

- închirierea spațiilor pentru afaceri la tarife preferențiale: 15 lei/m² în primul an, 20 lei/m² în al doilea an, și 27 lei/m² în al treilea an;

- clădire modernă și sigură, echipată cu birouri, sală de conferințe, servicii de securitate și curățenie;
- asistență în accesarea fondurilor destinate întreprinderilor mici și mijlocii;
- servicii de consultanță și seminarii în domeniul afacerilor;
- oportunități de schimb de experiență cu antreprenori locali și din alte incubatoare de afaceri;
- sprijin pentru promovarea afacerilor.

Totodată, sunt disponibile spații de închiriere în cadrul Incubatorului de Afaceri Ștefan Vodă, o instituție publică aflată sub proprietatea Consiliului raional Ștefan Vodă. Clădirea este dotată cu toate utilitățile necesare, inclusiv energie electrică, apă și canalizare, gaz, și rețea de fibră optică.

Subzona Ștefan Vodă a ZEL „Bălți” este amplasată în intravilanul orașului, la aproximativ 1 km de centrul localității. Cu o suprafață de 8,9 hectare, terenul este proprietate publică și are acces direct la drumul de centură al orașului, care se conectează cu drumul republican R30 (Anenii Noi-Căușeni-Ștefan Vodă-frontiera cu Ucraina). Potrivit datelor din 2019, întregul teren este disponibil pentru arendare. Rezidenții zonei economice libere beneficiază de mai multe avantaje, printre care:

Figura. Subzona Ștefan Vodă a ZEL „Bălți”

- Conectare la rețeaua de transport, cu acces facil la toate regiunile prin drumuri naționale și internaționale;
- Toate utilitățile sunt deja disponibile pe teren;
- cotă redusă de 6% a impozitului pe venitul întreprinderilor;
- Scutire de la plata impozitului pe venit pentru 3 ani în cazul investițiilor de 1 milion USD în mijloace fixe sau în infrastructura ZEL (scutire pe 5 ani pentru investiții de 5 milioane USD);
- TVA de 0% pentru echipamente și utilaje;
- Taxă vamală de doar 0,1% din valoarea în vamă a bunurilor;
- Posibilitatea efectuării plăților în EUR sau USD între rezidenții ZEL;
- Garanție de stat pe 10 ani împotriva modificărilor nefavorabile în legislație;
- Protecția investițiilor garantată de stat.

Potrivit *Ghidului investițional al raionului Ștefan Vodă*, la sfârșitul anului 2018 și începutul anului 2019, autoritățile raionale au identificat 12 oportunități de investiții pentru potențialii investitori interesați de dezvoltarea afacerilor în raionul Ștefan Vodă. Fiecare ofertă prezintă posibilitatea achiziționării sau închirierii unui bun imobil, majoritatea clădirilor fiind disponibile pentru ambele opțiuni. Sunt propuse opt clădiri cu diverse caracteristici, situate atât în centrul raional, cât și în mediul rural, precum și două terenuri pentru construcții în satul Popeasca. Pentru mai multe detalii despre potențialul investițional al raionului Ștefan Vodă, accesați linkul: <https://stefan-voda.md/wp-content/uploads/2024/01/Profil-investitional.pdf>.

3. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT ȘI MOBILITATE

3.1 ACCESIBILITATE RUTIERĂ

Raionul Ștefan Vodă beneficiază de o infrastructură de transport bine dezvoltată, cu drumuri care leagă localitățile principale între ele și le conectează cu alte regiuni ale țării.

Cel mai mare aport în asigurarea coeziunii teritoriale a raionului este realizat de drumul republican R30, care intersectează întregul teritoriu al raionului din nord-vest spre sud-est, trecând, de asemenea, în apropiere de centrul raional Ștefan Vodă. În direcția nord-vest, acest drum conectează raionul Ștefan Vodă cu centrul raionului limitrof Căușeni și cu drumul R2, care la rândul său duce spre capitala țării Chișinău. În direcția opusă, spre sud-est, R30 efectuează legătura cu punctul de trecere a frontierei „Tudora-Starokazacie”.

Figura. Harta rutieră a Republicii Moldova

Cel de-al doilea drum republican al raionului, R31, conectează cele două posturi vamale internaționale, „Tudora-Starokazacie” și „Palanca-Maiaki-Udobnoe”. În extremitatea de sud-est a raionului, în apropiere de satul Palanca, este amplasat un scurt segment al drumului european E87.

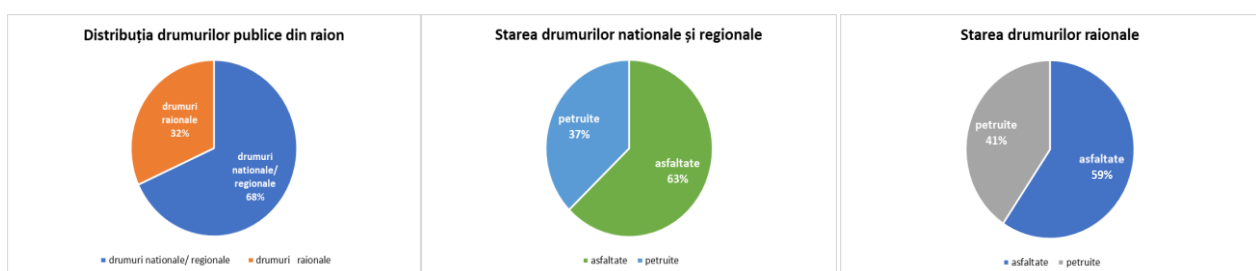
Acest drum se întinde de-a lungul litoralului de vest al Mării Negre și litoralului de est al Mării Egee. El pornește din Odessa, intersectează de două ori Moldova, pe porțiuni mici, o dată în zona satului Palanca și a doua oară în zona satului Giurgiulești, apoi traversează teritoriul României și Bulgariei, și se termină în orașul turcesc Antalya. Importanța acestui drum pentru raionul Ștefan Vodă rezidă mai ales în asigurarea legăturii cu orașul Odessa, un puternic pol de creștere economică și port maritim.

De altfel, unul din avantajele poziției geografice a raionului Ștefan Vodă constă în faptul că raionul este amplasat pe traseul comercial, care leagă Chișinău și Odessa, aflându-se la distanțe aproximativ egale între aceste centre economice majore.

Raionul este traversat, de asemenea, de trei drumuri regionale. Cel mai lung drum și cel mai important din ele este G114, care conectează o serie de localități rurale amplasate pe malul drept al râului Nistru.

Lungimea totală a drumurilor naționale este de 185,2 km, în timp ce drumurile raionale au o lungime totală de 86,3 km.

Dintre drumurile naționale și regionale, 116,3 km sunt asfaltate, ceea ce reprezintă 62,8%, iar 68,9 km sunt pietruite, ceea ce reprezintă 37,2% din total.

Sursa: BNS

În ceea ce privește drumurile raionale, 49,9 km (57,8%) sunt asfaltate, iar 34,1 km (42,2%) sunt pietruite.

Datorită faptului că teritoriul raionului Ștefan Vodă este situat la granița cu Ucraina și fiind o zonă de tranzit rutier între Chișinău și Odessa, pe teritoriul raionului sunt localizate două posturi vamale, deschise pentru traficul internațional: „Tudora-Starokazacie” și „Palanca-Maiaki-Udobnoe,” care permit accesul în Ucraina. Pentru traversarea graniței dintre Moldova și România, cel mai apropiat post vamal este „Leușeni-Albița,” situat la 171 km de centrul raional Ștefan Vodă.

3.2 ACCES LA INFRASTRUCTURA FERROVIARĂ, AERIANĂ ȘI MARITIMĂ

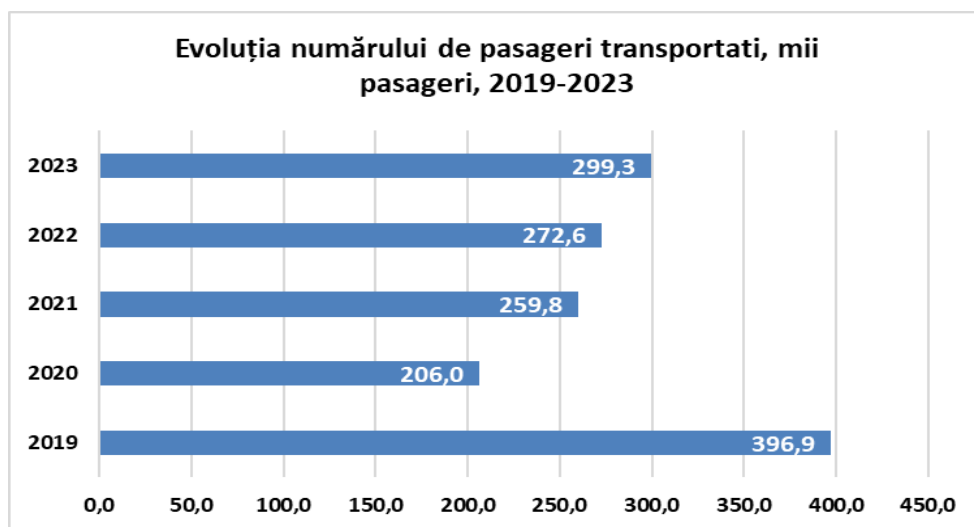
Raionul Ștefan Vodă nu dispune de o rețea de cale ferată. Cea mai apropiată gară se află în orașul Căușeni, la o distanță de 30 km de centrul raional. Aeroportul Internațional Chișinău este situat la 86,2 km de Ștefan Vodă, unde companiile aeriene efectuează zboruri regulate directe între Chișinău și peste 30 de destinații din Europa și Orientul Apropiat.

Portul Internațional Liber Giurgiulești, singurul port al Republicii Moldova pe Dunăre, se găsește la aproximativ 240 km distanță. Acest port are capacitatea de a primi atât nave fluviale, cât și maritime, asigurând legături cu rutele maritime internaționale.

3.3 TRANSPORTUL PASAGERILOR ȘI SIGURANȚA ÎN TRAFIC

Raionul Ștefan Vodă dispune de o *infrastructură de transport* care acoperă toate localitățile, asigurând conectivitatea necesară pentru rezidenți, pe 42 curse regulate de transport rutier de persoane, gestionate de către 6 operatori de transport la nivel raional. Cursele respective activează pe rutele ce fac legătură între localitățile rurale cu centrul administrativ raional, or. Ștefan Vodă. Totodată, sunt deschise 8 curse care circulă doar în zi de duminică și asigură transportarea cetățenilor la piața comercială din satul Olănești.

Din datele statistice al BNS în perioada anilor 2019-2023 numărul de pasageri transportați arată o scădere semnificativă în 2020, cu 48% în 2020 față de 2019, probabil din cauza pandemiei de COVID-19, urmată de o recuperare treptată începând cu anul 2021, cu o creștere constantă de 26% în 2021 și continuând cu 5% în 2022 și 10% în 2023. Recuperarea graduală indică o revenire treptată a sectorului de transport pasageri, pe măsură ce efectele pandemiei se diminuează.

Sursa: BNS

Deși pandemia a avut un impact major asupra transportului de pasageri în 2020, datele arată o tendință pozitivă de recuperare în anii următori, sugerând o posibilă revenire la valorile pre-pandemie în viitor.

Cu toate acestea, există multiple probleme și neajunsuri care afectează calitatea și eficiența serviciilor de transport de pasageri.

Un aspect major de îmbunătățit este starea stațiilor de pasageri, aceasta reprezintă o problemă majoră, deoarece pasagerii sunt expuși condițiilor meteo nefavorabile. În multe cazuri, din cele 78 de stații existente, majoritatea sunt într-o stare de degradare, nefiind utilizabile pentru pasagerii care așteaptă.

Parcul auto al agenților economici care prestează servicii de transport de pasageri este învechit. Acest lucru are un impact negativ asupra fiabilității, confortului și siguranței călătorilor.

Orarul rutelor de pasageri orientat către comoditatea agenților economici este un alt punct de îngrijorare. Este important să se ajusteze orarul pentru a corespunde mai bine necesităților și programului de activități al locuitorilor raionului.

Siguranța în trafic reprezintă un aspect important pentru orice comunitate, influențând direct calitatea vieții și securitatea locuitorilor.

Potrivit datelor prezentate CR Ștefan Vodă, în perioada anilor 2018-2023 în raionul Ștefan Vodă s-au înregistrat un total de 870 de accidente rutiere. Distribuția acestora pe diferite tipuri de drumuri este următoarea:

- Drumul național R-30: 379 accidente
- Drumurile locale: 201 accidente
- În afara localităților: 290 accidente

Aceste cifre indică o incidență mai mare a accidentelor pe drumurile naționale și în afara localităților, sugerând zone critice ce necesită intervenții pentru îmbunătățirea siguranței rutiere.

Cel mai frecvent sunt înregistrate accidente pe porțiunile de drumuri naționale R30 și R31, în special la intersecțiile de străzi din orașul Ștefan Vodă. Cele mai periculoase din punct de vedere al siguranței în trafic includ străzile: 31 August, Gr. Vieru, Cetatea Albă, Nicolae Testemițanu și Florilor. Sunt frecvent accidente și pe drumurile centrale ce traversează satele Olănești, Talmază, Slobozia, și Ermoclia, deși numărul acestora este nesemnificativ comparativ cu alte zone.

În raionul Ștefan Vodă sunt necesare îmbunătățiri ale infrastructurii de siguranță rutieră precum semnalizarea rutieră, pentru prevenirea accidentelor și asigurarea securității participanților la trafic. Iluminatul public adecvat este esențial pentru siguranța pe timp de noapte, iar zonele slab iluminate pot deveni periculoase, contribuind la accidente și infracțiuni. Starea precară a stațiilor de pasageri reprezintă un risc suplimentar, obligând pasagerii să aștepte în condiții nesigure sau pe marginea drumului. Prin îmbunătățirea acestor aspecte, raionul poate crea un mediu de transport mult mai sigur și mai eficient pentru toți locuitorii săi.

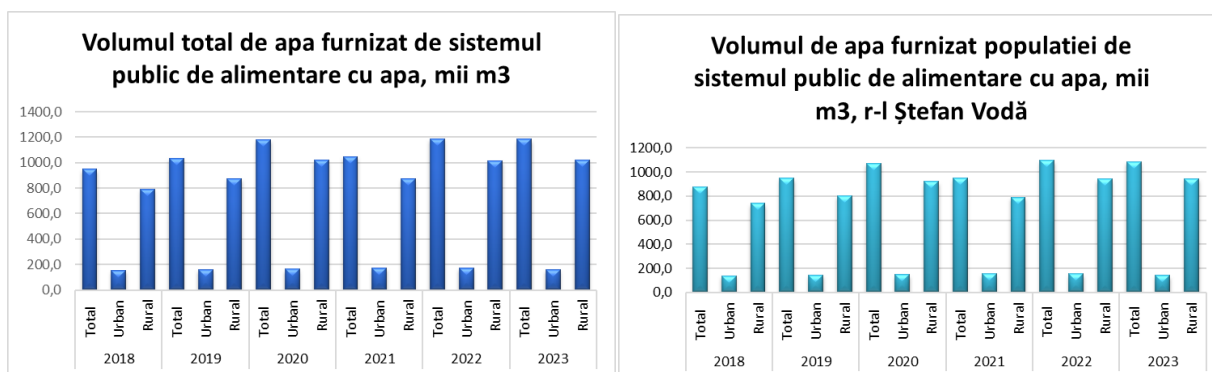
4. ECHIPAREA TEHNICO-EDILITARĂ

4.1 REȚEAUA DE ALIMENTARE CU APĂ POTABILĂ, CANALIZARE ȘI EPURARE

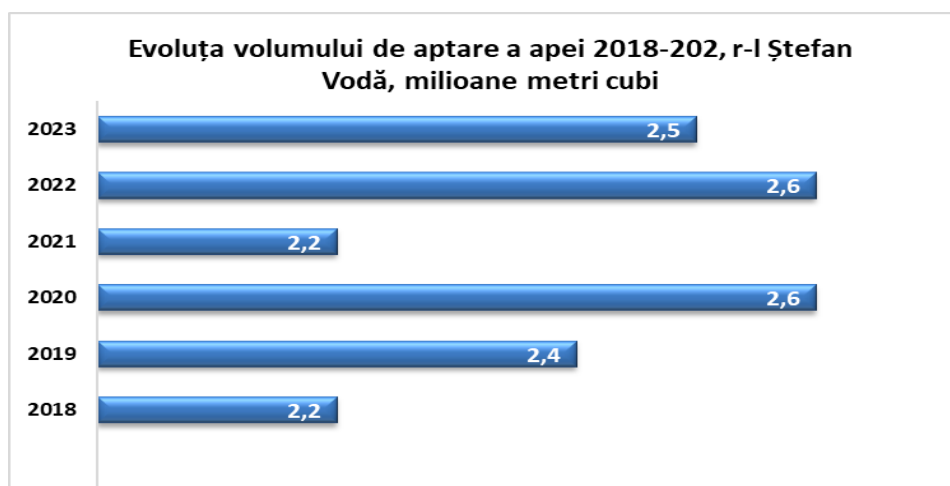
Din cele 23 UAT-uri de nivelul întâi din raion, doar satul Răscăieții Noi din cadrul comunei Răscăieți nu are acces la rețeaua de apă potabilă. În raionul Ștefan Vodă, rețeaua de alimentare cu apă se bazează pe surse de apă subterane.

La sfârșitul anului 2023, lungimea totală a apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei a ajuns la 626 km, înregistrând o creștere de aproximativ 32 km față de anul 2018. În același timp, lungimea în funcțiune a acestor rețele a fost de 616,6 km, indicând o expansiune de aproximativ 36,4 km comparativ cu anul 2018.

În ceea ce privește conectivitatea locuințelor la serviciul public de alimentare cu apă, numărul acestora a ajuns la 19.827 de unități în anul 2023, marcând o creștere de 34 unități față de 2018. De asemenea, numărul persoanelor beneficiare ale acestui serviciu a fost de 53.118 în anul 2020. Aceste date sugerează o creștere constantă a infrastructurii și o îmbunătățire a accesului la serviciile de apă publică în perioada analizată.

Conform analizei datelor BNS referitoare la volumul de apă furnizat de sistemul public de alimentare cu apă, în anul 2023 s-a înregistrat o scădere de aproximativ 25% față de anul 2018. Totuși, la nivel urban, volumul de apă furnizat a crescut cu 4,5%, în timp ce la nivel rural s-a înregistrat o scădere de 6,8%. Pe de altă parte, volumul de apă furnizat populației a crescut cu aproximativ 19%, cu o majorare de 2,5% în mediul urban și 21,6% în mediul rural, în aceeași perioadă analizată.

În perioada 2018-2023, captarea apei în raionul Ștefan Vodă a prezentat fluctuații ușoare, deși au existat creșteri și scăderi anuale, nivelul captării apei a rămas relativ constant, cu valori în intervalul de 2,2 până la 2,6 milioane metri cubi. Aceste date sugerează o gestionare relativ stabilă a resurselor de apă, dar și posibile necesități de monitorizare atentă și ajustare pentru a asigura o gestionare optimă a captării apei în viitor.

Raionul Ștefan Vodă se confruntă cu provocări majore în domeniul sistemelor de canalizare și epurare. Conform datelor furnizate CR Ștefan Vodă, doar 9 localități din raion dispun de sisteme de canalizare, dintre care doar 3 localități au stații de epurare a apelor uzate funcționale (1 în zona urbană: or. Ștefan Vodă și 2 în zona rurală: satele Ermoclia și Purcari.

Tabelul. Volumul total al apelor uzate și epurate în raionul Ștefan Vodă, 2018

	2018			2020			2023		
	Numărul de stații funcționale	Volumul total al apelor uzate evacuate în sistemul public de canalizare, mii m ³	Volumul total al apelor uzate epurate, mii m ³	Numărul de stații funcționale	Volumul total al apelor uzate evacuate în sistemul public de canalizare, mii m ³	Volumul total al apelor uzate epurate, mii m ³	Numărul de stații funcționale	Volumul total al apelor uzate evacuate în sistemul public de canalizare, mii m ³	Volumul total al apelor uzate epurate, mii m ³
Raionul ȘTEFAN VODA	3	108,5	108,5	3	111,8	111,8	3	123,4	123,4
or. Ștefan Voda	1	105,8	105,8	1	107,8	107,8	1	107,6	107,6

Din datele publicate de BNS și prezentate în tabelul de mai sus observăm că volumul total al apelor uzate evacuate și epurate a crescut ușor între 2018 și 2020, dar a scăzut ușor în 2023 față de 2020.

Calitatea apei potabile este compromisă de nerespectarea zonelor de protecție și de prezența haznalelor neimpermeabile, ceea ce duce la contaminarea apelor freatice.

În raionul Ștefan Vodă, nu există un operator regional pentru servicii de apă și canalizare. Aceste servicii sunt furnizate de întreprinderile municipale, create de autoritățile publice locale, care le-au delegat prestarea serviciilor pe teritoriul unităților administrativ-teritoriale respective. Astfel, în raion activează 13 întreprinderi municipale în acest domeniu. Absența unui operator regional și delegarea serviciilor către întreprinderile municipale locale evidențiază o fragmentare în gestionarea acestor servicii esențiale.

4.2 REȚEAUA DE ENERGIEI ELECTRICĂ, GAZE NATURALE ȘI SISTEME DE ÎNCĂLZIRE A LOCUINȚELOR

În raionul Ștefan Vodă, toate cele 26 de localități sunt conectate la rețeaua de energie electrică și cea de gaze naturale. Alimentarea cu energie electrică se face din Sistemul Energetic Național, prin intermediul întreprinderii de distribuție ÎCS "Premier Energy" SRL.

Deși raionul Ștefan Vodă beneficiază de o acoperire completă a rețelei de gaze naturale în toate localitățile. Aproximativ trei sferturi din locuințele din raion sunt conectate la rețelele de distribuție a gazelor naturale. Potrivit datelor CR Ștefan Vodă, 69% din locuințe sunt conectate la rețeaua de gaze naturale. Serviciile de furnizare a gazelor naturale în raion sunt asigurate de SRL „Ștefan Vodă Gaz” și SRL „Rotalin Gaz Trading”.

Încălzirea locuințelor se face, în principal, cu gaze naturale. Potrivit datelor BNS, doar circa 10% din locuințele din raion sunt conectate la încălzirea centralizată.

În localitățile fără acces la rețeaua de gaze, se utilizează lemne, alți combustibili sau surse de energie regenerabilă, cum ar fi pompele de căldură și modulele fotovoltaice.

4.3 FONDUL LOCATIV ȘI CALITATEA LOCUIRII LA NIVEL URBAN ȘI RURAL

La finalul anului 2023 în raionul Ștefan Vodă erau înregistrate 26.362 locuințe, cu o suprafață locuibilă de 1.254,8 m². Aproximativ 11% din totalul locuințelor se află în zona urbană, respectiv 89% din total se află în zonele rurale, indicând o predominanță semnificativă a locuirii în mediul rural.

Tabelul. Fondul locativ, raionul Ștefan Vodă, 2023

	Apartamente și case de locuit individuale, mii unități			Suprafața totală, mii m ²			Suprafața locuibilă, mii m ²		
	Total	urban	rural	Total	urban	rural	Total	urban	rural
Ștefan Vodă	26,4	2,9	23,5	1.667,3	250,3	1.417,0	1.254,8	166,8	1.088,0

Sursa: BNS

Numărul locuințelor în perioada 2018 – 2023 a crescut cu 131 unități, iar suprafața locuibilă cu 7,8 mii m². O gospodărie are în medie 47,6 m², numărul mediu de persoane pe o gospodărie în anul 2023 este de 1,7 m² astfel unei persoane din gospodărie îi revine în medie 27,30 m², care este peste media națională (26.4 m²/persoană).

În anul 2023, conform datelor BNS, din totalul de 26.362 locuințe:

- 62,9% (16.576 locuințe) sunt conectate la rețeaua de apă potabilă;
- 62,3% (16.427 locuințe) sunt racordate la rețeaua de canalizare și epurare;
- 100% (26.362 locuințe) sunt alimentate cu energie electrică;
- 92,6% (24.401 locuințe) sunt racordate la rețeaua de gaze naturale;
- 56,9% (15.000 locuințe) dispun de băi sau dușuri;
- 9,5% (2.508 locuințe) sunt conectate la încălzirea termică centralizată.

În raionul Ștefan-Vodă, unde predomină locuințele rurale (89% din totalul unităților de locuit), calitatea locuirii poate fi semnificativ afectată de insuficiența infrastructurii și a accesului la servicii esențiale, în comparație cu zonele urbane. Deși mediul rural oferă avantaje precum spații locative mai mari și un mediu mai liniștit, izolarea și migrația tinerilor către orașe contribuie la o degradare treptată a fondului locativ. Aceste aspecte subliniază necesitatea unor intervenții pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit în zonele rurale ale raionului.

5. SERVICII PUBLICE

5.1 INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE DE EDUCAȚIE

În anul școlar 2023 – 2024, în raionul Ștefan Vodă, au funcționat 61 instituții educaționale, dintre care:

Tabelul. Infrastructura de învățământ din raionul Ștefan Vodă, 2023-2024

Instituții de învățământ	Număr unități	Număr copii/ elevi
Instituții de educație timpurie (IET)	30	243
Instituții școlare	27	5.627
<i>dintre care:</i>		
Școală primară	1	2.421
Gimnazii	19 cu 4 sucursale	2.095

Licee teoretice	2	1.111
Școli sportive	1	700
Școli de arte	2	940
Centrul raional de creație a copiilor și adolescenților	1	600
Tabără de odihnă pentru copii și adolescenți (capacitate: 120 locuri)	1	700 copii anual

Sursa: CR Ștefan Vodă

În raion funcționează 6 instituții de învățământ cu mai puțin de 100 de elevi, dintre care 5 sunt sucursale au un număr de copii mai mic de 50. Aceste sucursale sunt situate în localitățile Marianca de Jos, Semionovca, Brezoaia, Răscăieții Noi și Vișoara și necesită reorganizare.

Autoritățile raionale au subliniat necesitatea modernizării dotărilor în instituțiile de învățământ. Este necesar să se doteze clădirile, sălile de clasă și laboratoarele cu mobilier adecvat vârstei elevilor, cu echipamente TIC (calculatoare, proiectoare, table interactive), iar sălile de sport trebuie dotate cu inventar sportiv. De asemenea, bucătăriile și ospătăriile din instituții necesită reutilare cu echipamente pentru gătit și servit.

De asemenea, multe dintre clădirile instituțiilor educaționale din raion necesită renovare:

- Reparația acoperișurilor, integral sau parțial, în 8 școli și 4 IET;
- Reparația sălilor de sport și a terenurilor sportive în 14 instituții;
- Renovarea rețelelor electrice în 9 școli și 5 IET;
- Modernizarea sistemelor de încălzire în 5 instituții;
- Construcția pavajului în 11 școli și 2 IET;
- Schimbarea parțială a geamurilor în 9 școli și 3 IET;
- Schimbarea parțială a ușilor în 6 școli și 3 IET;
- Renovarea cantinelor și depozitelor în 6 școli și 3 IET;
- Izolarea termică a pereților în 12 școli și 7 IET;
- Reparația sălilor festive în 5 școli și 1 IET;
- Renovarea cazangeriilor și a sistemelor de încălzire în 7 școli și 12 IET;
- Schimbarea pardoselilor în 10 școli și 4 IET;
- Îngrădirea în 7 școli și 5 IET;
- Gazificarea în 1 școală și 1 IET;
- Construcția sau renovarea pavilioanelor și a terenurilor de joacă în 11 IET;
- Modernizarea sistemelor de canalizare în 10 instituții.

Din datele furnizate de către consiliul raional, **populația școlară** din raionul Ștefan Vodă în anul 2023 a constituit în total 5.870 de copii/elevi, care reprezintă 71% din populația în vârstă de 0 - 14 ani din raion.

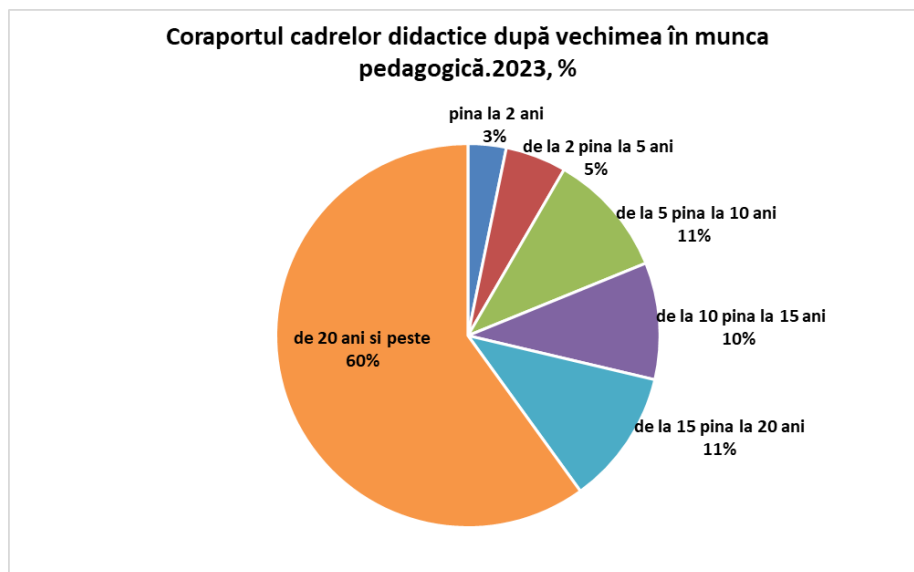
Din datele colectate de la autoritățile locale, rezultă că, în anul școlar 2023 - 2024, cei mai mulți elevi înscriși sunt cei înscriși în învățământul primar (2.421 elevi) și gimnazial (2.095 elevi), fiind urmași de cei înscriși la licee (1.111 elevi). În instituțiile de educație timpurie (IET) au fost înscriși doar 243 de copii.

Tabelul. Populația școlară di raionul Ștefan Vodă

Instituții de învățământ	Număr copii/ elevi	Număr cadre didactice
TOTAL	5.870	613
Instituții de educație timpurie (IET)	243	146
Instituții școlare	5.627	467
<i>din care:</i>		
Școală primară	2.421	
Gimnazii	2.095	
Licee teoretice	1.111	

Sursa: CR Ștefan Vodă/BNS

Conform datelor BNS, procesul de învățământ din raion a fost asigurat de 467 de cadre didactice, cu o medie de aproximativ 12 elevi per cadru didactic. În cele 30 de instituții de educație timpurie au fost responsabile pentru educația copiilor 146 de cadre didactice.

Sursa: BNS

Din diagrama de mai sus reiese că 60% dintre cadrele didactice au o vechime pedagogică de 20 de ani și peste, urmate de 11% dintre cadrele cu vechime între 15-20 ani și 5-10 ani. Cadrele didactice cu vechime între 10-15 ani reprezintă 10%, iar cele cu vechime între 2-5 ani și sub 2 ani constituie 5%, respectiv 3%. Aceste date indică o îmbătrânire continuă a personalului didactic din instituțiile de învățământ ale raionului.

O altă problemă majoră este creșterea ratei abandonului școlar în anul 2024 comparativ cu 2018.

Tabelul. Rata abandonului școlar în instituțiile de învățământ din raionul Ștefan Vodă

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
0,012 % (8 elevi)	0,087% (5 elevi)	0,017% (1 elev)	0,09% (5 elevi)	0,36% (20 elevi)	0,23% (13 elevi)	0,20% (11 elevi)

Sursa: CR Ștefan Vodă

Din datele prezentate de CR Ștefan Vodă, se observă că cea mai mare rată a abandonului școlar a fost înregistrată în anul 2022, cu 0,36% (20 de elevi). De asemenea, în ultimii ani, se remarcă o tendință de creștere a numărului de elevi care au părăsit învățământul obligatoriu.

5.2 INFRASTRUCTURA DE SĂNĂTATE, SERVICIILE MEDICALE

Infrastructura de sănătate din raionul Ștefan Vodă este constituită din 40 de unități sanitare, incluzând: un spital raional, 4 centre de sănătate, 6 oficii de sănătate, 15 oficii ale medicilor de familie și 14 farmacii. Această rețea acoperă majoritatea nevoilor de sănătate ale populației, însă mai există deficiențe în infrastructura unora dintre aceste unități, care necesită intervenții de modernizare și dotare.

Spitalul raional dispune de 135 de paturi, iar centrele de sănătate au 12 paturi de zi. Această capacitate pare să fie în concordanță cu nevoile raionului, dar este evidentă o nevoie de modernizare și renovare a infrastructurii spitalicești, inclusiv a secțiilor consultative, blocului alimentar și rețelelor termice.

Multe unități sanitare necesită reparații capitale și modernizări, inclusiv la Spitalul raional și la mai multe oficii ale medicilor de familie (OMF). Este nevoie de echipamente medicale moderne și dotări, cum ar fi calculatoare, electrocardiografe și tonometre oculare, în special la Centrul de sănătate Ștefan Vodă.

Personalul medico-sanitar activează în raion constituie 488 de cadre medicale, dintre care 242 lucrează în spitalul raional și 246 în centrele de sănătate. Deși acest număr pare suficient, există un deficit semnificativ de personal, în special medici de familie și specialiști, ceea ce afectează calitatea și accesibilitatea serviciilor medicale. Există o necesitate urgentă de recrutare a 8 medici de familie, un medic imagist, un medic reabilitolog și 5 asistenți medicali, în principal la Centrul de sănătate Ștefan Vodă și în alte centre de sănătate din raion.

Din datele furnizate de CR Ștefan Vodă în intervalul 2018-2023 se atestă o tendință în creșterea cererii de servicii medicale.

Tabelul. Evoluția cererii de servicii medicale în raionul Ștefan Vodă, 2018-2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Numărul de consultații anuale	227.375	245.090	188.603	235.858	296.888	293.092
Media vizitelor la medic la 1 locuitor	3,0	3,5	3,0	3,5	3,4	3,34
Numărul de tratamente medii anuale	5.897	6.120	3.337	4.258	5.650	6.025
Numărul internațiilor în spitale	6.498	6.531	3.682	4.247	5.924	6.277

Sursa: CR Ștefan Vodă

În perioada anilor 2018-2023, numărul consultațiilor anuale a variat între 188.603 și 296.888, cu o tendință de creștere în anii 2022 și 2023, indicând o cerere crescândă de servicii medicale. Media vizitelor la medic în anul 2023 fost de circa 3,34 vizite/locuitor, care nu a crescut neesențial comparativ cu anul 2018. Numărul tratamentelor a scăzut semnificativ în 2020, dar a revenit aproape la nivelurile anterioare în 2022 și 2023. Numărul internațiilor în spitale a scăzut în 2020 și 2021, cel mai probabil din cauza pandemiei de COVID-19, dar a crescut din nou în 2022 și 2023, ajungând aproape de nivelurile pre-pandemice. Numărul în creștere al consultațiilor și internărilor sugerează o nevoie crescută de servicii medicale, punând presiune pe o infrastructură deja deficitară.

5.3 INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Din datele obținute de la Structura Teritorială de Asistență Socială Ștefan Vodă are în gestiune următoarele servicii sociale:

- *Serviciul în domeniul prevenirii violenței în familie și reabilitarea victimelor infracțiunilor*- acordă servicii de susținere și reabilitare a victimelor violenței în familie și a victimelor traficului de ființe umane, precum și desfășurarea campaniilor de informare și sensibilizare privind combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane.
- *Serviciul de asistență socială comunitară*- drept scop are prestarea serviciilor asistenței sociale la nivel de comunitate pentru prevenirea și depășirea situațiilor de dificultate la nivel comunitar.
- *Serviciul social Echipa Mobilă*- un serviciu social specializat, destinat persoanelor cu dizabilități severe sau accentuate, inclusiv copiilor cu dizabilități, care oferă asistență socială, asistență medicală și suport la domiciliul beneficiarului, în baza nevoilor identificate ale acestuia, cât și consiliere și suport persoanelor care îl îngrijesc pe acesta, în vederea integrării independenței și integrării lui sociale.

- *Serviciul prestații sociale* – are drept scop asigurarea unui venit lunar minim garantat pentru familiile defavorizate prin acordarea unui ajutor social stabilit în comunitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al fiecărei familii și cu nevoia acesteia de asistență socială.
- *Serviciul Îngrijire socială la domiciliu* – serviciu social primar care cuprinde o gamă de servicii acordate la domiciliul beneficiarilor pentru a spori gradul de independență a acestora.
- *Serviciul social Asistență Personală* – este un serviciu specializat pentru persoane cu dizabilități severe, care oferă asistență, îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vedere favorizării independenței și integrării lor în societate.
- *Serviciul de Asistență Parentală Profesionistă* – serviciu social specializat, care oferă copiilor îngrijire familială substitutivă în familia unui asistent parental profesionist și presupune plasamentul acestora într-o familie alternativă pentru o perioadă de timp bine determinată, în timp ce părinții biologici se confruntă cu diverse probleme.
- *Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii* – este un serviciu social specializat, care se prestează la nivel local. Scopul serviciului este să asigure bunăstarea copilului prin dezvoltarea și consolidarea capacităților familiei în creșterea și educația acestuia. Serviciul include câteva tipuri de sprijin : sprijin familial primar, sprijin familial secundar. În cadrul sprijinului familial secundar, familiile pot beneficia și de ajutor bănesc.
- *Serviciul de reabilitare / recuperare* – este un serviciu care stabilește modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare pensionarilor și beneficiarilor de alocații sociale de stat (persoane cu dizabilități).
- *Serviciul Protezare și Ortopedie* - stabilește modalitatea de asigurare cu mijloace ajutătoare tehnice a unor categorii de cetățeni. Asigurarea cu mijloace ajutătoare tehnice se efectuează de către Î.S. „Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare” CREPOR.
- *Serviciul social „Centrul de asistență socială pentru persoane vârstnice și cu dizabilități” s. Talmaza*- prestează servicii sociale specializate, cu plasament temporar și servicii sociale primare pentru persoanele vârstnice și cu dizabilități (repartizarea unui prânz cald la domiciliu). Centrul are o capacitate de 13 beneficiari serviciu de plasament și 17 beneficiari serviciu de zi.
- *Serviciul social „Centrul de asistență specializată și plasament pentru copii „Încredere” or. Ștefan Vodă.* – prestează servicii specializate individuale de zi copiilor cu dizabilități, asigurând incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din comunitate și din localitățile rurale. Beneficiarii sunt copii cu vârsta 4-18 ani cu dizabilități de ordin senzorial, fizic, locomotor, mintal, psihic și de comportament.
- *Serviciul social „Centrul de asistență pentru cuplu mamă-copil și copii în situație de risc s. Olănești”.* – prestează servicii de cazare, alimentație, consiliere și suport psihologic, asistență medicală, dezvoltarea deprinderilor de viață și abilităților de trai independent. Beneficiarii centrului sunt cupluri mamă-copil în situații de risc și copii în situații de risc de la 3-18 ani.
- *Serviciul social Tutela/curatela*- este de a oferi copilului cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească îngrijire într-un mediu familial substitutiv.

Potrivit datelor din aceeași sursă, în anul 2023 au fost furnizate servicii de asistență socială pentru următoarele grupuri vulnerabile:

- Copii din familii vulnerabile sau în situație de risc: 835.
- Persoane vârstnice (75+): 2.182.
- Copii separați de părinți(tutela, custodia, centre): 535.
- Copii în risc de separare de părinți: 462.

- Copii în conflict cu legea: 18.
- Persoane cu dizabilități: 3.145.
- Victime ale violenței domestice: 101.
- Persoane în vârstă ce au nevoie de plasament: 88.

Totodată, pentru a asigura buna funcționare a serviciilor de asistență socială în raionul Ștefan Vodă, este esențială dezvoltarea și extinderea serviciilor existente. Este o nevoie stringentă asigurarea finanțării și dezvoltării serviciului social „Respiro”, care oferă suport și îngrijire non-stop persoanelor cu dizabilități severe, pentru a permite familiilor și îngrijitorilor să beneficieze de perioade de repaus. De asemenea, este necesară alocarea de resurse suplimentare pentru extinderea Serviciului social „Asistență Personală”, astfel încât să fie acoperite cererile actuale. În plus, extinderea Centrului de asistență socială din Talmaza este imperativă pentru a putea deservi un număr mai mare de beneficiari, necesitând identificarea de surse financiare adecvate.

5.4 PATRIMONIUL, INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE CULTURALE

Raionul Ștefan Vodă dispune de un patrimoniu natural și cultural bogat, reflectând o combinație armonioasă între peisaje naturale unice și moștenirea culturală locală. În ceea ce privește patrimoniul natural, raionul găzduiește șase monumente naturale deosebite, inclusiv „Râpa lui Albu” din Cioburciu, „Râpa din Purcari” din localitatea Purcari, Rezervația naturală silvică „Olănești” și „Pădurea Împărătească” din Olănești, „Grădina Turcească” din Talmaza, precum și „Grădinile Nighicei” din Popeasca. Aceste zone sunt esențiale pentru conservarea biodiversității și oferă un cadru natural valoros pentru locuitorii și vizitatorii raionului.

Patrimoniul cultural este reprezentat de cele 35 de monumente și 30 de biserici care evidențiază istoria și spiritualitatea zonei (*Vezi Anexa A. Patrimoniul natural și cultural al raionului Ștefan Vodă*).

Infrastructura culturală a raionului include un număr semnificativ de instituții de cultură, cum ar fi 31 de biblioteci, dintre care 28 sunt funcționale, 25 de case și cămine de cultură, în cadrul cărora activează 62 colective artistice, din care 34 de formații dețin titlul de ”formație-model”, 5 centre de artizanat cu titlu model, cu 47 de meșteri populari din 15 domenii de activitate, precum și 6 muzee, din care 3 muzee sunt private.

Tabelul. Lista muzeelor di raionul Ștefan Vodă

Nr.	Denumirea	Localizare
1.	Muzeul Gloriei Militare „Memoria Poporului”	or. Ștefan Vodă
2.	Muzeul multifuncțional „La bunici”	s. Tudora
3.	Muzeul de etnografie și studiere a ținutului natal	s. Răscăieți
4.	Muzeul etnografic	Gimnaziul „Ec.Malcoci”, s. Crocmaz
5.	Muzeul de istorie și etnografie	s. Popeasca
6.	Muzeul Verde	or. Ștefan Vodă

Sursa: CR Ștefan Vodă

Aceste instituții joacă un rol important în menținerea și promovarea culturii locale.

Tradițiile și culturile locale sunt păstrate și celebrate prin diverse manifestări folclorice, festivaluri și evenimente culturale, care nu doar că mențin vie moștenirea culturală, dar și contribuie la consolidarea identității comunității.

Bibliotecile publice și casele de cultură reprezintă puncte centrale pentru activitățile culturale, oferind spații unde tradițiile sunt transmise de la o generație la alta și unde comunitatea se poate reuni pentru a celebra diversitatea culturală a raionului.

Raionul Ștefan Vodă se remarcă printr-o bogată activitate culturală, reflectată printr-un număr semnificativ de evenimente și obiceiuri tradiționale cu caracter repetitiv, care contribuie la păstrarea și promovarea patrimoniului cultural și la consolidarea identității comunitare.

Obiceiurile tradiționale, împărțite pe anotimpuri, sunt esențiale pentru păstrarea identității culturale locale:

- Obiceiuri de iarnă: Sf. Andrei, Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza.
- Obiceiuri de primăvară-vară: Mărțișor, Floriile, Paștele, Paștele blajinilor, Ispasul, Duminica Mare, Rusaliile, Păparuda, Sânzâenele/Drăgaica.
- Obiceiuri de toamnă: Ziua Crucii.
- Sărbători comunitare: Hora satului, Hramul bisericii și al localității.

Raionul găzduiește și evenimente culturale de amploare, precum:

- ❖ Festivalul „În poiana dorului” - Satul Popeasca, un festival tradițional cu participarea a aproximativ 200 de persoane.
- ❖ Festivalul Cântecelor Pascale - Organizat în biserici, cu participarea a circa 100 de persoane.
- ❖ Festivalul „Porumbelul-simbolul păcii” - Satul Palanca, un eveniment pentru promovarea păcii, la care participă 100 de persoane.
- ❖ Festivalul fructelor de vară „Paradisul piersicului” - Sărbătoare dedicată fructelor locale, cu participarea a circa 1000 de persoane.
- ❖ Festivalul sportiv-republican la lupte „În memoriam antrenorului emerit al Republicii Moldova-Efim Batâr” - Eveniment sportiv ce adună 200 de participanți.
- ❖ Manifestarea artistică publică dedicată Zilei Naționale a Vinului - Eveniment cultural de toamnă, cu participarea a peste 1000 de persoane.

Patrimoniul natural și cultural al raionului Ștefan Vodă, alături de o infrastructură culturală bine dezvoltată și de un calendar bogat de evenimente, contribuie semnificativ la menținerea și promovarea identității culturale locale. Aceste aspecte, alături de implicarea activă a comunității în conservarea tradițiilor, transformă Ștefan Vodă într-un exemplu de succes în păstrarea moștenirii culturale.

5.5 INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE PENTRU TINERET, SPORT ȘI AGREMENT

Raionul Ștefan Vodă dispune de o infrastructură modestă în domeniul serviciilor pentru tineret, sport și agrement, cu toate acestea tinerilor din raion sunt oferite o gamă variată de activități și programe care sprijină dezvoltarea tinerilor și încurajează implicarea acestora în viața comunității.

În ceea ce privește infrastructura destinată activităților extra curriculare, raionul Ștefan Vodă se bucură de instituții bine echipate și frecventate:

- Școala de arte „Maria Bieșu” contribuie la dezvoltarea creativității și a talentelor artistice ale celor 940 copii și tineri, unde cadrele didactice le oferă o platformă pentru exprimare artistică și culturală.
- Centrul Raional de Creație a Copiilor și Adolescenților este un spațiu important pentru dezvoltarea personală și creativă a celor 600 de copii și tineri, oferindu-le oportunități de a explora diverse domenii artistice și științifice.

- Școala sportivă joacă un rol important în dezvoltarea abilităților sportive și în promovarea unui stil de viață sănătos pentru cei 700 elevi ai acestei instituții.

Astfel, în raion sunt disponibile mai multe servicii dedicate tinerilor, fiecare având un rol esențial în dezvoltarea personală și socială a acestora:

- Serviciul de informare pentru tineri, acest serviciu oferă acces la informații esențiale pentru tinerii din raion, facilitându-le astfel accesul la oportunități educaționale, profesionale și de dezvoltare personală.
- Serviciul de participare care este conceput pentru a încuraja implicarea tinerilor în procesele decizionale și în activitățile comunității, oferindu-le platforme pentru exprimarea opiniilor și contribuirea la dezvoltarea locală.
- Serviciul de susținere a activităților, acest serviciu oferă sprijin pentru inițiativele tinerilor, facilitând organizarea și desfășurarea de proiecte și activități diverse, inclusiv cele culturale și sociale.
- Serviciul de organizare a timpului liber și a activităților pe interese care oferă tinerilor oportunități de petrecere a timpului liber în mod constructiv, prin organizarea de activități variate, adaptate intereselor și nevoilor lor.

Activitățile destinate tinerilor în raionul Ștefan Vodă sunt diversificate și cuprind mai multe domenii:

- Activități tematice de informare, formare și instruire a tinerilor care sunt esențiale pentru dezvoltarea competențelor și abilităților tinerilor, abordând subiecte relevante pentru educația și cariera acestora.
- Activități de analiză, discuție și dezbateri și dialog care oferă tinerilor un cadru pentru a-și exprima opiniile, a discuta teme de interes și a participa la dezbateri care le dezvoltă gândirea critică și spiritul civic.
- Programe de socializare care sunt menite să întărească relațiile interpersonale între tineri, promovând totodată valorile comunitare și colaborarea.

Administrația publică a raionului și instituțiile abilitate tind să ofere numeroase oportunități pentru tineri atât prin servicii bine structurate, cât și printr-o infrastructură adecvată pentru activitățile educaționale, sportive și de agrement.

6. MEDIU ȘI SCHIMBĂRI CLIMATICE

6.1 REZERVAȚII NATURALE ȘI ARII PROTEJATE

În raionul Ștefan Vodă se află 7 arii naturale protejate de stat, conform Legii nr. 1538-XII din 25.02.1998, inclusiv Zona Umedă de importanță internațională „Nistrul de Jos” (nr. 1316 în Lista Ramsar).

1. „Râpa lui Albu” din satul Cioburciu este un monument natural de importanță geologică și paleontologică, care se întinde pe o suprafață de 2 hectare. Situată la nord de satul Cioburciu, pe malul drept al râului Nistru și în proximitatea pădurii din Olănești, râpa își primește numele de la un localnic care și-a construit casa în apropierea acesteia.

Această zonă este renumită pentru descoperirile paleontologice semnificative, incluzând fosile aparținând a aproximativ 24 de specii de animale preistorice, precum Hipparion (o specie dispărută de cal care a trăit acum circa 22 de milioane de ani) și Deinotherium giganteum. Aceste descoperiri oferă informații valoroase despre evoluția faunei și condițiile geografice ale Terrei din perioadele geologice trecute.

2. „Râpa din Purcari” este un alt monument natural notabil cu caracter geologic și paleontologic, care acoperă o suprafață de 5 hectare. Această locație este cunoscută pentru prezența rămășițelor faunei de Hipparion și pentru structura geologică distinctivă pe care o prezintă.

3. „Râpa de Piatră” din satul Tudora reprezintă un monument natural geo-paleontologic ce se întinde pe 2 hectare, situat în intravilanul satului Tudora, la doar 190 de metri de malul râului Nistru. În anul 1914, savantul F. Frolov a descoperit aici numeroase fosile aparținând a 11 specii din fauna de Hipparion, evidențiind importanța științifică a zonei.

4. „Complexul de soluri aluvionare carbonatice cernoziomice de fâneață mlăștinoasă și înnămolite ale Zonei basarabene de stepă” din satul Talmaza. Această rezervație naturală se extinde pe o suprafață de 278 de hectare și este localizată în două segmente distincte din lunca râului Nistru, în apropierea satului Talmaza. Zona conservă în mod natural mostre reprezentative de soluri aluvionare de luncă, având o importanță deosebită pentru studiul și protejarea diversității solurilor din regiunea Basarabiei de stepă.

5. Rezervația Naturală Silvică „Olănești” se întinde pe o suprafață de 108 hectare și este situată la granița vestică a satului Olănești, într-un segment împădurit, înconjurat pe trei laturi de o meandă a râului Nistru. Aici sunt protejate formațiuni vegetale reprezentative, cum ar fi plopul alb, plopul euroamerican, frasinul, stejarul pedunculat, ulmul și salcia, armonios combinate cu poienițe de obsigă și pir.

Această rezervație conservă biodiversitatea specifică pădurilor de luncă, care contribuie la îmbunătățirea microclimei și regimului hidrologic. Vegetația ajută la menținerea unui debit ridicat al râurilor, favorizează acumularea apelor subterane, protejează apele împotriva poluării și previne eroziunea malurilor râului. Vegetația din această zonă s-a păstrat aproape în starea sa naturală, fără intervenții majore ale omului.

6. Rezervația Naturală Mixtă „Mlaștina Togai” este una dintre cele mai extinse zone mlăștinoase naturale din Moldova, se află la nord-est de localitatea Crocmaz și acoperă 51,2 hectare. Aceasta include o meandă din lunca râului Nistru, adăpostind o diversitate impresionantă de peste 700 de specii de plante acvatice și de stepă, precum și o porțiune de pădure de luncă.

Aici pot fi găsite specii rare de plante hidrofile, inclusiv vița-de-vie sălbatică, aflată pe cale de dispariție. Mlaștina este acoperită în mare parte de stuf, care, mișcat de vânt, creează un efect vizual deosebit, asemănându-se cu o pădure deasă, așa cum sugerează și denumirea sa turcă „Togai”.

Scopul principal al rezervației este conservarea biodiversității acvatice, inclusiv a faunei bogate, care include peste 20 de specii de mamifere, 39 de specii de păsări, 3 specii rare de reptile, 6 specii de amfibii și numeroase insecte de baltă, printre care 19 specii de libelule. Rezervația „Mlaștina Togai” este recunoscută ca un nucleu important al Rețelei ecologice naționale din Republica Moldova, adăpostind numeroase specii incluse în Cartea Roșie a Moldovei, precum vidra, patru specii de lilieci, acvila mică, patru specii de bufnițe, barza neagră și multe altele.

7. Zona Umedă Ramsar „Nistrul de Jos” acoperă aproximativ 12.086,23 hectare, reprezentând circa 20% din această arie protejată. În cadrul său sunt conservate 18 complexe naturale, printre cele mai remarcabile fiind Lunca Talmaza, segmentul Cioburciu-Răscăieți și meandrele Nistrului între Olănești și Crocmaz. În această zonă sunt amplasate nouă comune din raionul Ștefan Vodă (Popeasca, Talmaza, Cioburciu, Răscăieți, Purcari, Olănești, Crocmaz, Tudora și Palanca).

Zona umedă este împărțită în patru categorii de protecție: protecție strictă, reconstrucție ecologică, activitate economică limitată și activitate economică vastă, aceasta din urmă acoperind 75% din teritoriu.

„Nistrul de Jos” se află la intersecția a trei regiuni biogeografice și găzduiește o mare diversitate de ecosisteme, incluzând șapte biotopuri acvatice și 15 biotopuri terestre. Printre acestea, se remarcă pădurile de frasin de importanță europeană și sectoarele de gârneț pe coline, ambele fiind habitat pentru specii rare.

Aceste arii naturale protejate din raionul Ștefan Vodă constituie un patrimoniu natural de o valoare inestimabilă, oferind oportunități excepționale pentru cercetare științifică, educație și recreere. Ele contribuie semnificativ la conservarea biodiversității și la înțelegerea evoluției geologice și biologice a regiunii, reprezentând totodată puncte de atracție pentru turiști și pasionați de natură din întreaga țară.

6.2 CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU ȘI POLUAREA

Calitatea Aerului. Potrivit datelor BNS, în perioada anilor 2018-2021 în raionul Ștefan Vodă, evacuarea substanțelor poluante de la sursele staționare ale entităților economice a scăzut constant de la 180,6 tone în 2018 la 117,8 tone în 2021, comparativ cu RDS unde cantitatea de substanțe poluante evacuate a fost semnificativ mai mare decât în Ștefan Vodă, dar a avut o fluctuație mai mică comparativ cu nivelul național, care a înregistrat o creștere în 2021. Această scădere indică o îmbunătățire în gestionarea poluării la nivel local. Totuși, contribuția principală la poluarea aerului rămâne proveniența din procesele industriale și agricole.

Totodată, sectorul transporturilor contribuie la poluarea mediului în raionul Ștefan Vodă, având un rol important în emisiile de gaze cu efect de seră și poluanți atmosferici. Principalele surse de poluare sunt autovehiculele care utilizează combustibili fosili, cum ar fi benzina și motorina. Acestea generează dioxid de carbon (CO₂), monoxid de carbon (CO), oxizi de azot (NO_x) și particule fine, care contribuie la degradarea calității aerului și au efecte negative asupra sănătății publice.

Calitatea Apei. Calitatea apei în Raionul Ștefan Vodă este influențată în principal de utilizarea intensivă a apei pentru agricultură și de evacuările necontrolate de ape reziduale. Pesticidele și îngrășămintele chimice utilizate pe scară largă contribuie la poluarea apelor de suprafață și a celor subterane. Lipsa infrastructurii adecvate pentru tratarea apelor uzate în unele localități conduce la contaminarea cursurilor de apă cu substanțe chimice și materii organice. Contaminarea apei poate afecta biodiversitatea locală, contribuind la deteriorarea ecosistemelor acvatice. Poluarea apelor subterane este de asemenea o problemă, cu potențial impact asupra surselor de apă

Calitatea Solului. Solurile din Raionul Ștefan Vodă se confruntă cu probleme legate de eroziune, poluare chimică și degradare a fertilității. Utilizarea intensivă a îngrășămintelor chimice și a pesticidelor a dus la acumularea de substanțe toxice în sol, ceea ce afectează calitatea și sănătatea solului. Depozitarea necontrolată a deșeurilor și gestionarea inadecvată a resturilor industriale și agricole contribuie la poluarea solului cu metale grele și alte substanțe nocive.

Degradarea solului afectează productivitatea agricolă și poate duce la pierderea capacității solurilor de a susține vegetația naturală. Acest lucru are efecte pe termen lung asupra ecosistemelor locale și poate duce la creșterea vulnerabilității la schimbările climatice.

6.3 MANAGEMENTUL DEȘEURILOR

Pentru autoritățile din raion problema gestionării deșeurilor, inclusiv stocarea și colectarea acestora, reprezintă o provocare majoră în domeniul protecției mediului.

Din cele 31 de gropi de gunoi existente în raion, doar 9 respectă cerințele sanitar-ecologice. Principala sursă de generare a deșeurilor în raion sunt persoanele fizice. Multe dintre gropile de gunoi neautorizate sunt amplasate în zone neadecvate, fie în apropierea sondelor arteziene, fie lângă zonele de locuire, ce crește riscul contaminării solului și a apelor subterane. Această situație este cauzată de lipsa unei infrastructuri de colectare adecvate și de atitudinea neglijentă a rezidenților față de mediul înconjurător.

În contextul implementării strategiei naționale de gestionare a deșeurilor solide, în raionul Ștefan Vodă au fost identificate trei zone geografice pentru colectarea deșeurilor: Ștefan Vodă, Olănești și Talmază. Aceste puncte de colectare ar putea reprezenta o soluție pe termen lung pentru îmbunătățirea managementului deșeurilor, însă succesul acestei strategii depinde de educarea rezidenților și de investiții în infrastructură.

În orașul Ștefan Vodă, accesul la groapa de gunoi este limitat în perioadele cu condiții meteorologice nefavorabile din cauza unui drum deteriorat pe o distanță de 1,5 km. Această problemă infrastructurală împiedică colectarea eficientă a deșeurilor și crește riscul acumulării acestora în locuri neadecvate.

O problemă gravă o constituie vechile depozite de chimicale, care continuă să fie o sursă de poluare, în special în condițiile de ploaie și vânt, din cauza lipsei măsurilor de conservare adecvate. Aceste depozite prezintă un pericol constant pentru sol și apele subterane, chiar dacă utilizarea chimicelor în agricultură a scăzut în ultimii ani.

Conform datelor furnizate de CR Ștefan Vodă, din cele 23 de UAT-uri din raion, doar 15 beneficiază de servicii locale de management al deșeurilor, iar 8 dintre ele nu dispun de astfel de servicii în localitățile lor. Dintre cele 15 servicii locale de gestionare a deșeurilor, 10 sunt organizate ca întreprinderi municipale, iar în restul UAT-urilor, colectarea deșeurilor este responsabilitatea primăriilor din raionul Ștefan Vodă.

În anul 2023, în cadrul serviciilor de gestionare a deșeurilor din cele 15 UAT-uri, au fost colectate 1.801 m³ și 15.674 tone de deșeuri, dintre care 6 tone reprezentau deșeuri din plastic colectate selectiv în orașul Ștefan Vodă.

Managementul deșeurilor în raionul Ștefan Vodă necesită o abordare integrată, care să includă atât îmbunătățirea infrastructurii existente, cât și schimbarea atitudinilor locuitorilor față de gestionarea deșeurilor.

La nivel național se elaborează un studiu de fezabilitate pentru îmbunătățirea sistemului de gestionare a deșeurilor solide în Republica Moldova, în baza Acordului de Grant semnat între Ministerul Mediului (MM) și Institutul Financiar pentru Dezvoltare al Regatului Suediei (Swedfund), în valoare de aproximativ 530.000 de euro. Acesta axându-se pe planificarea gestionării deșeurilor în Regiunile de Management al Deșeurilor 2 și 3, care includ și raionul Ștefan Vodă, alături de raioanele Leova, Cimișlia, Basarabeasca și Căușeni. Acest studiu va include identificarea locațiilor pentru stațiile de transfer și centrele de reciclare, precum și evaluarea costurilor infrastructurii necesare, ceea ce va permite demararea construcției acestora în viitorul apropiat.

Proiectele ulterioare dezvoltate în baza studiului de fezabilitate vor contribui la modernizarea proceselor de gestionare a deșeurilor, îmbunătățirea infrastructurii necesare și la creșterea gradului de conștientizare în rândul populației privind importanța reciclării și gestionării corespunzătoare a deșeurilor.

6.4 SCHIMBĂRI CLIMATICE ȘI RISCURI DE MEDIU

Schimbările climatice reprezintă una dintre cele mai mari provocări contemporane, având efecte profunde asupra mediului, economiei și sănătății umane. Aceste schimbări se manifestă prin creșterea temperaturilor medii globale, intensificarea fenomenelor meteorologice extreme și modificarea tiparelor de precipitații, toate contribuind la deteriorarea mediului natural.

La nivel global și local, creșterea temperaturilor duce la topirea ghețarilor, creșterea nivelului mării și apariția unor perioade prelungite de secetă, afectând resursele de apă și agricultură. Fenomenele meteorologice extreme, precum furtunile, inundațiile și valurile de căldură, devin mai frecvente și mai intense, punând presiune pe infrastructură și amenințând comunitățile vulnerabile.

Modificările în regimul precipitațiilor contribuie la degradarea solurilor, pierderi de biodiversitate și stres asupra resurselor de apă. Degradarea solurilor prin eroziune și pierderea fertilității afectează negativ producția agricolă, iar pierderile de biodiversitate subminează echilibrul ecosistemelor. În plus, ciclul hidrologic modificat influențează atât cantitatea, cât și calitatea apei disponibile, ceea ce poate duce la conflicte legate de accesul la apă.

Pentru a face față acestor provocări, sunt necesare măsuri de adaptare. Măsurile de adaptare includ dezvoltarea infrastructurii rezistente la fenomene extreme, promovarea practicilor agricole durabile și gestionarea integrată a resurselor de apă. Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, prin tranziția către surse de energie regenerabilă și eficiența energetică, este crucială pentru atenuarea schimbărilor climatice.

Conservarea biodiversității și protejarea ecosistemelor naturale sunt esențiale pentru menținerea serviciilor eco-sistemice care susțin viața umană. Protejarea ariilor naturale, reîmpădurirea și combaterea degradării terenurilor sunt măsuri necesare pentru a asigura un viitor sustenabil.

7. PROFIL ȘI CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

7.1 ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ

Consiliul raional Ștefan Vodă reprezintă autoritatea deliberativă a administrației publice locale din raion, formată din 33 de membri. Numărul consilierilor este stabilit în baza art. 11 din Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006, în funcție de populația raionului. Consiliul raional își desfășoară activitatea conform aceleiași legi și în baza unui regulament aprobat prin decizia Consiliului.

Atribuțiile Președintelui raionului sunt reglementate de Legea privind administrația publică locală nr. 436-XVI și includ 17 funcții principale legate de coordonarea activităților publice raionale. Ca autoritate executivă, Președintele poate îndeplini și alte atribuții prevăzute de legislație sau încredințate de Consiliu. Funcționarii publici își exercită atribuțiile conform fișelor de post.

Președintele raionului este ales de către Consiliul raional și gestionează operativ serviciile publice de interes raional, reprezentând raionul în relațiile cu Guvernul, alte autorități publice și terțe părți, atât interne, cât și externe. De asemenea, conduce comisia pentru situații excepționale.

Aparatul președintelui funcționează permanent pentru a sprijini implementarea atribuțiilor legale ale Consiliului raional și ale Președintelui, asigurând servicii publice profesionale, eficiente și transparente în beneficiul cetățenilor și al instituțiilor locale. Activitatea aparatului este reglementată de regulamentele specifice fiecărei direcții, precum și de planuri de activitate lunare, trimestriale sau anuale.

Procesul decizional din cadrul Consiliului raional Ștefan Vodă urmează etapele stabilite de lege, incluzând identificarea problemei, inițierea proiectului de decizie și implicarea cetățenilor în gestionarea serviciilor publice.

7.2 RESURSE UMANE ȘI MATERIALE

O gestionare eficientă a resurselor umane este esențială pentru a asigura un personal profesionist, necesar pentru administrarea eficientă a serviciilor publice. Consiliului raional Ștefan Vodă este alcătuit din 33 de consilieri (21 bărbați și 12 femei) conform art. 11 din Legea privind administrația publică locală, în funcție de populația raionului. Activitatea Consiliului se desfășoară în baza legislației și a Regulamentului privind constituirea și funcționarea acestuia. În urma alegerilor locale din 2023, structura politică a Consiliului raional este organizată după cum urmează:

Tabelul. Structura politică a Consiliului raional Ștefan Vodă

Denumirea formațiunii politice	Nr. de consilieri	Ponderea, %
Partidul Politic «Partidul Acțiune și Solidaritate» (PAS)	12	36,4
Partidul Politic «Partidul Socialiștilor din Republica Moldova» (PSRM)	7	21,2
Partidul Politic «Partidul Social-Democrat European» (PSDE)	5	15,2
Partidul Politic «Liga Orașelor și Comunelor» (LOC)	4	12,1
Partidul Politic «Partidul Platforma Demnitate și Adevăr» (PPDA)	2	6,1
Partidul Politic «Democrația Acasă»	1	3,0
Partidul Politic «Partidul "Renaștere»	1	3,0
Partidul Comuniștilor Din Republica Moldova (PCRM)	1	3,0
TOTAL	33	100

Sursa: CR Ștefan Vodă

Pin Decizia Consiliului raional Ștefan Vodă nr. 8/3 din 28.11.2023, au fost constituite 4 comisii de specialitate. La formarea acestora s-a ținut cont de îndeplinirea atribuțiilor Consiliului, acoperirea tuturor domeniilor de competență, reprezentarea politică, precum și preferințele consilierilor. Comisiile de specialitate ale Consiliului raional Ștefan Vodă sunt următoarele:

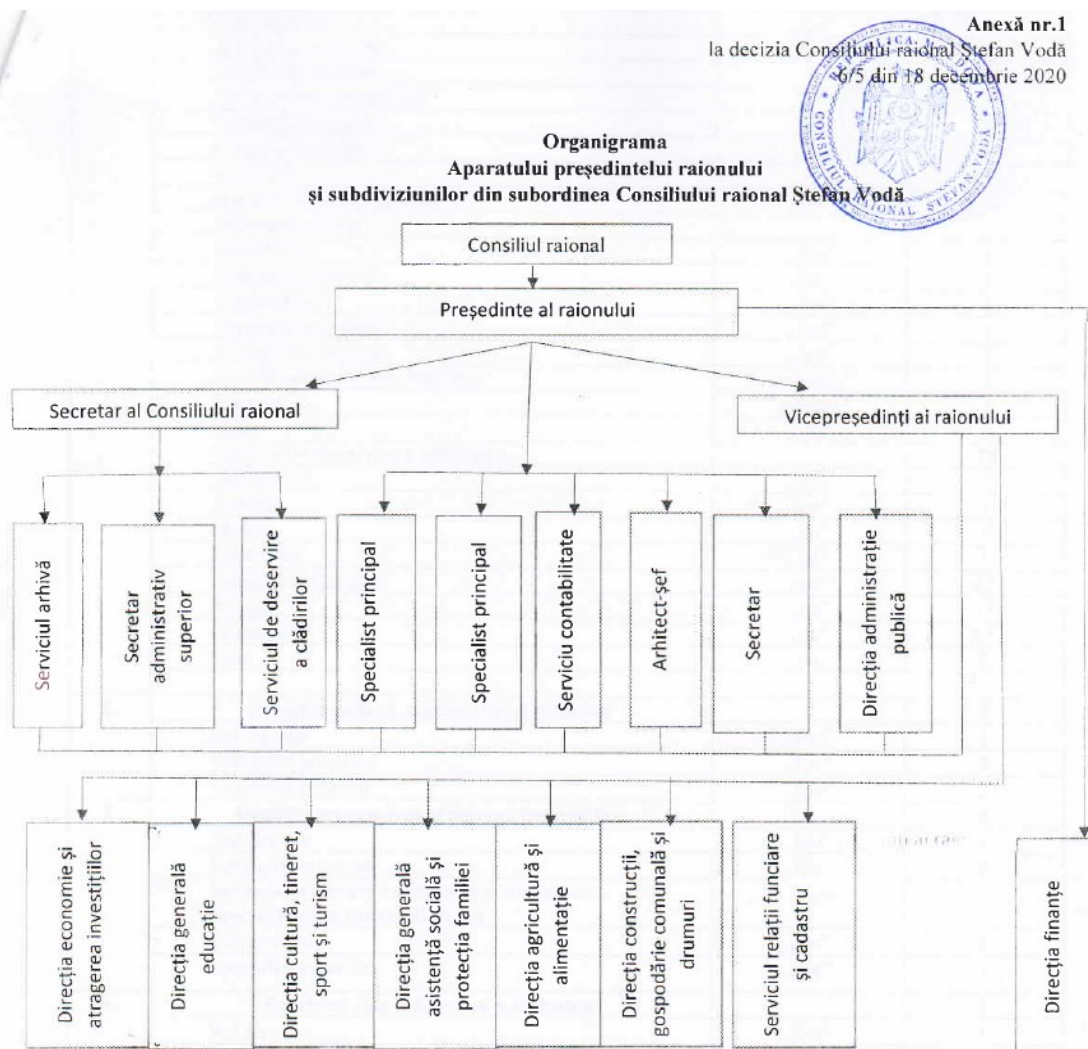
- Comisia pentru buget, finanțe economie, raporturi patrimoniale, cooperare transfrontalieră și integrare europeană (11 membri);
- Comisia pentru protecție socială, învățământ, sănătate, cultură, turism, culte, minorități, tineret și sport) (9 membri);
- Comisia pentru agricultură, industrie, ecologie, construcții, drumuri, transport și dezvoltarea teritoriului (9 membri);
- Comisia pentru administrarea publică, drepturile omului, ordine publică, mass-media, numiri, petiții și disciplină (9 membri).

Consiliul raional Ștefan Vodă dispune de un Regulament, precum și de un Plan de dezvoltare instituțională. Planul de dezvoltare existent abordează într-o măsură redusă aspectele legate

de dezvoltarea capacității funcționarilor publici. De asemenea, Consiliul menține registre de evidență a corespondenței și patrimoniului. Bugetul local include un articol destinat cheltuielilor pentru formarea profesională a funcționarilor publici și consilierilor locali.

Personalul Consiliului raional Ștefan Vodă este alcătuit din Președinte, Vicepreședinți, Secretar al Consiliului, Șefi de direcții și Specialiști în diverse domenii. Împreună cu personalul auxiliar și de întreținere, Consiliul are un total de 117 de angajați.

Figura. Organigrama aparatului președintelui raionului Ștefan vodă

Tabelul. Numărul funcționarilor din subdiviziunile CT Ștefan Vodă

Denumirea subdiviziunilor	nr. de unități	pondere. %
Aparatul președintelui raionului	23,5	24
Direcția cultură, tineret, sport și turism	5	5
Direcția economie și atragerea investițiilor	5	5
Serviciul relații funciare și cadastru	2	2
Direcția finanțe	12	12
Direcția generală educație	21,5	22
Direcția agricultură și alimentație	6	6
Direcția construcții, gospodărie comunală și drumuri	5	5
Total funcționari subdiviziuni CR Ștefan Vodă	80	100
<i>Sursa: CR Ștefan Vodă</i>		

Analizând datele din Tabelul de mai sus privind numărul de personal angajat în subdiviziunile Consiliului raional Ștefan Vodă se relevă, o structură a resursei umane bine echilibrată, adaptată nevoilor locale, cu un total de 98 de angajați repartizați în diverse domenii esențiale pentru buna funcționare a administrației publice locale. Subdiviziunile cu rol în dezvoltarea economică, infrastructură și agricultură au ponderi mai reduse, dar suficient de mari pentru a sprijini dezvoltarea strategică a raionului.

Aparatul președintelui raionului reprezintă cea mai mare subdiviziune, cu 23,5 angajați, echivalentul a 24% din totalul personalului. Acest procent reflectă volumul considerabil de responsabilități pe care le are această structură în cadrul Consiliului raional. Direcția generală educație, cu 21,5 angajați (22% din total), ocupă a doua poziție ca mărime în cadrul Consiliului. Importanța educației este evidentă prin alocarea unui număr semnificativ de resurse umane pentru gestionarea acestui domeniu important, care acoperă nu doar educația, ci și formarea tinerilor din raion. Direcția asistență socială și protecția familiei este un alt domeniu strategic pentru Consiliul raional, ocupând 18% din totalul personalului, cu 18 angajați. Această direcție este responsabilă de sprijinul oferit categoriilor vulnerabile și de gestionarea programelor de protecție socială, reflectând angajamentul raionului în îmbunătățirea bunăstării cetățenilor. Și Direcția finanțe are o pondere de 12%, cu 12 angajați, care se ocupă de gestionarea bugetului raionului și alocarea resurselor financiare.

Direcțiile precum agricultura și alimentația (6%), cultura, tineretul, sportul și turismul (5%), economia și atragerea investițiilor (5%), și construcțiile, gospodăria comunală și drumurile (5%) reflectă focusul raionului pe dezvoltarea sectoarelor esențiale pentru bunăstarea economică și infrastructura locală. Deși aceste subdiviziuni au un număr mai mic de angajați, ele joacă un rol semnificativ în dezvoltarea pe termen lung a raionului. Serviciul relații funciare și cadastru, cu doar 2 angajați (2% din total), gestionează unul dintre cele mai critice aspecte pentru administrarea resurselor teritoriale ale raionului.

Această distribuție a personalului reflectă prioritățile clare ale raionului în ceea ce privește administrarea publică, educația și protecția socială, dar și importanța investițiilor, infrastructurii și dezvoltării economice.

Sediul Consiliului Raional Ștefan Vodă dispune de spațiu suficient pentru desfășurarea activităților. Dotarea cu echipamente de birou este satisfăcătoare, dar nu complet adecvată. Mobilierul și echipamentele sunt parțial uzate și necesită modernizare și dotare, iar software-urile utilizate nu sunt licențiate.

7.2 SERVICII PUBLICE DIGITALE ȘI RELAȚIA CU CETĂȚENII

Consiliul raional deține o pagină web: <https://stefan-voda.md> și o adresă de e-mail oficială: consiliul.raional-stefan-voda@apl.gov.md.

Toate informațiile publice se postează pe pagina web sau pe paginile din rețele sociale ale consiliului raional: <https://www.facebook.com/consiliulraional.stefanvoda.9>. Consiliul raional dispune de un sistem informatizat și de rețea de calculatoare.

7.3 BUGETUL LOCAL

Bugetele la nivelul raional se realizează în conformitate cu prevederile Legii nr. 181 din 25.07.2014 privind finanțele publice și responsabilității bugetar-fiscale, Legea nr.397-XV din 16.10.2003 privind finanțele publice locale, Setului metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 124

din 21.12.2023, prognozele macroeconomice, datele Biroului Național de Statistică privind numărul de locuitori și structura demografică pe fiecare UAT, acte legislative și normative care reglementează aspectele referitoare la remunerarea muncii. Conform Legii nr.397-XV din 16.10.2003 privind finanțele publice locale, veniturile bugetelor raionale se formează din:

1. venituri generale:

a) venituri proprii:

- taxele pentru resursele naturale;
- impozitul privat (conform apartenenței patrimoniului);
- alte venituri prevăzute de legislație;

b) defalcări de la impozitul pe venitul persoanelor fizice – 25% din volumul total colectat pe teritoriul orașelor-reședință de raion și al municipiilor-reședință de raion;

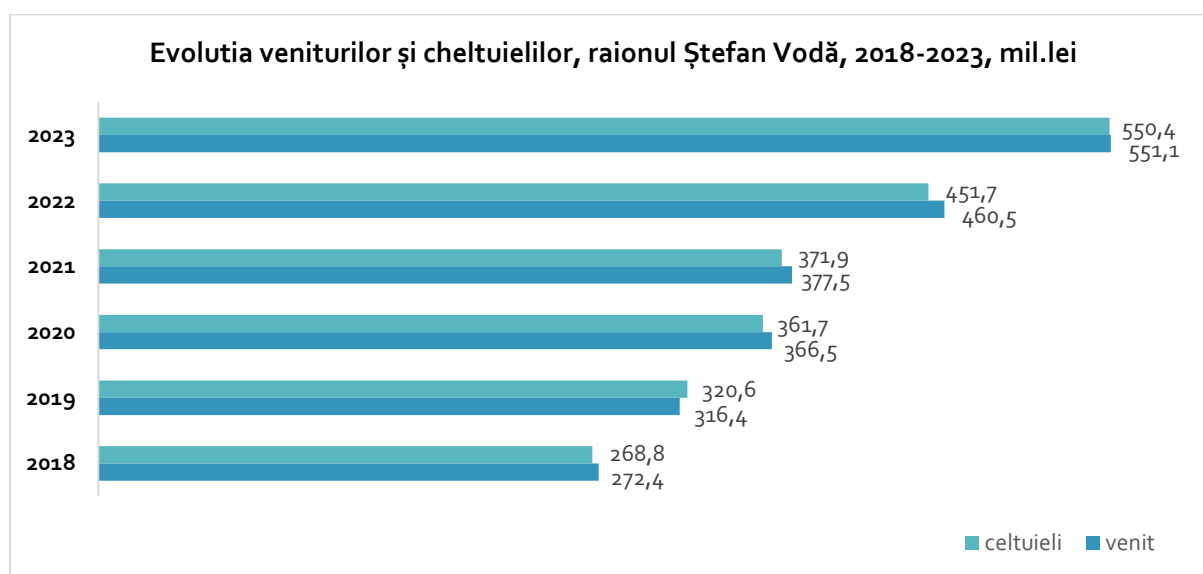
c) transferuri de la bugetul de stat;

d) granturi pentru susținerea bugetului;

2. venituri colectate;

3. granturi pentru proiecte finanțate din surse externe.

Din datele oferite de Direcția finanțe a CR Ștefan Vodă în perioada anilor 2018-2023, putem menționa că veniturile și cheltuielile bugetare la nivelul raionului Ștefan Vodă s-au mărit de două ori în anul 2023, față de anul 2018.

Sursa: CR Ștefan Vodă, Direcția finanțe

Tabelul. Veniturile și cheltuielile CR Ștefan Vodă și primării din raion în perioada anilor 2018-2023

Buget	Anul 2018		Anul 2019		Anul 2020		Anul 2021		Anul 2022		Anul 2023	
	Venit	Cheltuieli	Venit	Cheltuieli	Venit	Cheltuieli	Venit	Cheltuieli	Venit	Cheltuieli	Venit	Cheltuieli
Total Consiliul raional	150,5	147,9	171,4	172,8	202,0	200,3	202,7	203,2	236,4	232,3	267,8	267,9
Total Primării	121,9	120,9	144,9	147,7	164,5	161,3	174,8	168,8	224,2	219,5	283,3	282,5
TOTAL Raionul Ștefan Vodă	272,4	268,8	316,3	320,5	366,5	361,6	377,5	372,0	460,6	451,8	551,1	550,4

Sursa: CR Ștefan Vodă, Direcția finanțe

În toți anii analizați, cheltuielile nu au depășit veniturile acumulate. Prin urmare, se poate observa că APL-urile de nivel I și II au depus eforturi pentru a atinge obiectivele stabilite care

vizează finanțarea măsurilor prevăzute în bugetul local cu cheltuieli minime și un nivel optim de risc, precum și atragerea fondurilor suplimentare necesare.

Conform datelor oferite de Direcția Finanțe a Consiliului Raional Ștefan Vodă privind indicatorii principali ai executării bugetului pentru anul 2023, se observă că veniturile Consiliului raional provin din două surse: transferuri de la bugetul de stat, care reprezintă 95,6% din total, și venituri proprii, care constituie doar 4,4%.

Tabelul. Indicatori principali a executării bugetului raional pentru anul 2023

Denumire indicator	Suma, în mil. lei	Pondere, %
Venituri ale bugetului raional (total)	267,80	100
<i>Veniturile proprii (cu excepția transferurilor)</i>	11,80	4,4
<i>Transferuri</i>	256,00	95,6
Cheltuielile bugetului raional (total)	268,00	100
Cheltuielile bugetului pentru sfera socială	239,20	88
<i>inclusiv:</i>		
<i>sănătate</i>	0,44	0,2
<i>cultură, tineret, sport</i>	0,70	0,3
<i>învățământ</i>	192,50	80
<i>asistență socială</i>	39,30	16
Cheltuielile bugetului raional pentru infrastructura	14,70	4
Volumul investițiilor în capitalul fix (procurări, reparații capitale și investiții în curs de execuție), total	21,70	8

Sursa: CR Ștefan Vodă, Direcția finanțe

Analizând cheltuielile, constatăm că 88% din buget sunt alocate pentru sectorul social, iar restul de 12% sunt destinate investițiilor în infrastructură, reparații, construcții etc. Cele mai mari cheltuieli sunt în domeniul educației (80%) și asistenței sociale (16%).

Întrucât bugetele locale ale APL-lor de nivel I și II nu pot acoperi toate nevoile satelor, comunelor și orașului din raionul Ștefan Vodă, este apreciabilă tendința autorităților publice locale și raionale de a întări capacitățile de management al proiectelor și de a atrage finanțări și investiții externe.

7.4 RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STRUCTURILE ASOCIATIVE EXISTENTE

Parteneriate, acorduri de colaborare

- Acord de cooperare între Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, și Consiliul Județean Vaslui, România, semnat la 16 iunie 2009.
- Acord de cooperare între Consiliul Județean Dâmbovița, România, și Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, încheiat în octombrie 2012.
- Acord de cooperare în Consiliul Județean Brașov România, și Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, încheiat la 29.09.2017.
- Acord de colaborare între Consiliul Raional Ștefan Vodă și Agenția de Dezvoltare Durabilă a Județului Brașov, România, semnat la septembrie 2017 și, ulterior, încheiat un nou acord în aprilie 2024.
- Acord de cooperare între Județul Iași, România, și Raionul Ștefan Vodă, Republica Moldova, semnat la Iași la 27 martie 2018.
- Acord de cooperare între Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova și Powiatul Swidnik, Voievodatul Liublin, Polonia, încheiat în anul 2017.

- Acord de colaborare între Consiliul Județean Suceava, România, și Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, încheiat în iunie 2021.
- Acord de parteneriat între Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, și Agenția de Cooperare Transfrontalieră „Euroregiunea Dunărea de Jos” (decizia CR Ștefan Vodă nr. 1/15 din 03.03.2022).
- Acord de cooperare între Consiliul Județean Arad, România, și Consiliul Raional Ștefan Vodă, Republica Moldova, încheiat în iunie 2023.

Structurile asociative

Asociația Primarilor din Raionul Ștefan Vodă a fost înființată pe 4 septembrie 2012 și reunește 22 de membri. Scopul acestei asociații este de a promova și proteja interesele comune ale colectivităților locale și ale autorităților publice locale pe care le reprezintă. Totodată, se concentrează pe soluționarea și gestionarea nevoilor publice în beneficiul comunităților locale, rezolvarea problemelor comune și oferirea de servicii membrilor săi, atât autorităților locale, cât și organizațiilor acestora. Asociația are ca obiectiv și reprezentarea unitară a intereselor comune ale membrilor săi în raport cu Parlamentul, Guvernul, alte autorități naționale, precum și în relațiile internaționale. De asemenea, promovează dezvoltarea strategiilor de activitate ale membrilor săi și sprijină autoadministrarea locală, coordonându-le activitățile în diverse domenii. Președintele Asociației este Tudorean Nicolae, primarul satului Feștețița, iar secretarul executiv este Ludmila Zagoreț, primarul comunei Răscăieți. Sediul Asociației se află în orașul Ștefan Vodă, pe strada Libertății, nr. 1.

Grupul de Acțiune Locală (GAL) „Drumul Kizilului” este o asociație înființată în 30 martie 2022, la inițiativa a 7 uat-URI de nivelul întâi din zona centrală și de stepă a raionului Ștefan Vodă. Comunitățile care fac parte din GAL includ: orașul Ștefan Vodă, satele Slobozia, Ștefănești, Volintiri, Copceac, comuna Alava și satul Marianca de Jos, reprezentând sectoarele public, privat și civic. Inițiativa „Drumul Kizilului” a fost creată în conformitate cu principiul LEADER, care urmărește organizarea teritoriului și stabilește granițe geografice clar definite. Populația totală cuprinsă în GAL este de 18.103 locuitori. Sediul Asociației se află în raionul Ștefan Vodă, satul Copceac, pe strada Păcii.

Grupul de Acțiune Locală (GAL) „Valea Nistrului de Jos” este o asociație înființată în toamna anului 2023, la inițiativa a 9 Unități Administrativ-Teritoriale de nivelul întâi din zona râului Nistru și stepa raionului Ștefan Vodă. Comunitățile care fac parte din GAL includ satele: Antonești, Căplani, Carahasani, Crocmaz, Olănești, Palanca, Purcari, Răscăieți și Tudora, reprezentând sectoarele public, privat și civic. Inițiativa „Valea Nistrului de Jos” a fost creată în conformitate cu principiul LEADER, care urmărește organizarea teritoriului și stabilirea unor granițe geografice clar definite. Populația totală cuprinsă în GAL este de 24.338 locuitori. Sediul Asociației se află în raionul Ștefan Vodă, s. Tudora, Ștefan cel Mare, 94.

	PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
Resurse naturale	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul Ștefan Vodă beneficiază de resurse naturale precum sol fertil și apă curată, care pot sprijini dezvoltarea agriculturii și a industriei alimentare. ▪ Pe teritoriul raionului există rezervații și parcuri naturale. ▪ Rețeaua hidrografică este bine dezvoltată, cu râul Nistru în nord și numeroase râuri mai mici precum Sărata, Copceac, Bebei, Jalair, Hadjider, Căplani și Raptuza. ▪ Raionul are 9.571 ha de păduri, ceea ce reprezintă 9,6% din suprafața totală a raionului. Acestea includ păduri, fâșii forestiere și plantații de tufari și arbuști. ▪ În raionul Ștefan Vodă se găsesc importanți zăcăminte de lut, nisip și piatră, utilizate în cele 17 cariere existente pe o suprafață totală de 51,35 ha. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potențial geografic și resurse naturale insuficient valorificate. ▪ Disponibilitatea redusă a resurselor de apă pentru irigații afectează productivitatea agricolă, în special în perioadele de secetă. ▪ Gradul de împădurire este sub media națională, fiind de 9,6% comparativ cu 13,6% la nivel național. Suprafața împădurită insuficientă poate duce la o serie de probleme ecologice, inclusiv eroziunea solului și pierderea biodiversității. ▪ Aproximativ 31,6% din terenurile agricole sunt erodate, cu 3,1% fiind erodate puternic. Aceasta afectează productivitatea agricolă și sănătatea generală a solului. ▪ Practicile agricole intensive și lipsa rotației culturilor au condus la o deteriorare semnificativă a calității solului. ▪ Variabilitatea climatică afectează negativ stabilitatea producției agricole și pune presiune suplimentară pe resursele naturale ale raionului. Cantitatea anuală medie de precipitații este de doar 440 mm, insuficientă pentru unele culturi fără irigații suplimentare.
Mediu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul beneficiază de zone naturale protejate care conservă biodiversitatea și ecosistemele locale. ▪ Așezare geografică favorabilă și relief pentru utilizare a surselor de energie regenerabilă, cum ar fi energia solară și eoliană, pentru reducerea dependenței de combustibili fosili. ▪ Participarea în diverse proiecte de dezvoltare sustenabilă și colaborare intercomunitară. Un exemplu recent este proiectul moldo-polonez „Wisla-Nistru-Prut,” care sprijină serviciile de salvare pe râurile mari și promovează siguranța și protecția mediului. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Responsabilitatea ecologică redusă din partea comunității din raion ▪ Nu există implicare în domeniul gestionării mediului înconjurător ▪ Folosirea intensivă a resurselor din sol necesită o serie de măsuri sau lucrări de îmbunătățire funciară ▪ Poluarea resurselor de apă datorită utilizării excesive a pesticidelor și îngrășămintelor chimice pune în pericol ecosistemele acvatice și calitatea apei potabile ▪ Apele menajere uzate nu sunt administrate corespunzător ▪ Rata mică de împădurire a teritoriului raionului
Economie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Situat în sud-estul Republicii Moldova, raionul are acces la rute de transport importante, cum ar fi drumurile naționale și internaționale, facilitând comerțul și turismul. ▪ Agricultură este o componentă fundamentală a economiei raionului Ștefan Vodă, producția de bază fiind cerealele, legumele și fructele. ▪ Raionul este renumit pentru producția de vinuri de înaltă calitate, cu o tradiție viticolă bogată, contribuind astfel la consolidarea sa ca unul dintre punctele forte ale sectorului agroalimentar regional și internațional. ▪ Industria prelucrătoare domină în comparație cu alte sectoare industriale din raion. ▪ Incubatorul de Afaceri Ștefan Vodă oferă suport și resurse pentru antreprenori, sprijinind inițiativa de afaceri și contribuind la dezvoltarea economică și crearea de locuri de muncă în raion ▪ Raionul Ștefan Vodă beneficiază de parteneriate strategice și sprijin internațional 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Activitatea economică este slab diversificată, fiind dominată în principal de sectorul agricol. ▪ Economia raionului este puternic dependentă de schimbările climatice sau fluctuații ale pieței agricole ▪ Fragmentarea structurii agricole, cu predominanța gospodăriilor mici și mijlocii, conduce la o productivitate scăzută și la subutilizarea resurselor agricole pentru implementarea tehnologiilor moderne. ▪ Sistemele de irigare învechite și nefuncționale ▪ Insuficiența întreprinderilor de prelucrare a produselor agricole ▪ Lipsa unei structuri regionale pentru depozitare, prelucrare și ambalare produselor agricole ▪ Piața de desfacere a produselor agricole restrânsă

	<p>prin proiectele realizate în colaborare cu organizații precum USAID și parteneri din Carolina de Nord, SUA, care au contribuit la dezvoltarea economică locală, în special în domeniile agriculturii, gastronomiei și turismului.</p>	
Turism	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul are o serie de atracții turistice naturale, cum ar fi Delta Nistrului și lacurile din zonă, care pot atrage turiști și pot genera venituri suplimentare. ▪ Cultura gastronomică, produse locale înregistrate ▪ Existența infrastructurii turistice: hoteluri și pensiuni, muzee, instituții de cultură, rețele de alimentare publică (crame, restaurante, cafele etc.), meșteșugari locali, personalități marcante ▪ Omeni buni și ospitalieri. ▪ Evenimente locale de importanță națională și internațională (festivaluri, târguri, expoziții, concerte), alte evenimente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interes scăzut interes pentru dezvoltarea agroturismului, turismului ecologic și meșteșugurilor locale. ▪ Promovare slabă a potențialului turistic din raion ▪ Insuficiența hotelurilor, locurilor de cazare în raion, restaurantelor și centrelor de recreere, limitează atractivitatea raionului pentru turiști. ▪ Absența unor campanii de marketing eficiente și a materialelor promoționale afectează vizibilitatea raionului ca destinație turistică. ▪ Infrastructura de transport deficitară, inclusiv drumuri neasfaltate și mijloace de transport limitate, îngreunează accesul turiștilor în zonă. ▪ Oferta turistică limitată, concentrată pe câteva puncte de interes, nu atrage un public variat și nu încurajează șederii mai lungi. ▪ Lipsa personalului bine pregătit în domeniul turismului afectează calitatea serviciilor oferite turiștilor. ▪ Fondurile insuficiente alocate dezvoltării și modernizării infrastructurii turistice încetinesc progresul acestui sector. ▪ Neprotejarea și nevalorificarea adecvată a resurselor naturale și a obiectivelor istorico-culturale reduce atractivitatea turistică a raionului. ▪ Dependența de anumite sezoane pentru activitățile turistice duce la fluctuații mari ale numărului de vizitatori și la venituri inconstante.
Forță de muncă	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul beneficiază de o forță de muncă cu experiență în domeniul agriculturii și prelucrării alimentelor, oferind un potențial semnificativ pentru avansarea domeniului agro-industrial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Declin demografic influențat de spor natural negativ și îmbătrânirea populației ▪ Tendința de emigrare a forței de muncă tinere afectează raionul, diminuând resursele umane și potențialul de dezvoltare. ▪ Insuficiența personalului calificat în toate domeniile activității economice din raion ▪ Insuficiența locurilor de muncă ▪ Salarizarea ne motivantă determină o migrație semnificativă a tinerilor și a personalului calificat către alte țări.
Infrastructura tehnico-edilitară	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Localizare geografică favorabilă ce asigură conectivitatea la infrastructura de acces rutier, feroviar și aerian ▪ Existența Planului de Amenajare a Teritoriului raionului. ▪ În raionul Ștefan Vodă s-au realizat proiecte pentru îmbunătățirea accesului la apă potabilă. ▪ Raionul Ștefan Vodă a realizat extinderea semnificativă a rețelei de gazificare, asigurând accesul la gaze naturale pentru toate localitățile din raion. ▪ Raionul este implicat în proiecte de dezvoltare sustenabilă, care vizează 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa Planurilor Urbanistice Generale (PUG) în majoritatea localităților din raion ▪ Infrastructura rutieră din raion necesită modernizare ▪ Lipsa accesului la rețeaua de cale ferată ▪ Servicii de management al deșeurilor și salubritate nedezvoltat ▪ Lipsa infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare în majoritatea localităților rurale din raion ▪ Nivel scăzut de eficientizare energetică a clădirilor publice și rezidențiale

	<p>îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare și eficiența energetică.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rețeaua și sistemul de iluminat public stradal din localitățile în raion necesită modernizare din punct de vedere al eficientizării energetice ▪ Lipsa unui serviciu regional de gestiune a rețelelor și serviciilor de utilități publice ▪ Acces limitat la infrastructura de transport public rutier pentru localitățile rurale.
<p>Servicii publice</p>	<p>Educație:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Existența unor unități educaționale bine echipate și moderne, care asigură un mediu educațional de calitate pentru elevi. ▪ Implementarea de proiecte educaționale și parteneriate internaționale care îmbunătățesc calitatea învățământului. <p>Sănătate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul dispune de centre medicale bine dotate, care oferă servicii de sănătate variate și de calitate pentru locuitori. ▪ Colaborarea cu organizații internaționale pentru îmbunătățirea infrastructurii și a serviciilor de sănătate (ASP Moldova) (CNAPSS) <p>Cultură:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Există o rețea de instituții culturale, cum ar fi case de cultură, biblioteci și muzee, care promovează activități culturale și tradițiile locale. ▪ Prezența activităților de meșteșugărit și artizanat în localitățile din raion. ▪ Organizarea frecventă de evenimente culturale care contribuie la coeziunea comunității și la conservarea patrimoniului cultural. <p>Sport:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Infrastructura sportivă include săli de sport și terenuri de sport moderne, care permit desfășurarea de competiții și activități sportive variate. ▪ Promovarea unui stil de viață sănătos prin diverse programe și activități sportive pentru toate categoriile de vârstă. <p>Asistență socială:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul beneficiază de servicii de asistență socială bine organizate, inclusiv servicii de asistență parentală și echipe mobile care sprijină persoanele vulnerabile. ▪ Acreditarea și implementarea unor standarde de calitate în furnizarea serviciilor sociale, asigurând astfel suport adecvat pentru familii și copii (CNAPSS). 	<p>Educație:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Multe școli nu dispun de dotările necesare pentru a oferi o educație de calitate, cum ar fi laboratoare echipate și acces la tehnologie modernă. ▪ Există dificultăți în atragerea și menținerea cadrelor didactice bine pregătite, ceea ce afectează calitatea educației oferite. ▪ Utilizarea ineficientă a resurselor în domeniul educațional condiționat de existența unui număr mare de școli cu număr de elevi puțini. <p>Sănătate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa dotărilor moderne și a echipamentelor medicale necesare pentru diagnostic și tratament eficient. ▪ Numărul redus de medici și asistente, precum și condițiile de muncă neatractive, conduc la servicii medicale sub standardele necesare. ▪ În multe localități, accesul la servicii specializate, cum ar fi stomatologia sau farmaciile, este deficitar. <p>Cultură:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Insuficiența infrastructurii destinate activităților culturale și de agrement. ▪ Instituțiile culturale necesită echipamente, utilaje, costume și alte dotări. ▪ Există un deficit de specialiști în domeniul culturii. ▪ Fondurile alocate pentru activități culturale sunt insuficiente, limitând astfel organizarea evenimentelor și inițiativelor culturale. <p>Sport:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa terenurilor de sport echipate corespunzător și a sălilor de sport moderne. ▪ Ofertele pentru activități sportive sunt reduse, afectând dezvoltarea sportivă a tinerilor. ▪ Lipsa spațiilor verzi și locurilor de joacă amenajate în toate localitățile din raion <p>Asistență socială:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa locuințelor sociale și insuficiența serviciilor de îngrijire la domiciliu. ▪ Lipsa unui azil pentru persoane în etate. ▪ Personalul din asistența socială este insuficient, iar resursele financiare limitate afectează calitatea și extinderea serviciilor oferite. <p>Altele:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Birocrație excesivă în serviciile publice.
	<p style="text-align: center;">OPORTUNITĂȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dezvoltarea unor sectoare non-agricole, cum ar fi turismul sau industria prelucrătoare, ar putea aduce noi oportunități de creștere economică și creare de locuri de muncă. ▪ Existența programelor naționale în domeniul turismului "Drumul vinului", "Drumul moldovenesc" și Parcul Național "Nistrul de 	<p style="text-align: center;">AMENINȚĂRI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Emigrarea și scăderea natalității pot duce la îmbătrânirea populației și la o scădere a forței de muncă disponibile. ▪ Existența conflictului militar la hotar cu Ucraina ▪ Vecinătatea cu Zona de securitatea Transnistria

Jos”, precum și dezvoltarea turismului rural ar putea atrage turiști din zonele urbane, generând venituri suplimentare și stimulând economia locală.

- Investițiile în infrastructură, cum ar fi modernizarea drumurilor și a rețelelor de apă și canalizare, ar putea îmbunătăți calitatea vieții locuitorilor și ar putea atrage investitori.
- Colaborarea între autoritățile locale și sectorul privat ar putea stimula dezvoltarea economică și ar putea aduce investiții în diverse sectoare.
- Existența celor 2 GAL-uri care au strategii de dezvoltare și finanțare parțială pentru dezvoltare
- Dezvoltarea infrastructurii social-culturale și sportive
- Existența soluțiilor de reconversie a clădirilor/spațiilor neutilizate/abandonate
- Existența proiectelor de conectivitate a raionului la TNT- Autostrada Ungheni - Odessa
- Existența subzonei Stefan Vodă a Zonei Economice Libere Bălți
- Semnarea Acordului de asociere a Republicii Moldova la UE

▪ Instabilitatea politică sau conflictul din regiune ar putea afecta investițiile și stabilitatea economică a raionului.

- Schimbări legislative și reforme admirative
- Dezastre naturale: inundații, secetă, alunecări de teren, cutremure etc.
- Schimbările climatice pot afecta negativ agricultura, resursele de apă și biodiversitatea, având un impact semnificativ asupra economiei locale.
- Concurența globală în sectoarele agricol și industrial poate afecta competitivitatea produselor locale și potențialul de export.
- Acces limitat la fonduri nerambursabile

În concluzie, raionul Ștefan Vodă dispune de resurse naturale valoroase, o agricultură bine dezvoltată și o tradiție viticolă recunoscută, precum și de o localizare strategică și proiecte internaționale care susțin dezvoltarea economică și turistică.

Totuși, provocările majore includ utilizarea insuficientă a resurselor naturale, o infrastructură deficitară, probleme demografice, cu emigrarea forței de muncă tinere și un mediu economic dependent de agricultură.

Dezvoltarea infrastructurii, promovarea turismului și diversificarea economică reprezintă oportunități majore, dar sunt amenințate de schimbările climatice, instabilitatea regională și competiția internațională. Atragerea investițiilor și parteneriatelor poate fi cheia progresului sustenabil.

În urma analizei se recomandă :

- Îmbunătățirea condițiilor de trai prin modernizarea infrastructurii, extinderea rețelelor de utilități și creșterea siguranței cetățenilor.
- Facilitarea accesului egal la servicii publice de calitate în educație, sănătate, cultură, sport și asistență socială, prin investiții în infrastructură și personal.
- Dezvoltarea economică durabilă prin sprijinirea inițiativelor antreprenoriale, diversificarea economiei și promovarea turismului local.
- Protecția mediului și adaptarea la schimbările climatice prin măsuri de reîmpădurire, gestionarea eficientă a resurselor și promovarea energiei verzi.
- Modernizarea administrației publice prin digitalizare, eficientizarea proceselor și creșterea transparenței în relația cu cetățenii.

1. STRATEGIA DE DEZVOLTARE DURABILĂ

1.1 CONTEXTUL STRATEGIC – ANGAJAMENTE INTERNAȚIONALE ȘI CORELAREA CU STRATEGIILE NAȚIONALE, REGIONALE ȘI LOCALE

Strategia de Dezvoltare Durabilă a raionului Ștefan Vodă este elaborată în contextul alinierii cu angajamentele internaționale asumate de Republica Moldova, inclusiv implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. De asemenea, strategia are la bază principiile și prevederile relevante din cadrul de politici naționale, regionale și locale, respectând totodată directivele și recomandările Uniunii Europene în raport cu Republica Moldova.

❖ **Angajamentele Internaționale și Naționale**

Republica Moldova a adoptat o serie de angajamente internaționale, inclusiv **Agenda 2030 și Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD)** <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/agenda-de-dezvoltare-durabila-2030>.

SDD a raionului Ștefan Vodă își propune să sprijine aceste angajamente prin integrarea și adaptarea elementelor relevante din cadrul normativ internațional în prioritățile locale. În special, implementarea ODD în planificarea locală facilitează alinierea cu:

- Reducerea sărăciei (ODD 1),
- Creșterea economică durabilă și promovarea locurilor de muncă decente (ODD 8),
- Educația de calitate (ODD 4),
- Măsuri pentru combaterea schimbărilor climatice (ODD 13),
- Consolidarea parteneriatelor pentru dezvoltare (ODD 17).

Astfel, strategia își asumă ancorarea în aceste obiective, urmărind realizarea lor prin proiecte și inițiative concrete la nivel local.

❖ **Corelarea cu prevederile politicii UE pentru Republica Moldova**

În conformitate cu Parteneriatul Estic și acordurile bilaterale dintre UE și Republica Moldova, SDD a raionului Ștefan Vodă ține cont de principiile coeziunii economice, sociale și teritoriale promovate de Uniunea Europeană. În acest sens, prioritățile strategice locale vizează:

- Creșterea competitivității economice locale în conformitate cu standardele europene;
- Crearea de oportunități pentru o tranziție verde și digitală;
- Sprijinirea unei guvernări participative și eficiente.

Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, aprobată prin Legea nr. 315/2022 <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/snd-moldova-europeana-2030>, reprezintă cadrul principal de referință pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, definind prioritățile naționale pe termen lung.

„Moldova Europeană 2030” este un instrument de transpunere a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă în realitatea națională. Strategia raionului Ștefan Vodă preia această abordare integrată, urmărind implementarea ODD la nivel local prin inițiative care:

- Sprijină educația, sănătatea și incluziunea socială (ODD 1, 3, 4);
- Stimulează creșterea economică și inovația (ODD 8, 9);
- Protejează mediul și resursele naturale (ODD 13, 15);
- Promovează instituții locale eficiente și reziliente (ODD 16, 17).

❖ Corelarea cu cadrul strategic național și regional

Planificarea dezvoltării în raionul Ștefan Vodă este ghidată de un set de reglementări și prevederi strategice incluse în diverse documente de politici publice, aprobate la nivel național și regional. Aceste documente sunt esențiale pentru a asigura o dezvoltare coerentă și sustenabilă a raionului. Dintre acestea, câteva documente strategice naționale și regionale sunt deosebit de relevante și trebuie luate în considerare în procesul de planificare:

Strategia de Dezvoltare Durabilă (SDD) „Moldova 2030”

https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_moldova_2030_redactata_parl.pdf

Această strategie stabilește prioritățile de dezvoltare ale țării pentru următorii ani, punând accent pe creșterea economică sustenabilă, incluziunea socială, protecția mediului și buna guvernare. Obiectivele includ îmbunătățirea calității vieții cetățenilor, reducerea sărăciei și inegalităților, și stimularea inovării și competitivității economice.

Viziunea pe termen lung pentru dezvoltarea țării, axată pe creștere economică, incluziune socială și sustenabilitate.

Priorități:

- **Prioritatea 1.** Creșterea veniturilor din surse durabile
- **Prioritatea 2.** Asigurarea condițiilor de trai decente pentru toți
- **Prioritatea 3.** Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale
- **Prioritatea 4.** Un echilibru mai bun între muncă și familie
- **Prioritatea 5.** Oportunități egale pentru educație relevantă și de calitate pe tot parcursul vieții
- **Prioritatea 6.** Asigurarea condițiilor pentru o viață activă și sănătoasă
- **Prioritatea 7.** Fortificarea unei societăți solidare și incluzive
- **Prioritatea 8.** Un nivel mai înalt de securitate personală și comunitară
- **Prioritatea 9.** O guvernare mai efektivă, responsabilă, transparentă și incluzivă
- **Prioritatea 10.** Asigurarea dreptului fundamental la un mediu ambiant sănătos și sigur

Strategia Națională de Mediu 2024-2030 (proiect)

https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-85-mm-2024_0.pdf

Strategia stabilește direcțiile și măsurile necesare pentru protejarea și îmbunătățirea calității mediului înconjurător. Aceasta include acțiuni pentru gestionarea durabilă a resurselor naturale, reducerea poluării și adaptarea la schimbările climatice.

- Obiectivul general 1. „Dezvoltarea unui sistem de guvernare de mediu transparent, eficient, incluziv și durabil care să asigure conformitatea cu cerințele în domeniul protecției mediului”;
- Obiectivul general 2. „Îmbunătățirea calității apelor de suprafață și subterane, protecția și gestionarea durabilă a resurselor de apă”; Obiectivul general „Îmbunătățirea calității și protecția aerului”;
- Obiectivul general 4. „Îmbunătățirea calității solului, protecția și utilizarea durabilă a resurselor de sol și a resurselor minerale utile”;
- Obiectivul general 5. „Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și ecosistemelor naturale”;
- Obiectivul general 6. „Asigurarea dezvoltării sistemului de management integrat al deșeurilor și al substanțelor chimice.”;

- Obiectivul general 7. „ Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră către anul 2030 cu 70% comparativ cu 1990 după scenariul necondiționat (sau cu 88% după cel condiționat) asigurând contribuția Republicii Moldova la obținerea neutralității climatice către anul 2050 la nivel european și creșterea rezilienței sectoarelor economice la schimbările climatice”;
- Obiectivul general 8. „ Promovarea economiei verzi, eficientizarea utilizării resurselor și dezvoltarea economiei circulare”.

Strategia de mediu a Republicii Moldova reprezintă un angajament ferm al țării de a proteja mediul înconjurător și de a asigura un viitor durabil pentru generațiile viitoare, printr-o serie de măsuri integrate și coordonate.

Strategia Energetică a Republicii Moldova 2050 (proiect)

https://midr.gov.md/files/shares/Concept_Strategia_Energetica_act_.pdf

Dezvoltarea sectorului energetic trebuie să fie privită ca o parte esențială a creșterii și expansiunii economice generale a Republicii Moldova, iar Strategia energetică a Republicii Moldova 2050 va oferi cadrul necesar de asigurat pentru evoluția durabilă a sectorului, abordând mai multe dimensiuni ale procesului de dezvoltare și recunoscând interdependențele dintre acestea. În acest scop, se propune ca noua strategie energetică se fie axată pe cinci obiective strategice:

- a) Sporirea securității energetice.
- b) Dezvoltarea unor piețe energetice competitive și integrarea regională.
- c) Promovarea eficienței energetice.
- d) Dezvoltarea energiei regenerabile durabile.
- e) Protecția consumatorilor.

Această abordare intersectorială va permite Republicii Moldova să depășească o varietate de provocări și să conceapă acțiuni care vor promova construcția de noi capacități de generare cu tehnologii nepoluante și modernizarea capacităților de generare existente în vederea creșterii eficienței energetice, respectării standardelor de mediu și atingerii obiectivelor în domeniul climatic.

Strategiei naționale de dezvoltare economică (SNDE) 2030

<https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-1191-mded-2023.pdf>

Strategia oferă un cadru pentru intervențiile publice destinate sprijinirii sectoarelor economiei și prezintă o viziune de ansamblu pentru eficacitatea susținerii mediului economic.

Viziunea SNDE este că până în anul 2030 Republica Moldova va edifica o economie rezilientă, verde și digitalizată, bazată pe sectorul de servicii și pe industria în continuă dezvoltare, cu un mediu economic stabil, competitiv, susținut de investiții, cu capacități sporite de inovare și un grad înalt de dezvoltare a capitalului uman.

Strategia își propune atingerea a trei obiective fundamentale:

- I. Pregătirea țării pentru aderarea la Uniunea Europeană pe baza unei economii robuste, incluzive, verzi, competitive la nivel global și rezistente la crize.
- II. Consolidarea unui sector de servicii puternic care valorifică resursele existente și reprezintă motorul dezvoltării economice și dezvoltării resurselor umane.
- III. Dezvoltarea unei industrii inovatoare, bazată pe produse cu un nivel mai înalt de sofisticare tehnologică și cu o valoare adăugată mai înaltă.

Strategia Națională de Dezvoltare Regională 2022-2028

https://midr.gov.md/files/shares/Strategie_DR.pdf

Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028, în calitate de document umbrelă de politică publică pentru planificarea strategică a dezvoltării regionale a țării, trasează viziunea și prioritățile Guvernului Republicii Moldova în abordarea dimensiunilor teritoriale, a intervențiilor sectoriale, precum și relațiile instituționale care urmează să faciliteze parteneriatul dintre autoritățile publice centrale, locale, mediul de afaceri și sectorul civic. Strategia are următoarea viziune: Creșterea competitivității și dezvoltării durabile a fiecărei regiuni, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor.

Obiectivele SNDR :

- Obiectiv general 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor
- Obiectiv general 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii
- Obiectiv general 3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională

Strategia de alimentare cu apă și sanitație a Republicii Moldova (2014-2028)

<https://faolex.fao.org/docs/pdf/mol224799.pdf>

Acest document strategic stabilește direcțiile și obiectivele pentru asigurarea accesului la apă potabilă de calitate și servicii de sanitație adecvate pentru toți cetățenii.

Obiectivul general al strategiei: Asigurarea graduală a accesului la apă sigură și sanitație adecvată pentru toate localitățile și populația Republicii Moldova

Obiectivele specifice:

- Descentralizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și sanitație
- Extinderea sistemelor centralizate de alimentare cu apă și sanitație și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii
- Promovarea principiilor economiei de piață și atragerea capitalului privat

Planul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru (2017 - 2022)

<https://faolex.fao.org/docs/pdf/mol221277.pdf>

Planul prevede măsuri pentru gestionarea sustenabilă a resurselor de apă în bazinul hidrografic al Nistrului, inclusiv protecția calității apei și prevenirea inundațiilor.

Strategia pentru Dezvoltarea Sistemului de Sănătate

<https://faolex.fao.org/docs/pdf/mol223407.pdf>

Această strategie vizează îmbunătățirea accesului la servicii medicale de calitate, modernizarea infrastructurii de sănătate, formarea și retenția personalului medical calificat și promovarea sănătății publice.

Viziunea: Populația Moldovei este mai sănătoasă prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărei persoane.

Obiectivul general este de a asigura un sistem de sănătate eficient, echitabil și rezilient.

Strategia se axează pe următoarele domenii:

- Sănătate publică
- Servicii de sănătate
- Medicamente și dispozitive medicale
- Personal medical
- Digitalizarea sistemului de sănătate
- Finanțarea sistemului de sănătate
- Guvernanța sistemului de sănătate.

Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025

https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-02-nu-900-mec-2022_1.pdf

Strategia educației a Republicii Moldova are drept scop modernizarea și îmbunătățirea sistemului educațional pentru a răspunde nevoilor actuale și viitoare ale societății. Documentul subliniază importanța accesului echitabil la educație de calitate, dezvoltarea competențelor relevante pentru piața muncii și creșterea calității predării și învățării.

- **OBIECTIVUL GENERAL 1:** Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman.
- **OBIECTIVUL GENERAL 2:** Asigurarea accesului la educație de calitate pentru toți pe întreg parcursul vieții
- **OBIECTIVUL GENERAL 3:** Asigurarea sistemului educațional de toate nivelurile și formele de învățământ cu personal didactic/ științifico-didactic și managerial calificat, competent, motivat și competitiv
- **OBIECTIVUL GENERAL 4:** Consolidarea coeziunii socio-educative pentru educație de calitate prin conjugarea eforturilor tuturor actanților procesului educațional
- **OBIECTIVUL GENERAL 5:** Crearea noilor medii, eficiente și motivante, de dezvoltare și învățare pe parcursul vieții pentru toți cetățenii
- **OBIECTIVUL GENERAL 6:** Îmbunătățirea funcționalității sistemului educațional prin implementarea eficientă a tehnologiilor digitale pentru asigurarea calității și sustenabilității educației
- **OBIECTIVUL GENERAL 7:** Asigurarea oportunităților de învățare și educație pentru toți cetățenii pe tot parcursul vieții în context formal, nonformal și informal
- **OBIECTIVUL GENERAL 8:** Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice
- **OBIECTIVUL GENERAL 9:** Creșterea performanțelor sectorului Educație prin eficientizarea rețelei, modernizarea infrastructurii și consolidarea capacității manageriale și a culturii calității la toate nivelurile sistemului educațional

Aceste documente strategice oferă cadrul de referință pentru planificarea și implementarea inițiativelor de dezvoltare în raionul Ștefan Vodă. Ele conturează obiectivele și acțiunile necesare pentru a aborda provocările existente și a valorifica oportunitățile de dezvoltare, asigurând totodată corelarea cu prioritățile naționale și regionale.

❖ Corelarea cu cadrul strategic local

Strategia de Dezvoltare Durabilă a raionului Ștefan Vodă stabilește cadrul strategic general pentru dezvoltarea integrată a întregului raion, având ca punct de referință particularitățile și nevoile identificate la nivel local. Strategiile de dezvoltare locală ale comunităților din raion, la rândul lor, se concentrează pe priorități și proiecte specifice fiecărei localități. Corelarea acestora este esențială pentru a asigura un echilibru între obiectivele raionale și cele locale, precum și pentru a maximiza impactul eforturilor de dezvoltare.

Corelarea între SDD a raionului Ștefan Vodă și strategiile de dezvoltare locală ale comunităților este importantă pentru asigurarea unei dezvoltări armonioase și sustenabile. Prin alinierea obiectivelor strategice, coordonarea implementării și integrarea resurselor și a rezultatelor, se creează o abordare coerentă care sprijină atât dezvoltarea locală, cât și cea raională, contribuind totodată la realizarea obiectivelor naționale și internaționale de dezvoltare durabilă.

1.2 VIZIUNE, MISIUNE, DIRECȚII STRATEGICE, OBIECTIVE ȘI MĂSURI DE DEZVOLTARE

Viziunea Raionului Ștefan Vodă, orizont 2030

Raionul Ștefan Vodă aspiră să devină o zonă verde, cu o economie diversificată și dezvoltată, infrastructură modernizată și un potențial turistic de excepție. Ne propunem să creăm un mediu atractiv pentru locuitori, în special pentru tineri, transformând raionul într-o comunitate prosperă, atractivă și plină de viață, cu servicii publice de calitate și condiții bune de trai.

Direcțiile Strategice (DS) și obiectivele SDD Raionul Ștefan Vodă 2025-2030

DIRECȚII STRATEGICE (DS)	OBIECTIVE SPECIFICE (OS)
DS.1. Asigurarea unui trai decent pentru toți cetățenii raionului prin îmbunătățirea condițiilor de locuire, siguranță și mobilitate	O.S. 1. Îmbunătățirea conectivității la infrastructura rutieră și accesul la transportul public sigur și durabil. O.S. 2. Extinderea și modernizarea rețelelor și serviciilor de utilități publice echitabile pentru toți locuitorii raionului O.S. 3. Consolidarea și modernizarea fondului locativ din raion
DS.2. Asigurarea accesului la servicii publice de calitate în: educație, sănătate, asistență socială, cultură, agrement sport și securitate.	O.S. 1. Îmbunătățirea calității educației O.S. 2. Creșterea accesului la servicii de sănătate calitative O.S. 3. Îmbunătățirea serviciilor de asistență socială O.S. 4. Valorificarea culturii tradițiilor locale și promovarea a activităților de agrement O.S. 5. Sprijinirea și dezvoltarea sportului și modului sănătos de viață O.S. 6 Creșterea nivelului de securitate personală și comunitară
DS.3. Sprijinirea dezvoltării unei economii locale durabile, diversificate și competitive	O.S. 1. Dezvoltarea durabilă a infrastructurii de afaceri și atragerea noilor investiții în economia locală O.S. 2. Creșterea competitivității întreprinderilor locale O.S. 3. Consolidarea forței de muncă competitive O.S. 4. Fortificarea și diversificarea sectoarelor economice locale
DS.4. Îmbunătățirea calității mediului și consolidarea capacităților de reacție la riscurile legate de schimbări climatice	O.S. 1. Protejarea naturii și conservarea biodiversității O.S. 2. Gestionarea eficientă a deșeurilor O.S.3. Creșterea eficienței energetice și diminuarea poluării O.S. 4. Adaptarea la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și creșterea rezilienței în fața dezastrelor.
DS.5. Eficientizarea serviciilor administrației publice locale, inclusiv prin intermediul soluțiilor inteligente (SMART)	O.S. 1. Îmbunătățirea eficienței guvernării locale prin intermediul soluțiilor inteligente O.S. 2. Asigurarea transparenței în activitatea guvernamentală și participării cetățenești în procesul decizional

2. CADRUL PENTRU IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

2.1 MECANISMUL DE IMPLEMENTARE A STRATEGIEI

Structura pentru implementare a SDD a raionului Ștefan Vodă

Pentru a asigura o dezvoltare coerentă și sustenabilă, este esențială implicarea activă a tuturor actorilor locali în implementarea Strategiei de Dezvoltare Durabilă a Raionului Ștefan Vodă. Implementarea acestei strategii va fi susținută de următoarele structuri:

- Administrația raională – prin intermediul Consiliului raional Ștefan Vodă și al instituțiilor subordonate acestuia. Acestea vor fi responsabile de planificarea metodologiei și a pașilor necesari pentru implementarea măsurilor și acțiunilor stabilite în Planul de acțiune a strategiei la nivel raional, cu focusare pe consolidarea capacităților instituționale, logistice și financiare ale tuturor părților implicate.
- Administrațiile publice locale – Primăriile și Consiliile Locale vor juca un rol important în planificarea dezvoltării locale ținând cont de direcțiile strategiei ce la nivel raional.
- Comunitățile locale – cetățenii și organizațiile societății civile (ONG-uri și alți actori locali) vor contribui la implementarea strategiei prin implicare, atitudine pozitivă și participare activă la dezvoltarea comunităților.
- Sectorul privat – companiile și instituțiile de finanțare vor sprijini procesul de dezvoltare prin aport financiar, logistic și tehnologic.

2.2 PLANUL DE ACȚIUNE PENTRU IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

Planul de acțiune pentru implementarea SDD a raionului Ștefan Vodă cuprinde un set de măsuri, acțiuni și proiecte care au capacitatea de a genera transformări semnificative la nivel local, contribuind la alinierea comunităților la standardele moderne de durabilitate. (*Anexa.1 Planul de acțiune pentru implementarea SDD a raionului Ștefan Vodă 2025-2030*)

Acest plan vizează atingerea obiectivelor printr-o serie de intervenții strategice ce pot fi evaluate continuu pe baza unor indicatori relevanți pentru domenii precum economie, infrastructură, protecția mediului și aspectele sociale.

Scopul principal al Planului este să definească măsurile și proiectele necesare pentru fazele de planificare și implementare a dezvoltării durabile, asigurând evaluarea progresului prin indicatori relevanți. Planul va include intervenții atât la nivel raional, cât și la nivel local, având în vedere interesele și nevoile fiecărei comunități din raion.

Principii și condiții pentru implementarea SDD a raionului Ștefan Vodă

Pentru a atinge obiectivele stabilite în SDD, următoarele principii și condiții vor ghida procesul de implementare:

- Dezvoltare durabilă integrată, vizibilă în toate dimensiunile vieții comunitare: economic, social, cultural, arhitectural și de mediu.
- Implicarea autorităților locale și a instituțiilor publice prin alocarea eficientă a resurselor și realizarea unor proiectii financiare realiste pentru investițiile propuse.
- Realism financiar în evaluarea resurselor disponibile și identificarea unor soluții pentru atragerea de fonduri suplimentare.

- Implicarea cetățenilor în procesul decizional și intensificarea conștientizării publice privind drepturile și responsabilitățile lor în comunitate.
- Armonizarea reglementărilor între autorități, instituțiile publice și partenerii locali pentru implementarea proiectelor.
- Încurajarea parteneriatelor public-private și implicarea activă a tuturor părților interesate.
- Management eficient centrat pe dezvoltare durabilă, susținut de un proces decizional clar și o capacitate instituțională consolidată.
- Respectarea tradițiilor și valorilor culturale ale comunităților în toate acțiunile și proiectele derulate.

2.3 PORTOFOLIUL DE PROIECTE

Pentru realizarea obiectivelor strategiei, a fost creat un portofoliu de proiecte, dezvoltat cu sprijinul Grupului de lucru local. Acest portofoliu include fișe detaliate de proiecte care vor ghida implementarea măsurilor din cadrul Strategiei de Dezvoltare Durabilă a Raionului Ștefan Vodă. (*Anexa 2. Lista ideilor de proiecte al SDD a raionului Ștefan Vodă; Anexa 2.1. Lista-propuneri-proiecte-Satul-European-2-raionul-Stefan-Voda și Anexa 3. Fișele ideilor de proiecte*).

Pentru *prioritizarea proiectelor* din *Lista proiectelor prioritare*, se vor utiliza următoarele criterii:

- Oportunitatea și necesitatea proiectului în contextul strategic raional, regional sau național, evaluând contribuția sa la atingerea obiectivelor stabilite.
- Justificarea socio-economică a proiectului, în funcție de aria de acoperire și beneficiarii săi.
- Maturitatea proiectului, inclusiv existența studiilor de fezabilitate, proiectelor tehnice și a devizelor de cheltuieli.
- Identificarea surselor de finanțare pentru fiecare proiect.
- Analiza cost-beneficiu a investiției propuse.
- Impactul proiectului, inclusiv conformitatea cu principiile de dezvoltare durabilă, egalitate de șanse, protecția mediului și inovare.
- Sustenabilitatea investiției și parteneriatele create pentru implementarea sa.

Acest cadru va asigura că dezvoltarea durabilă a raionului Ștefan Vodă asigurând o planificare coerentă și bine planificată, sustenabilă și benefică pentru întreaga comunitate.

2.4 INSTRUMENTE DE FINANȚARE

Oportunitățile de finanțare prezentate mai jos constituie principiile de bază pe care autoritățile publice locale le vor urma pentru atragerea investițiilor prin proiecte.

- Fondurile alocate de la Guvern prin intermediul ministerelor, pentru stimularea unor anumite categorii de întreprinderi. Accesarea acestora se realizează prin intermediul programelor sectoriale și sunt destinate în special stimulării întreprinzătorilor tineri și susținerii meșteșugarilor.
- Bugetele locale se formează din sume și cote defalcate din impozitul pe venit și T.V.A., impozite locale (impozit pe clădiri, terenuri, mijloace de transport), taxe (în special pentru autorizații) și alte vărsăminte. Utilizarea fondurilor publice locale se face de

către singurul ordonator principal al fiecărui buget local și de către ordonatorii de credite de subordine.

- Parteneriatele public-private reprezintă o modalitate de introducere a managementului privat în serviciile publice pe calea unei legături contractuale pe termen lung între un operator și o autoritate publică. Parteneriatul public-privat asigură serviciul public în mod parțial sau în totalitate, pe baza fondurilor private atrase și făcând apel la know-how-ul sectorului privat.
- Programe de creditare, deși sunt ușor de obținut pentru a finanța anumite proiecte de investiții, prezintă un mare dezavantaj, și anume plata dobânzilor. Rambursarea acestora se asigură de la bugetul local sau bugetul de stat, după caz, incluzând și costurile acestor sume, acestea fiind și motivele pentru care nu se recomandă contractarea creditelor pentru dezvoltarea locală.

Alte oportunități de finanțare la nivel regional, național și internațional, oferite de organizații guvernamentale, instituții internaționale și fonduri private. Printre finanțatorii principali se numără:

- Comisia Europeană (EUROPEAID) – finanțează proiecte în domenii precum mediu, drepturile omului, migrație, securitate alimentară, etc.
- Programele de cooperare INTERREG – susține proiecte de infrastructură, turism, sănătate și cultură.
- Fondul Visegrad – oferă finanțare pentru dezvoltare regională, educație și inovații.
- USAID Moldova – sprijină inițiative în creșterea economică, apă, sanitație și democrație.
- Banca Mondială în Moldova – finanțează proiecte de administrație publică, agricultură și antreprenoriat, alte instituții finanțatoare (*Anexa B. Cartografierea donatorilor/surse de finanțare. Listă a fost oferită de ADR Sud*).

2.5 MANAGEMENTUL RISCURILOR

Implementarea unei strategii de dezvoltare durabile trebuie să aibă în vedere și o multitudine de riscuri. Este important să se țină cont de riscurile cauzate de factorii externi de ordin social, de mediu, economic sau geopolitic, precum și de riscurile cauzate de factorii interni de ordin operațional, tehnic, resurse umane etc.

Tabelul. Managementul riscurilor la implementarea SDD a raionului Ștefan Vodă

Nr. crt	Tipul de risc	Clasificarea riscului			Măsurile de atenuare
		mare	medie	reducă	
Factorii externi					
1.	LEGAL: Cadrul legislativ în continuă schimbare			x	Respectare legislației în vigoare
2.	ECONOMIC: Instabilitate economică la nivel global și național. Inflația		x		Actualizarea prețurilor din bugetele proiectelor la cele de piață

3.	GEOPOLITIC: Instabilitate geopolitică provocată de războiul între Rusia și Ucraina la hotar cu România			x	-
4	SOCIAL: Stare de alertă/urgență provocate de riscul pandemic COVID	x			Respectare legislației în vigoare
5.	MEDIU: Calamități naturale			x	-
Factorii interni					
	FINANCIAR: Insuficiență a surselor financiare pentru realizarea obiectivelor stabilite		x		În cazul riscului de insuficiență a surselor financiare în bugetul local se vor căuta surse din alte fonduri, credite, altele.
	OPERAȚIONAL: Procese și baze de date existente necorelate între ele			x	Digitalizarea proceselor și corelarea activităților interne ale structurilor APL. Conectarea serviciilor APL-ilor la baza unică de date.
	RESURSE UMANE: Insuficiența resurselor umane cauzat de volumul crescut de muncă.			x	Analiza responsabilităților din Fișa Postului, se va lua decizia privind angajarea de resurse suplimentare.

3. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA SDD

3.1 METODOLOGIA DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE A SDD

Monitorizarea eficienței și evaluarea acțiunilor sunt esențiale pentru gestionarea corectă și eficientă a strategiilor de dezvoltare. În acest sens, mecanismul de monitorizare și evaluare prezentat asigură implementarea Strategiei de Dezvoltare Durabilă (SDD) a raionului Ștefan Vodă 2025-2030 prin stabilirea unui sistem clar, utilizarea unor instrumente adecvate, definirea rolurilor entităților implicate, identificarea indicatorilor de progres și rezultate, precum și elaborarea unui plan de monitorizare și evaluare.

Pentru a evalua implementarea corectă a strategiei și pentru a cuantifica progresul către dezvoltarea durabilă, este necesară crearea unui sistem informațional statistic la nivel local. Instrumentele de monitorizare care vor fi utilizate în acest proces includ:

- Lista indicatorilor de monitorizare pentru SDD a raionului Ștefan Vodă 2025-2030 (*Anexa 4. Lista indicatorilor de monitorizare și evaluare a SDD Ștefan Vodă 2025-2030*), care va urmări îndeplinirea obiectivelor strategice la nivel local, regional și național.
- Calendarul de monitorizare SDD, care stabilește termenele limită pentru acțiuni și elaborarea rapoartelor de progres.
- Rapoarte periodice, anuale sau adaptate necesităților, care vor reflecta stadiul implementării strategiei. Acestea vor fi prezentate autorităților locale pentru a evalua progresul și a identifica recomandări pentru eficientizarea implementării.
- Reuniuni de lucru periodice între grupurile implicate în implementarea strategiei și alți actori relevanți, conform unui calendar prestabilit.

Evaluarea SDD a raionului Ștefan Vodă 2025-2030 va cuprinde două componente:

- Autoevaluare – se va desfășura în funcție de rezultatele obținute și indicatorii de performanță stabiliți, aceștia trebuind să acopere dimensiunile societății, economiei și mediului. Indicatorii trebuie să fie clari, realiști, obținuți la timp și ușor de revizuit.
- Evaluare externă – va fi realizată de experți independenți, asigurând o viziune obiectivă asupra implementării și ajustării strategiei.

Rezultatele monitorizării și evaluării vor fi centralizate în rapoarte periodice, care vor evidenția stadiul implementării și vor propune recomandări de optimizare. SDD va fi revizuită/actualizată o dată la trei ani sau mai des, dacă apar modificări semnificative în contextul economic sau în direcțiile/obiectivele strategice.

Patrimoniu natural

Denumire	Localizare
1. „Râpa lui Albu”	s. Cioburciu
2. „Râpa din Purcari”	s. Purcari
3. Rezervația naturală silvica „Olănești”	s. Olănești
4. „Pădurea Împărătească”	s. Olănești
5. „Grădina Turcească”	s. Talmaza
6. „Grădinile Nighicei”	s. Popeasca

Patrimoniu cultural

Denumire monument	Localizare
1. Monument lui A. Suvorov 2. Monumentul „Cerbul încălecat” 3. Monumentul eroilor căzuți în luptele celui de-al II-lea război mondial „Mama îndurerată” 4. Monumentul Domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare și Sfânt 5. Piatra comemorativă-omagiu coloniștilor germani care au înființat localitatea „Cîzîl” 6. Bustul poetului Mihai Eminescu 7. Monumentul luptătorilor în Afganistan	Or. Ștefan Vodă
8. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Alava
9. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Antonești
10. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Carahasani
11. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Căplani
12. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Crocmaz
13. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945) 14. Monument victimelor foametei din 1946-1947 15. Monument lui Ion Creangă	s. Ermoclia
16. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945) 17. Bustul poetului Mihai Eminescu	s. Feștelița
18. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945) 19. Monument comun a 133 ostași căzuți în 1944	Olănești
20. Monument căzuți în război	s. Palanca
21. Monumentul eroilor căzuți pentru independența și integritatea Republicii Moldova 22. Monument victimelor deportărilor staliniste „Crucea memoriei”	s. Popeasca
23. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Purcari
24. Monument în memoria consătenilor căzuți în război	s. Răscăieți

25. Monument la mormîntul comun a 510 ostași căzuți în 1944	
26. Monument la mormîntul comun a 11 ostași căzuți în 1944	
27. Monument aviatorilor căzuți în război	s. Semionovca
28. Monument în memoria consătenilor căzuți în război	s. Slobozia
29. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Ștefănești
30. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Talmaza
31. Monument la mormîntul comun al ostașilor căzuți în război în 1944	s. Tudora
32. Monument în memoria consătenilor căzuți în război	
33. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Viișoara
34. Monument eroilor căzuți în război (1941-1945)	s. Volintiri
35. Monument lui A. Suvorov	

Instituții de cult

Denumire instituție de cult	Localizare
1. Biserica „Sfânta Treime”	or. Ștefan Vodă
2. Biserica „Sfântul Ioan Botezătorul”	or. Ștefan Vodă
3. Biserica „Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt”	or. Ștefan Vodă
4. Biserica „Sfântul Mucenic Dumitru”	s. Alava
5. Biserica „Sfântul Serghie de Radonej”	s. Lazo
6. Biserica „Sfântul Nicolae”	s. Antonești
7. Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	s. Brezoaia
8. Biserica „Acoperemîntul Maicii Domnului”	s. Carahasani
9. Biserica „Acoperemîntul Maicii Domnului”	s. Căplani
10. Biserica „Sfântul Mucenic Dumitru”	s. Cioburciu
11. Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	s. Copceac
12. Biserica „Sfântul Nicolae”	s. Crocmaz
13. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”	s. Ermoclia
14. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”	s. Feștelița
15. Biserica „Cuvioasa Parascheva”	s. Mariance de Jos
16. Biserica „Cuvioasa Parascheva”	s. Olănești
17. Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”	s. Olănești
18. Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	s. Palanca
19. Biserica „Sfântul Nicolae” (denumirea veche ”Acoperemîntul Maicii Domnului”)	s. Popeasca
20. Biserica „Înălțarea Domnului”	s. Purcari
21. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil	s. Răscăieți
22. Biserica „Sfântul Mucenic Dumitru”	s. Răscăieții Noi

23. Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”	s. Semionovca
24. Biserica „Sfânta Cuvioasă Paraschiva”	s. Slobozia
25. Biserica „Sfântul Dumitru” (“Sfântul Mucenic Dumitru” denumirea veche)	s. Ștefănești
26. Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	s. Talmaza
27. Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	s. Talmaza
28. Biserica „Sfântul Averchii”	s. Tudora
29. Biserica „Sfântul Mucenic Gheorghe”	s. Volintiri
30. Biserica „Sfântul Mucenic Gheorghe”	s. Viișoara

Sursa: CR Ștefan Vodă

Anexa B.

Cartografierea donatorilor/surse de finanțare

Open call

#	Sursa de finanțare	Website	Frecvența	Formatul de aplicare	Tematici/Priorități
Lista altor finanțatori					
1	European Commission, Development and Cooperation - EUROPEAID	https://webgate.ec.europa.eu/europeaid/online-services/index.cfm?ADSSChck=128497726222&do=publi.welcome&userlanguage=en	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Programe regionale: Instrumentul de Vecinatate, Instrumentul de Parteneriat; Programe tematice: Mediu, Securitate Alimentara, Drepturile Omului, Instrumentul pentru Stabilitate, Investim in Oameni, Migrație, Actori non-statali si Autoritati Locale, Securitatge Nucleara
2	Programului Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020	https://ro-md.net/ro/	o dată în 4 ani	Propunere de proiect	Infrastructură, Turism, Cultura, Sănătate, Antreprenoriat
3	Visegrad funds	http://visegradfund.org/home/	trimestrial	Propunere de proiect	Dezvoltare regională, cultură, educație, instituții publice și parteneriat instituțional, turism, inovații
4	UNDP Moldova	https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/procurement.html	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Diverse (antreprenoriat, consultanță juridică, apă și sanitație, construcții, etc.)
5	USAID Moldova	https://www.usaid.gov/moldova	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Creștere economică, Apă și Sanitație, Educație, Mediu, Democrație
6	World Bank in Moldova	http://www.worldbank.org/ro/country/moldova	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Administrație publică, Agricultură, Antreprenoriat, etc.

7	EBRD in Moldova	http://www.ebrd.com/pages/country/moldova.shtml	ocazional	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Finanțe, Agrobusiness, infrastructură, transport
8	European Investment Bank (EIB)	https://www.eib.org/en/projects/regions/eastern-neighbours/index.htm	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Businessul mic, infrastructură și transport, Apa, Energie
9	GIZ	http://www.giz.de/en/worldwide/293.html	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Dezvoltare socială, guvernare și democrație, dezvoltare economică
10	ORIZONT 2020	http://www.h2020.md/	ocazional	Proiect proposal	Transport, energie, nanotehnologii, infrastructură, mediu, sănătate
11	SIDA	https://www.sida.se/en/sidas-international-work/moldova	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Economie, democrație, mediu, guvernare
12	OSCE Mission to Moldova	http://www.osce.org/moldova	ocazional	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Securitate
13	SUA Embassy	https://www.usa.gov/ https://www.usa.gov/grants http://www.grants.gov/web/grants/home.html	anul întreg	Propunere de proiect	Democrație, drepturile omului
14	British Embassy	https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-chisinau	anul întreg	Propunere de proiect	Finanțe, buna guvernare

15	Czech Development Agency (CDA)	http://www.czda.cz/?lang=en	anual	Propunere de proiect	Apă și Sanitație, Infrastructură Socială și Servicii Sociale, Guvernare și Societate Civilă, Industrie, Construcție, Comerț, Transport, Antreprenariat, Sănătate, Energetică
16	Austrian Development Cooperation (ADC)	https://www.entwicklung.at/en/ada/calls	anul întreg	Propunere de proiect	Apă și Sanitație, Buna Guvernare, Energie Durabilă, Mediu, Prevenirea Conflictelor, Drepturile Omului
17	Charles Stewart Mott Foundation	http://www.mott.org/FundingInterests/Regions/westernformersoviet	trimestrial	Propunere de proiect	Educație, Societate Civilă, Mediu
18	Solidarity Fund	http://www.solidarityfund.pl/en/	anual	Propunere de proiect	Democrație, Dezvoltare regională, Auto-guvernare, Alegeri, Media, Educație
19	Soros Moldova	http://soros.md/	anul întreg	Propunere de proiect	Buna guvernare, justiție, drepturile omului, societate civilă, sănătate publică, mass media
20	DANISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT AGENCY (DANIDA)	www.um.dk/en/	trimestrial	Propunere de proiect	Creștere economică și drepturile omului
21	German development bank Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	www.kfw-entwicklungsbank.de	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Buna guvernare, apă și sanitație
22	Fundatia Est Europeana	http://www.eef.md/	anul întreg	Propunere de proiect	Antreprenariat, Societate civilă, alegeri, drepturile omului, mediu
23	FAO	http://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=MDA	ocazional	Propunere de proiect	Apă și Sanitație, Securitate alimentară
24	Robert Bosch Stiftung	http://www.bosch-stiftung.de/content/language	anul întreg	Propunere de proiect	Educație, Probleme globale, Sănătate

		e2/html/index.asp			
25	National Endowment for Democracy Grant	https://www.ned.org/apply-for-grant/en/	trimestrial	Propunere de proiect	Educație, Societate civilă, democrație
26	The German Marshall Fund of the US	http://www.gmfus.org/	anul întreg	Propunere de proiect	Cooperare regională, societate civilă, democrație
27	Japanese Non-Project Grant Aid (NPGA)	http://www.jnpga.md/index.php/ro/despre-jnpga	anual	Propunere de proiect	Antreprenoriat (Intreprinderi Mici și Mijlocii)
28	Swiss Cooperation Office/ Representation of the Embassy of the Swiss Confederation	http://www.swiss-cooperation.admin.ch/molдова/	anual	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Sustenabilitatea mediului, sănătate, energetică, educație, știință, transport, drepturile omului
29	Latvia's Ministry of Foreign Affairs	https://www.mfa.gov.lv/en/policy/eastern-partnership	anual	Propunere de proiect	Democrație, buna guvernare, integrare economică, securitate energetică
30	Lithuanian MFA	https://www.orangeprojects.lt/en/calls-for-proposals/ministry-of-foreign-affairs	anual	Propunere de proiect	Media, democrație
31	Slovenia Ministry of Foreign Affairs	https://www.gov.si/en/topics/neighbourhood/	anual	Propunere de proiect	Cooperare politică, economică și culturală
32	Estonia's Ministry of Foreign Affairs	http://www.vm.ee/?q=en/taxonomy/term/55	anual	Propunere de proiect	Eradicarea sărăciei
33	Ro AID	http://roaid.ro/en/2382-2/	anual	Propunere de proiect	Politic, Economic și Social
Platforme de plasare a anunțurilor de finanțare					
1	European Commission - TED tenders electronic daily	http://ted.europa.eu/TED/search/search.do	anul întreg	Ofertă/ Scrisoare de Exprimare de Interes	Agricultura și alimentație, Servicii de calculator, Construcții, Aparare și securitate, Educație, Servicii energetice, Mediu și sanitație, Finanțe, Tehnologie, Transport
2	DevelopmentAid	https://www.developmentaid.org#!/tenders/search	anul întreg	Divers	Administrație publică, Integrare regională, democrație, societate civilă, turism, achiziții, management, etc.

3	DevBusiness	https://devbusiness.un.org/content/site-search	anul întreg	Divers	Construcție, Cultură, educație, Energie, Mediu, Finanțe, Management și Administrație, Dezvoltare, urbană și rurală, Apă și Sanitație, Managementul deșeurilor
4	Devex	https://www.devex.com/funding/r?filter%5Btype%5D%5B%5D=grant&filter%5Btype%5D%5B%5D=tender&filter%5Btype%5D%5B%5D=open_opportunity&filter%5Bstatuses%5D%5B%5D=forecast&filter%5Bstatuses%5D%5B%5D=open	anul întreg	Divers	Apa și Sanitație, Dezvoltare Economică, Energie, Infrastructură, Dezvoltare Urbană
5	DgMarket	http://www.dgmarket.com/	anul întreg	Divers	Industrie, Servicii, transport
6	Portal informational CIVIC md	http://www.civic.md/	anul întreg	Divers	Diverse (antreprenoriat, consultanță juridică, apă și sanitație, etc.)

Lista finanțatori din Republica Moldova

1	Fondul pentru Eficiență Energetică	https://cned.gov.md/ro/feerm	anual	Propunere de proiect	Eficiență Energetică
2	Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală	https://ondrl.gov.md/categorie/programe-si-proiecte/	anul/la 4 ani	Propunere de proiect	Infrastructură de utilități, dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri, apă și sanitație, revitalizare urbană, turism.
3	Fondul Național de Mediu	https://onipm.gov.md/	anul	Propunere de proiect	Mediu, Managementul Deșeurilor, Calamități Naturale.